

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK SİGORTACILIK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ RİSKİ VE TÜREVLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güleser KANAT

Danışman: Doç. Dr. Serdar BUDAK

TOKAT-2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Serdar BUDAK danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ve Türevleri” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Güleser KANAT

JÜRİ KABUL VE ONAY

Güleser KANAT tarafından hazırlanan “**Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ve Türevleri**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 17.07.2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bankacılık Sigortacılık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) : Doç. Dr. Ahmet KASAP

Üye : Serdar BUDAK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÇELİK BAYRAM

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma, bankacılık sektörünün temel yapı taşlarından biri olan **kredi riski** ve onunla bağlantılı **türev ürünler** üzerinde derinlemesine bir inceleme yapmayı amaçlayan bir araştırma sürecinin sonucudur. Küresel ve yerel ekonomik dinamiklerin sürekli değişkenlik gösterdiği bir dönemde, kredi riskinin doğru yönetilmesi ve türev ürünlerin bu yönetimdeki rolü, bankacılık sektörünün sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Bu tez, söz konusu finansal risklerin yönetimi konusunda hem akademik literatüre hem de pratik uygulamalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Tez sürecimin her aşamasında bana yol gösteren, bilgi ve tecrübeleriyle beni şekillendiren değerli danışmanım **Doç. Dr. Serdar BUDAK'a** sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

"Bilgisi, desteği ve içtenliğiyle akademik yolculuğuma değer katan; her zaman bir abla gibi yanımda hissettiğim **Prof. Dr. Hayriye ŞENGÜN'e** gönülden teşekkür ederim."

Bu çalışmanın, yalnızca akademik çevreler için değil, aynı zamanda finansal risk yönetimi ve bankacılık uygulamaları açısından faydalı olmasını temenni ediyorum. Elde edilen bulguların, kredi riski ve türev ürünleri konusunda yapılan tartışmalara yeni bir bakış açısı getireceğine inanıyorum.

ÖZET

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ RİSKİ VE TÜREVLERİ

Kanat, Güleser

Yüksek Lisans, Bankacılık Sigortacılık Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serdar Budak

Eylül 2025, xiii + 121 sayfa

Bankacılık sektörü, finansal sistemin en kritik bileşenlerinden biri olarak, ekonomik istikrarı sağlamak ve gelişimi desteklemek için önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, bankaların karşılaştığı en büyük zorluklardan biri **kredi riski** yönetimidir. Kredi riski, bir borçlunun yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda bankanın karşılaştığı potansiyel kayıpları ifade eder. Bu durum, bankaların finansal sürdürülebilirliğini ve genel ekonomik istikrarı doğrudan etkileyebilir. Türkiye’de de bankacılık sektörü özellikle ekonomik krizler, değişen düzenlemeler ve gelişen teknolojiler doğrultusunda kredi riski yönetiminde önemli evrimler geçirmiştir. Bu çalışma, Türkiye’deki bankacılık sektöründe kredi riski yönetimi üzerine yapılmış akademik araştırmaları kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Türkiye’deki bankaların karşılaştığı kredi riski ile ilgili yapılan önemli çalışmalar derlenmiş ve bu çalışmaların banka uygulamaları üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Ayrıca, Türkiye’nin ekonomik koşullarının, düzenleyici müdahalelerin ve küresel krizlerin bankaların kredi riski stratejilerine nasıl yansıdığına dair bulgular sunulmuştur. Çalışma, makroekonomik faktörlerin kredi riski üzerindeki etkilerini ve bu faktörlerin bankacılık sektörüne olan yansımalarını analiz eden modelleri ele almaktadır. Kredi riski yönetimi konusunda kullanılan yöntemler, gelişen teknolojilerle birlikte önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Yapay zekâ ve makine öğrenimi tabanlı kredi değerlendirme modellerinin, geleneksel finansal analiz yöntemlerine kıyasla daha doğru ve etkin sonuçlar sağladığına dair bulgular ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Türkiye’deki bankaların kredi riski yönetimi süreçlerinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından getirilen düzenlemelerin rolü ve etkisi de detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu düzenlemeler, bankaların kredi riski yönetim sistemlerini güçlendirmiş ve sektörün finansal krizlere

karşı daha dayanıklı hale gelmesini sağlamıştır. Çalışma, Türkiye bankacılık sektörü için kredi riski yönetiminin gelecekteki yönelimleri ve sektörel iyileştirmeler üzerine öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Özellikle, gelişen finansal teknolojiler, veri analitiği ve makine öğrenimi uygulamalarının kredi riski yönetimindeki rolü ile ilgili yeni fırsatlar ve potansiyel zorluklar tartışılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki bankaların kredi riski yönetimi stratejilerinin daha etkin hale gelmesi için gereken yapısal ve teknolojik dönüşümler ele alınmıştır. Sonuç olarak, bu çalışma, bankacılık sektörünün kredi riski yönetimini daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde iyileştirebileceği stratejiler ve uygulamalar geliştirmek adına akademik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, kredi riski yönetiminde karşılaşılan zorlukların, bankaların stratejik kararlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak hem akademik hem de pratik açıdan önemli bir yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Kredi Riski, Kredi Riski Yönetimi, Finansal Teknolojiler, Makine Öğrenimi.

ABSTRACT**CREDIT RISK AND ITS DERIVATIVES IN THE BANKING SECTOR**

Kanat, Güleser

Master's Thesis, Department of Banking and Insurance

Thesis Advisor: Assoc. Doç. Dr. Serdar Budak

September 2025, xiii + 121 pages

The banking sector plays a critical role as one of the most important components of the financial system, contributing significantly to economic stability and supporting development. However, one of the most significant challenges faced by banks is credit risk management. Credit risk refers to the potential losses a bank may encounter when a borrower fails to fulfill their obligations. This risk can directly affect the financial sustainability of banks and overall economic stability. In Turkey, the banking sector, particularly in terms of credit risk management, has undergone significant transformations in response to economic crises, evolving regulations, and advancing technologies. This study aims to provide a comprehensive examination of the academic research on credit risk management within the Turkish banking sector. It compiles key studies on the credit risk faced by banks in Turkey and discusses the impact of these studies on banking practices. Additionally, the study presents findings on how Turkey's economic conditions, regulatory interventions, and global financial crises have reflected on the credit risk strategies of banks. The study also addresses models that analyze the effects of macroeconomic factors on credit risk and how these factors influence the banking sector. The methods employed in credit risk management have undergone a significant transformation with the rise of advanced technologies. Findings suggest that credit assessment models based on artificial intelligence and machine learning provide more accurate and efficient results compared to traditional financial analysis methods. Furthermore, the study thoroughly examines the role and impact of regulations introduced by the Banking Regulation and Supervision Agency (BDDK) on the credit risk management processes of Turkish banks. These regulations have strengthened the credit

risk management systems of banks, helping the sector become more resilient to financial crises. The study also aims to provide recommendations for the future direction of credit risk management in Turkey's banking sector, offering suggestions for sectoral improvements. Specifically, it discusses new opportunities and potential challenges regarding the role of emerging financial technologies, data analytics, and machine learning applications in credit risk management. In this context, the study highlights the structural and technological transformations required for enhancing the effectiveness of credit risk management strategies in Turkish banks. In conclusion, this study aims to contribute to the academic field by developing strategies and practices that can improve the efficiency and sustainability of credit risk management in the banking sector. Moreover, understanding how the challenges encountered in credit risk management shape the strategic decisions of banks is crucial from both academic and practical perspectives.

Keywords: Banking Sector, Credit Risk, Credit Risk Management, Financial Technologies, Machine Lear

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	i
Jüri Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
Giriş.....	1
Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	1
Çalışmanın Önemi ve Katkısı	2
Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ve Türevleri Konusunda Temel Varsayımlar ..	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	4
1.1.1. Bankacılığın Dünya'daki Tarihsel Gelişimi	4
1.1.2. Bankacılığın Osmanlı Dönemindeki Tarihsel Gelişimi.....	7
1.1.3. 1923-1980 Döneminde Türkiye'de Bankacılık	8
1.1.4. 1960-1980 Planlı Dönem	9
1.1.5. 1980-2001 Döneminde Türkiye'de Bankacılık	9
1.1.6. Günümüz Türk Bankacılık Sisteminin Mevcut Yapısı	16
1.2. Kredi Kavramı ve Kredi Çeşitleri	20
1.2.1. Kredi Kavramı	21
1.2.2. Kredinin Unsurları	22
1.2.3. Kredinin İzlenmesi.....	23
1.2.4. Kredi İlişkisinin Sona Ermesi	23
1.2.5. Sorunlu Krediler	24
1.2.6. Sorunlu Kredilerin Tanımı ve Kapsamı	24
1.3. Bankacılıkta Risk Kavramı ve Karşılaşılan Riskler	33
1.3.1. Risk Kavramı	34
1.3.2. Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Önemi	35
1.4. Bankacılıkta Risk Türleri.....	36
1.4.1. Faiz Riski	36

1.4.2. Kur Riski (Döviz Riski)	36
1.4.3. Piyasa Riski.....	37
1.4.4. Likidite Riski	37
1.4.5. Yönetim Yöntemleri:	37
1.5. Kredi Riski ile Diğer Riskler Arasındaki İlişki	38
1.5.1. Kredi Riski – Faiz Riski İlişkisi.....	38
1.5.2. Kredi Riski – Kur Riski İlişkisi	38
1.5.3. Kredi Riski – Piyasa Riski İlişkisi	38
1.5.4. Kredi Riski – Likidite Riski İlişkisi.....	38
İKİNCİ BÖLÜM.....	39
2. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE RİSK DİNAMİKLERİ	39
2.1. Türkiyede’de Bankacılık Sektörünün Yapısı.....	39
2.1.1. Kurumsal Yapı ve Yasal Çerçeve	39
2.1.2. Banka Türleri	39
2.1.3. Finansal Göstergeler ve Sektörel Performans.....	40
2.1.4. Dijitalleşme ve Regülasyonların Etkisi.....	40
2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Krizlerin ve Krizlerin Atlatılması.....	40
2.2.1. Türk Bankalarının Yeniden Yapılandırılması.....	43
2.2.2. BDDK’nın Gözetim ve Denetimi	47
2.3. Regülasyonlar ve BDDK’nın Rolü	53
2.3.1. BDDK’nın Temel Görev ve Sorumlulukları	53
2.3.2. Regülasyonların Etki Alanı.....	53
2.3.3. Dijitalleşme Sürecinde Regülasyonların Güncellenmesi.....	54
2.4. Türkiye’de Yaşanan Finansal Krizler ve Bankacılık Etkileri.....	54
2.4.1. 1994 Krizi	54
2.4.2. 2000-2001 Krizi	54
2.4.3. 2008 Küresel Finansal Krizinin Türkiye’ye Etkisi	55
2.4.4. COVID-19 Pandemisi ve Bankacılık Sektörü	55
2.5. Bankacılıkta Dijitalleşme ve Kredi Riski Perspektifi	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	57
3. KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ VE TÜREV ÜRÜNLER.....	57
3.1. Kredi Riski Değerlendirme Süreçleri	57
3.1.1. Başvuru ve Ön Değerlendirme	57
3.1.2. Finansal Analiz	57
3.1.3. Niteliksel Değerlendirme	57

3.1.4. Skorlama ve Derecelendirme Sistemleri.....	57
3.1.5. Teminatlandırma ve Sözleşme Koşulları.....	58
3.1.6. İzleme ve Riskin Gözden Geçirilmesi	58
3.2. Kredi Skorlama ve Derecelendirme Yöntemleri	58
3.2.1. Kredi Skorlama Sistemleri.....	58
3.2.2. İçsel Derecelendirme Sistemleri (Internal Rating Systems).....	59
3.2.3. Harici Derecelendirme Kuruluşları.....	59
3.2.4. Yapay Zekâ ve Veri Madenciliğine Dayalı Yeni Nesil Skorlama.....	59
3.2.5. Skorlama ve Derecelendirme Sistemlerinin Sınırlılıkları	60
3.3. Risk Bazlı Fiyatlama Teknikleri	60
3.3.1. Risk Primine Dayalı Fiyatlama.....	60
3.3.2. Maliyet Esaslı Fiyatlama	60
3.3.3. Beklenen Zarar Yaklaşımı (Expected Loss Pricing).....	61
3.3.4. Riskten Arındırılmış Getiri Yaklaşımı (RAROC)	61
3.3.5. Dinamik Fiyatlama ve Dijitalleşme	61
3.4. Kredi Türev Ürünleri (Cds, Cdo, Sözleşmeler)	61
3.4.1. Kredi Temerrüt Takası (CDS - Credit Default Swap)	62
3.4.2. Teminatlı Borç Yükümlülükleri (CDO - Collateralized Debt Obligations) .	62
3.4.3. Kredi Bağlantılı Notlar ve Sözleşmeler (Credit-Linked Notes & Total Return Swaps).....	63
3.4.4. Kredi Türevlerinin Risk Yönetimindeki Rolü	63
3.5. Türkiye’de Kredi Türevlerinin Kullanımı ve Sınırlılıkları	64
3.5.1. Kredi Türevlerinin Türkiye’deki Kullanım Düzeyi	64
3.5.2. Kullanım Alanları	64
3.5.3. Sınırlayıcı Faktörler	64
3.5.4. Geleceğe Yönelik Öneriler	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	66
4. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SİSTEMİNDE YAŞANAN KRİZLER.....	66
4.1. Banker Krizi.....	67
4.2. Nisan 1994 Krizi	68
4.3. Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri	70
4.4. Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ile yapılmış Çalışmaların İncelenmesi.....	71
4.4.1. Kredi Riski ile İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar	72
4.4.2. Literatüre İlişkin Genel Değerlendirme	91
4.5. Bankacılıkta Risk Yönetiminin Önemine İlişkin Örnek Vakalar	92
4.5.1. Bankacılıkta Risk Yönetim Süreçleri	95

4.5.2. Basel Uzlaşılarında Bankacılıkta Risk Türleri.....	96
4.5.3. Faiz Oranı Riski	97
4.5.4. Piyasa Riski.....	98
4.5.5. Likidite Riski	98
4.5.6. Kur Riski.....	99
4.5.7. Operasyonel Risk.....	99
4.6. Kredi Riski Yönetimine İlişkin İlke ve Politikalar	100
4.6.1. Kredi Riski Yönetimi Araçları.....	107
4.6.2. Risk Bazlı Fiyatlama.....	107
4.6.3. Kredi Skorlama ve Derecelendirme.....	108
4.7. Ortak Bulgular ve Literatür Açıkları	109
4.7.1. Ortak Bulgular	109
4.7.2. Literatürdeki Açıklar.....	110
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	112
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
5.1. Bulguların Analizi.....	112
5.2. Politika Önerileri.....	113
5.3. Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler	114
KAYNAKÇA.....	116

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Bankacılığın Gelişimi	6
Tablo 1.2. Türkiye’de Banka Grupları ve Banka Listesi	17
Tablo 1.3. Bankacılık Sisteminde Banka Sayısı	19
Tablo 1.4. Türk Bankacılık Sistemindeki Banka ve Personel Sayısı	19
Tablo 5.1. Türkiye’de Yapılmış Çalışmaların Özeti	81

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	Türkiye Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
IMF	Uluslararası Para Fonu
DB	Dünya Bankası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KYC	Müşterini Tanı (Know Your Customer)
SWIFT	Bankalararası Finansal Telekomünikasyon Derneği
EFT	Elektronik Para Transferi
POS	Satış Noktası (Point of Sale)
ATM	Otomatik Para Makinesi (Automated Teller Machine)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ESG	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (Environmental, social and Governance)
AI	Yapay Zekâ (Artificial Intelligence)
QR	Hızlı Yanıt Kodu (Quick Response Code)

GİRİŞ

Ekonomik, teknolojik ve toplumsal dönüşümlerin ivme kazandığı günümüz dünyasında, finansal sistemin temel taşı olan bankacılık sektörü, yalnızca fon arz ve talebini dengeleyen bir yapı olmaktan çıkmış; aynı zamanda ekonomik istikrarın, sürdürülebilir kalkınmanın ve dijital dönüşümün başat aktörlerinden biri hâline gelmiştir. Küresel finansal krizler, düzenleyici değişiklikler, dijital teknolojilerin yükselişi ve müşteri beklentilerindeki farklılaşmalar gibi unsurlar, bankacılık sektörünü daha dinamik, rekabetçi ve dirençli bir yapıya evrilmeye zorlamaktadır.

Geleneksel bankacılık anlayışı, yerini daha esnek, teknoloji odaklı ve müşteri merkezli hizmet modellerine bırakırken; bankalar da işlevsel anlamda veri analitiği kullanan, sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyen ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden çok yönlü kurumlara dönüşmektedir. Bu dönüşüm yalnızca operasyonel süreçleri değil; bankacılığın ekonomik yapılar, regülasyon sistemleri ve toplum üzerindeki etkisini de yeniden şekillendirmektedir.

Bu çalışmada, bankacılık sektöründeki yapısal değişimlerin Türkiye özelindeki yansımaları ele alınmakta ve sektörel gelişmeler çok boyutlu bir perspektifle analiz edilmektedir. Öncelikle bankacılığın temel işlevleri ve tarihsel gelişimi incelenmekte; ardından Türk bankacılık sisteminin güncel durumu, dijitalleşme süreçleri, regülasyonlar ve sektördeki güncel riskler değerlendirmeye alınmaktadır. Ayrıca küresel eğilimlerle Türkiye’deki uygulamalar karşılaştırmalı biçimde ele alınarak, geleceğe dair öngörüler sunulmaktadır.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırma, Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların yapısını, hizmet çeşitliliğini, teknolojik adaptasyon süreçlerini ve regülasyonlara uyum düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamı içinde kamu ve özel sermayeli bankaların yanı sıra katılım bankaları da yer almaktadır. Araştırma yöntemi olarak literatür taraması, sektör raporlarının analizi ve resmi veri kaynaklarından yararlanılmış; nicel veriler grafiksel ve istatistiksel yaklaşımlarla desteklenmiştir. Bu sayede hem akademik hem de uygulamaya dönük analizlerin bütünlüklü bir biçimde sunulması hedeflenmiştir.

Çalışmanın Önemi ve Katkısı

Bankacılık sektörü, yalnızca ekonomik faaliyetlerin finansmanını sağlayan bir yapı değil; aynı zamanda kriz dönemlerinde ekonomiyi istikrara kavuşturan ve kalkınmayı destekleyen stratejik bir sektördür. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, bankaların etkinliği ekonomik büyüme ve finansal kapsayıcılık açısından hayati bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, bankacılık sektörünün Türkiye’deki dönüşüm sürecine ışık tutarak hem akademik literatüre katkı sağlamayı hem de sektör profesyonelleri ve politika yapıcılar için yol gösterici olmayı amaçlamaktadır. Dijitalleşmenin sektöre etkilerinin, regülasyonların yön verici gücünün ve müşteri beklentilerindeki değişimlerin analiz edilmesi; gelecekte daha dirençli, yenilikçi ve sürdürülebilir bir bankacılık yapısının inşasına katkı sunacaktır.

Bankacılık Sektöründe Kredi Riski ve Türevleri Konusunda Temel Varsayımlar

-Kredi riski ölçümlerinde borçluların temerrüt olasılığı sabit veya öngörülebilir kabul edilmektedir.

Kredi riskine yönelik modellemelerde, her bir borçlunun belirli bir dönem içerisinde temerrüde düşme olasılığı (Probability of Default – PD), tarihsel verilere veya kredi notlarına dayalı olarak sabit ya da tahmin edilebilir bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu varsayım, riskin kantitatif yöntemlerle ölçülmesini kolaylaştırmaktadır.

-Borçlular arasındaki temerrüt olayları birbirinden bağımsızdır ya da sınırlı düzeyde ilişkilidir.

Kredi portföyü analizlerinde, borçluların temerrüde düşme ihtimalleri arasında doğrudan bir korelasyon bulunmadığı varsayılır. Bu varsayım, çeşitlendirme etkisiyle portföy düzeyindeki toplam riskin azaltılabileceği fikrine dayanmaktadır. Ancak sistemik krizler gibi durumlarda bu varsayımın geçerliliği zayıflayabilmektedir.

-Temerrüt hâlinde tahsil edilebilecek tutar (iyileşme oranı) sabit bir yüzde üzerinden varsayılmaktadır.

Kredi riski hesaplamalarında kullanılan bir diğer önemli varsayım, temerrüt durumunda bankanın alacağının ne kadarını tahsil edebileceğidir. Bu oran (Recovery Rate), genellikle sabit bir değer olarak kabul edilmekte ve beklenen zarar (Expected Loss) hesaplamalarına doğrudan etki etmektedir.

-Kredi türev ürünleri aracılığıyla riskin transferi mümkün ve etkindir.

Kredi temerrüt takası (Credit Default Swap – CDS) gibi türev araçların, kredi riskinin yönetilmesinde etkin bir araç olarak kullanıldığı varsayılır. Bu ürünler sayesinde bankalar, taşıdıkları kredi riskini sermaye piyasalarına aktarabilir ve bilanço dışı koruma sağlayabilir.

- Kredi türev piyasalarının işleyişi likit ve bilgi açısından şeffaftır.

Modellemelerde genellikle kredi türevlerinin aktif, derin ve likit piyasalarda işlem gördüğü; dolayısıyla fiyatların adil ve şeffaf bir şekilde oluştuğu varsayılmaktadır. Bu durum, kredi riskinin doğru bir şekilde fiyatlanmasını ve yönetilmesini mümkün kılar. Ancak piyasa likiditesinin azaldığı dönemlerde bu varsayımın geçerliliği sorgulanabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bankacılık sektörü, ekonomik sistemin sürdürülebilirliği açısından kritik bir role sahiptir. Bu rolü icra ederken en temel fonksiyonlarından biri olan kredi verme süreci, beraberinde önemli finansal riskleri de getirir. Bu risklerin başında ise kredi riski gelmektedir. Kredi riski, bir borçlunun finansal yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirememesi olasılığını ifade eder. Bankalar açısından bu riskin etkin bir şekilde yönetilmesi hem mali istikrarın korunması hem de yasal düzenlemelere uyum açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, son yıllarda gelişen finansal piyasalar ve artan regülasyonlar ile birlikte, bankalar kredi riskini ölçmek, yönetmek ve transfer etmek amacıyla çeşitli finansal araçlara yönelmişlerdir. Bu araçların başında kredi türev ürünleri gelmektedir. Kredi riski türevleri, bankalara hem riskten korunma (hedging) hem de spekülasyon amaçlarıyla risk üstlenme imkânı tanımaktadır. Bu çalışmada, kredi riskinin tanımı, bankacılık sektörü üzerindeki etkileri ve riskin yönetiminde kullanılan türev araçlar detaylı şekilde ele alınacaktır.

1.1. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bankaların başlangıcı M.Ö. 35. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Maket olarak bilinen ilk bankanın Mezopotamya coğrafyasında kurulduğu kabul edilmektedir. 68. Eski Yunan, Sümer ve Babil medeniyetlerinde bankacılığa benzer faaliyetlerin yapıldığı belirlenmiştir. Bankacılık faaliyetleri çeşitli özellikler kazanmış, “kaynak toplama ve dağıtma” gibi birçok görevleri olmuştur (Sümer, 2016: 487). Bankaların geniş kesimlerden Mevduat ve kaynak toplama görevleri olmuştur, toplanan bu kaynaklar kredilendirilerek mali işlemlerde kullanılmış ve bu işlemler süreklilik göstererek ekonomiye kaydı para sağlamışlardır (Gündoğdu, 2014: 98).

1.1.1. Bankacılığın Dünya’daki Tarihsel Gelişimi

Ticaretin başlangıcındaki temel motivasyon insanların ihtiyaçlarını temin etme arzusu idi. Bu, takas sistemine dayalı bir ticaretin ortaya çıkmasına yol açtı. Ancak, zamanla mal ve hizmetlerin çeşitlenmesi, takas sisteminin yetersiz kalmasına neden oldu.

Bu noktada para hem değer ölçüsü hem de değişim aracı olarak rol oynamaya başladı. Parasal kurumların ortaya çıkması ve özellikle sarrafların rolü, tarihsel bağlamda oldukça önemli bir gelişimdir. Sarraflar, ilk bankacılık işlevlerini yerine getiren kişiler olarak tarihteki önemli bir yer tutar. İtalyanca “Banco” anlamına gelen banka sözcüğü o dönemlerde sarrafların üzerinde işlem yaptıkları masa sandalyeyi ifade etmektedir. Sarrafların, verdikleri taahhütleri yerine getiremedikleri takdirde halkın "banço" kırması önemli bir semboldür. Bu olay aslında, sarrafların, ellerindeki değerli metallerin ya da finansal araçların karşılığını veremedikleri durumlarda, halkın onlara güvenini kaybetmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum, ticaretin güven temelli bir sistem olduğunu vurgular.

Sarrafların taahhütlerini yerine getirmemesi, bankacılık güveni açısından çok kritik bir unsurdur. Banço kırma, aslında toplumun, güveni kaybolan finansal kuruluşları cezalandırma veya dışlama şeklinde tepkisini gösterdiği bir tür sosyal kontrol yöntemi idi. Bu tür durumlar, bankacılıkla ilgili temel güven sorunlarını açığa çıkaran, iflas süreçlerinin halk üzerindeki etkisini ve finansal sistemin kırılganlıklarını ortaya koyan önemli örneklerdir.

Sarrafların iş alanlarını genişletmesi ve mevduat ile transfer işlemleri yaparak kredi vermeye başlaması, bankacılığın evriminde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu gelişme, bankacılığın temellerini atmış ve finansal sistemin kurumsal yapısının ilk şekillerini oluşturmuştur. Ayrıca, mevduat ve transfer bankalarının ortaya çıkışı ve bunların burjuvaziyle ilişkilendirilmesi, bankacılık sisteminin ekonomik yapıya entegre olmasını anlatan önemli bir noktadır. Bankaların ekonomik hayatta önemli bir aktör haline gelmesinde ticaret sanayisinin gelişmesi önemli bir rol oynamıştır. Bankaların gelişmesinde en önemli ivmeyi sanayi devrimi kazandırmıştır (Aydın, 2006: 18). Bankacılığın tarihsel gelişimi, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1.Bankacılığın Gelişimi

Tarihte İlk Banka	İlk Bankacılık Yasaları	Bankacılığın Gelişmesi ve Denetlenmesi	Milad	İlk Modern Banka	Çek ve Banknot Kullanımı	Goldsmithler ve Sertifika	İlk Merkez Bankası	Modern Bankacılığın Başlaması
3500	2000	1000	0	1609	1637	1640	1694	1907
M.Ö. 3500	Sümer ve Babil uygarlıkları, ilk bankacılık işlemlerinin yapıldığı yerler olarak tarihe geçmiştir. Bu toplumlarda, mabetler ve rahipler hem dini hem de ticari işlevler üstlenmiş ve borç verme, kredi işlemleri gibi bankacılık fonksiyonlarını yerine getirmiştir.							
M.Ö 2000	Eshunna Krallığı ve Hammurabi Yasaları, bankacılığın erken dönemlerini anlamak açısından son derece önemli belgeler ve gelişmelerdir. Bu yasalar, aslında ilk bankacılık düzenlemeleri ve finansal işlemlerle ilgili yasaların temellerini atmış, modern bankacılık sistemlerinin bazı ilk adımlarını atmıştır.							
M.Ö 1000	İlk ve Orta Çağ'da bankacılığın gelişimi, özellikle Yunanlılar, Romalılar ve Mısırlılar gibi eski medeniyetlerin finansal sistemlerinin evrimiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu toplumlar, bankacılık işlevlerini şekillendirirken, faiz oranları, borç verme, mevduat kabul etme gibi işlemleri düzenlemeye başlamışlardır. Her bir medeniyet, bankacılığı farklı yönleriyle ele almış ve geliştirmiştir. Bu bağlamda, Mısır, Yunan ve Roma bankacılığının temellerini atarken, aynı zamanda bankacılıkla ilgili çeşitli denetim ve düzenlemeleri de hayata geçirmiştir.							
1609	Amsterdam Bankası, tarihsel açıdan ilk modern banka olarak kabul edilmektedir. Modern bankacılığın doğuşu açısından çok önemli bir yere sahiptir. 1609 yılında kurulan bu banka, finansal işlemleri devrim niteliğinde bir şekilde düzenleyerek, günümüz bankacılık sistemlerinin temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur. Amsterdam Bankası'nın kuruluşu, bankacılık tarihinin dönüm noktalarından biridir.							
1637	Venedik Bankası da modern bankacılığın gelişimi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Venedik, Orta Çağ'da ve erken modern dönemde ticaretin merkezi haline gelmişti. Venedik Bankası, 1157 yılında kuruldu ve bu banka, bankacılık sisteminin gelişmesinde ve finansal işlemlerin daha karmaşık hale gelmesinde büyük bir rol oynadı.							
1640	Altın tüccarları (goldsmiths), İngiltere'de bankacılığın erken formlarının gelişmesinde kritik bir rol oynamıştır. 17. yüzyılda İngiltere'de, altın tüccarları ve bankacılık faaliyetleri arasında bir ilişki kurulmaya başlanmış ve bu durum, bankacılığın modernleşmesinin temel adımlarından biri olmuştur.							
1694	İngiltere Merkez Bankası (Bank of England), modern merkez bankacılığının en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmekte ve dünya çapında merkez bankacılığının gelişiminde büyük bir rol oynamıştır. İngiltere Merkez Bankası, 1694 yılında kurulmuş olup, dünyanın ilk merkez bankası olarak tarihsel açıdan önemli bir yer tutmaktadır.							
1907	Federal Reserve Bank (Fed), ABD Merkez Bankası, modern bankacılığın ve küresel finansal sistemin olgunlaşmasında kritik bir rol oynamıştır. Federal Reserve Bank'ın kurulması, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin değil, dünya ekonomisinin işleyişinde de büyük bir etki yaratmıştır.							

Kaynak: Aydın, 2006, 21

MÖ VII. yüzyılda Yunan kralları kendi adlarına para basmaya başlamışlardır. Bu gelişme hem ticaretin hem de ekonomik ilişkilerin kolaylaşmasında önemli bir adım olmuştur. Lidya Krallığı ve ardından Pers İmparatorluğu, bankacılık ve ticaretin gelişimi

açısından kayda değer bir dönüm noktası oluşturmuş ve faiz uygulamaları, kredi gibi modern bankacılığın temel unsurlarının ilki şekillenmeye başlamıştır. Persler, Lidya'yı ve çevresindeki önemli ticaret bölgelerini ele geçirerek bankacılığın Ortadoğu'ya yayılmasını sağlamışlardır. Bu, bankacılığın küresel anlamda yayılmasına zemin hazırlamıştır (Aydın, 2006: 21).

MÖ. III. yüzyıldan MS. II. Yüzyıla kadar Roma İmparatorluğu, bankacılık işlemlerinin önemli bir şekilde geliştiği dönemi işaret eder. Roma'da tacirler, armatörler ve aristokratlar, bankacılık işlemlerine katılarak mevduat toplama, kredi verme ve faiz uygulamaları gibi işlemleri yaygınlaştırmışlardır.

Amsterdam Bankası (1609), modern bankacılığın temellerini atan ve banknotlar, mevduat kabulü, türev ürünler gibi yeni finansal araçlarla bankacılığı daha sistematik hale getiren ilk banka olarak tarihe geçmiştir (Koç, 2013).

1.1.2. Bankacılığın Osmanlı Dönemindeki Tarihsel Gelişimi

Gelişmiş bir ticari hayatın Osmanlı toplumunda var olmasına rağmen bankacılık 19.yy. ortalarına kadar gelişmemiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, mali bir buhran yaşadığı bir dönemde olmasıdır. 1838 yılında imzalanan Baltaoğlu Ticaret Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiş ve yabancı sermaye yatırımlarının başlangıcını sağlamıştır. Bu antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında imzalanmış olup hem ticaretin hem de finansal faaliyetlerin şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası yaratmıştır. Devlet borçlanma ihtiyaçlarını gidermek için Galata bankerlerine başvurmuştur. Galata bankerlerinin mali işlevleri Kambiyo işlemleri, Senet iskonto etmek, Hazineye borç vermek, Üçüncü kişilerin birikimlerini değerlendirmesine aracılık etmek, devlet adamlarının gelirlerini yönetmek olmuştur. 1840 yılında Osmanlı İmparatorluğu, ilk kâğıt parasını olan "Kaime"yi tedavüle sunmuştur.

Devlet bütçe açığını kapatmak için çıkarılan kaimenin değeri dış ticaret açığından dolayı değer kaybetmiştir. 1847 yılında kurulan İstanbul Bankası, Osmanlı Devleti'nin tarihindeki ilk banka olarak kaydedilmiştir.

Bu banka, özellikle Osmanlı ekonomisindeki sıkıntıları gidermeyi ve değer kaybı yaşayan kaime (Osmanlı kâğıt parası) üzerinde denetim sağlamayı hedeflemiştir. İstanbul Bankası'nın 1952 yılında kapanması, bankanın amacına ulaşamaması ve özellikle kaimenin (Osmanlı kâğıt parasının) değer kaybını önleyememesi nedeniyle

gerçekleşmiştir. Ancak İstanbul Bankası'nın kısa ömrü, Osmanlı bankacılığının evrimindeki önemli bir aşamayı işaret eder. Osmanlı Bankası (1956'da kurulan), daha sonra Türkiye bankacılığının temellerini atan en önemli kurumlardan biri olarak kabul edilmiştir. Bankacılığın Osmanlıda bu kadar faaliyetlerine başlamasındaki en büyük etken Türklerin askerlik ve devlet kademelerinde yer almak istemeleri, sarraflık ve ticaret gibi mesleklerin, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda, Türkler ve Müslüman olmayanlar tarafından nasıl icra edildiğine dair bir düşünceye sahip olmuşlardır. Osmanlı devletine para akışını sağlayabilmek için 11 yabancı sermayeli banka kurulmuştur (Akgüç, 1987: 8-9). 1888 Yılında ilk kamu bankası olarak Ziraat Bankası tamamen yerli sermayeli olarak kurulmuştur (Ayan, 2020: 46).

1.1.3. 1923-1980 Döneminde Türkiye'de Bankacılık

1923 yılında Atatürk liderliğinde İzmir İktisat Kongresi toplanmış Ülkenin ekonomik gidişatı ve bankacılık ile ilgili kararlar alınmıştır (Gündoğdu, 2014: 98). Bu süreç içerisinde milli bankacılığı desteklemek için birçok banka kurulmuştur. 1920'ler, Türkiye'nin ekonomik ve finansal sisteminde önemli dönüşüm ve kalkınma hamlelerinin yapıldığı bir dönemdir. Bu dönemde kurulan bankalar, Cumhuriyet'in ekonomik altyapısını oluşturmak adına büyük bir rol oynamıştır. 1924'te İş Bankası, 1925'te Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ve 1927'de Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması, Türkiye'nin sanayileşme süreci ve finansal sisteminin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. 1930 yılında bankacılıktaki en önemli adımlardan biri olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kurulması olmuştur (Akgüç, 1975: 18).

1933-1944 yıllarda özel bankacılığın gelişme gösterdiği bir dönem olmasına rağmen birçok devlet bankası da kurulmuştur. 1930'lar Türkiye'nin ekonomik kalkınma hamlelerinin hızlandığı ve devletin ekonomik alandaki rolünün arttığı bir dönemdir. Bu dönemde, 1933'te Sümerbank, Belediyeler Bankası, 1935'te Denizbank ve Etibank ile 1938'de Halkbank gibi önemli bankaların kurulması, özellikle Türkiye'nin sanayileşme sürecine ve sosyal refah projelerine büyük katkılar sunmuştur.⁸⁶ 1945-1959 yıllarda nüfusun ve milli gelirin giderek artması, yatırımların çoğalması para ve kredi ihtiyacını doğurmuştur⁸⁸. 1950'ler ve sonrasındaki dönemde Türkiye'nin bankacılık sektörü hızla büyümüş ve gelişmeye devam etmiştir. Bu dönemde kurulan bankalar hem özel sektör hem de sanayi yatırımlarını desteklemiş, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Pamukbank, Türkiye Sınai

Kalkınma Bankası (TSKB) ve Akbank gibi bankalar, Türkiye'nin finansal altyapısının güçlenmesine, sanayileşmesine ve ticaretin büyümesine yardımcı olmuştur. (Günel, 2019: 11).

1959-1965 yıllarındaki sorunların nedeni olarak bankalar üzerinde devletin yeterli denetimi olmaması, geri ödenmeyen kredilerin artması yönetilen bankaların bankacılık, enflasyon, faiz, ekonomik kriz gibi kavramlara uzak olmasından kaynaklanmaktadır. Bankaların kullandıkları kredilerin ödenmeme durumunun risk teşkil etmektedir. Bu nedenle, ödenmeyen kredilerden faiz tahsil edilemediği için anapara da zarar etmiş olmuştur (Ecer, 2018: 81-83).

1.1.4. 1960-1980 Planlı Dönem

1970'ler ve 1980'ler itibarıyla Türkiye'deki bankacılık sektörü önemli dönüşümler geçirmiştir. Özellikle devletin kontrolü altındaki bankacılık sektörü, ülkenin ekonomik planları doğrultusunda şekillenmiş ve yeni bankaların kurulmasına sınırlamalar getirilmiştir. Devlet bankaları, kalkınma bankaları ve şube bankacılığı sistemi ile Türkiye'nin ekonomik altyapısının güçlenmesine katkı sağlarken, özel bankalar da holding yapısına geçiş yaparak sanayi ve ticaretle daha fazla entegre olmuşlardır. Bankacılık sektörü, sadece finansal hizmetler sunmakla kalmamış, aynı zamanda sanayi ve ticaret alanlarındaki yatırımların da önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye'nin ekonomik yapısının çeşitlenmesine ve finansal sektörünün daha da güçlenmesine imkân sağlamıştır (Aydın, 2006: 30).

1.1.5. 1980-2001 Döneminde Türkiye’de Bankacılık

1980 yılı itibarıyla liberalleşme yönünde adımlar atılarak ithal ikameci politika terk edilmiştir. (Bakdur, 2003:12). 1980'ler ve sonrasında Türkiye'nin bankacılık sektörü ve mali piyasalar önemli değişiklikler geçirmiştir. Pozitif reel faiz ve esnek döviz kuru politikaları, ekonominin daha istikrarlı hale gelmesine ve yabancı sermaye akışının artmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, mali piyasaların derinleşmesi ve serbestleşmesi, Türkiye'nin küresel finansal sisteme entegrasyonunu hızlandırmış, Türkiye'nin ekonomik büyüme sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Bu dönüşüm, Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçişi ve finansal sisteminin modernleşmesi açısından dönüm noktası olmuştur (Korukçu, 1998: 11)

Teknolojinin gelişmesi, bankacılık sektörü için büyük bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Bu dönemde, bilgi edinme süreçlerinin daha ucuz ve kolay hale gelmesi,

bankacılığa olan erişimin artmasını sağlamış, yerli ve yabancı bankaların Türkiye'ye girişini hızlandırmıştır. Teknolojinin yaygınlaşması, dijitalleşme ve otomasyonun bankacılık sektörüne entegrasyonu, bankacılık hizmetlerinin daha hızlı ve verimli bir şekilde sunulmasına olanak tanımıştır.

Türkiye'de bankacılığın liberalizasyonu ve serbestleşme politikaları, yabancı sermayenin ülkeye girmesine olanak tanımıştır. Bu süreçte, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermesi teşvik edilmiştir. Bu dönemde Türkiye'ye gelen yabancı bankalar, ülkenin finansal sisteminin küreselleşmesine ve yerel bankacılık piyasasında daha fazla rekabetin oluşmasına yardımcı olmuştur.

İşte 1980'lerde Türkiye'ye gelen bazı yabancı bankalar:

- **Bank of Credit and Commerce (1980)**

Bu banka, 1980 yılında Türkiye'de faaliyet göstermeye başlamış, yerel bankacılık sistemine uluslararası deneyim ve sermaye katmıştır.

- **Bank of Melland (1981)**

Yabancı bir banka olarak Türkiye pazarına giriş yapmış ve yerel bankacılıkla rekabeti artırmıştır.

- **Türk Bankası Ltd (1981)**

Bu banka, Türkiye'nin finansal piyasalarına yabancı sermaye katkısı sağlayan önemli bankalardan biriydi.

- **Habib Bank (1982)**

1982'de Türkiye'ye gelen bu banka, özellikle Asya kökenli finansal ilişkilerin güçlenmesinde etkili olmuştur.

- **The First National Bank of Boston (1984)**

Amerikan kökenli bu banka, Türkiye'deki Amerikan sermayesi ve finansal ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

- **Manufacturers Hanover Trust Company (1984)**

Bu banka, küresel ölçekteki deneyimini Türkiye pazarına taşımış ve yerel bankacılıkla olan rekabeti artırmıştır.

- **Suudi American Bank (1984)**

Orta Doğu kökenli bu banka, Türk bankacılık sektöründe önemli bir yer edinmiştir ve Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki ticari ilişkileri pekiştirmiştir.

- **Bank of Bahrain and Kuwait BSC (1985)**

Bu banka, Arap sermayesinin Türkiye'ye girmesinde önemli bir adım olmuştur ve Türkiye'nin finansal entegrasyonunu hızlandırmıştır.

- **Standard Chartered Bank (1985)**

İngiltere kökenli bu banka, özellikle İngiltere ve Asya arasındaki finansal ilişkilerin güçlenmesinde etkili olmuştur.

- **Kıbrıs Kredi Bankası Ltd (1988)**

Kıbrıs kökenli bu banka, özellikle Kıbrıs ve Türkiye arasındaki ticaret ve finansal ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır.

- **Societe Generale S.A. (1989)**

Fransız kökenli bu banka, Türkiye'deki Fransız sermayesinin artırılmasına yardımcı olmuş ve finansal sistemin küreselleşmesinde rol oynamıştır (Ertuğrul ve Zaim, 1996: 27).

1982'de yürürlüğe giren Sermaye Piyasası Kanunu ve 1986'da faaliyete geçen İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Türkiye'nin sermaye piyasalarını çağdaşlaştırma ve uluslararası düzeyde daha rekabetçi hale getirme açısından önemli kilometre taşları olmuştur. Bu düzenlemeler, yerli ve yabancı yatırımcılar için daha şeffaf, düzenli ve güvenilir bir piyasa ortamı yaratmış, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını desteklemiştir. Bu gelişmeler, bankacılık sektörü ve finansal piyasalar arasındaki ilişkilerin derinleşmesine, daha geniş ve çeşitli yatırım imkanlarının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Keskin vd., 2008:33).

1986 yılında kurulan para piyasası, Türkiye'nin bankacılık sisteminin daha verimli ve dinamik hale gelmesini sağlamıştır. Bankalar arası likidite yönetimi ve kısa vadeli finansman işlemleri sayesinde, bankacılık sektörü daha esnek ve istikrarlı bir hale gelmiştir. Aynı zamanda, bankalar arası aracılık yaparak gelir elde etme imkânı doğmuş, finansal sistemdeki etkinlik artmıştır. Bu mekanizma, bankaların likidite ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılamasına ve piyasalarda daha sağlıklı bir rekabet ortamı oluşmasına katkı sağlamıştır. Ekonomik açıdan piyasadaki kısa süreli nakit likidite sıkıntısı ortadan kalkmakta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının ek emisyonu başvuruda bulunmasına gerek kalmamaktadır (Parasız, 2011:26).

Finansal sektörün liberalleştirilmesi; faiz oranların gerçekçi olarak pozitif

seviyeye erişmesinde faiz oranlarının serbest bırakılması etkili olmuştur. Sektöre yeni bankaların girişleri kolaylaştırılmış, uluslararası piyasalardaki kaynaklara ulaşım, sektördeki Bankaların yabancı para cinsinden işlem yapabilmesi serbestleştirilmiş ve sektör uluslararası piyasalara açılmıştır. 1990 yılı itibarıyla uygulamaya konulan para programı, Türkiye'deki ekonomik denetim ve düzenlemelere yönelik önemli bir adımdı. Bu programda, ticari bankalardan Hazine'ye kaynak aktarımı sağlanarak, bütçe açıklarını finanse etmek amaçlanmıştır. Bu süreç, genellikle enflasyonla mücadele, dış borç yönetimi ve finansal istikrarın sağlanması için bir araç olarak kullanılmıştır. Kendi içinde tutarlı bir program olmasına rağmen 1994 krizine sebep olmuştur. (Çolak, 2002:166).

1994 Krizi, Türkiye'nin ekonomik tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilir. Hem bankacılık sektörü hem de genel ekonomi açısından büyük bir zorluk yaratmıştır. Bu kriz, çeşitli ekonomik faktörlerin ve yanlış politikaların bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış, sonuç olarak Türkiye'deki finansal sektörde ciddi bir istikrarsızlık yaratmıştır. Sabit kur rejimi ve para politikası hataları ile birleşen spekülasyon atakları, Türk lirasının devalüasyonuna ve büyük bir ekonomik krize yol açmıştır. Bu kriz hem bankacılık sektörünü hem de genel ekonomiyi derinden sarsmış ve Türkiye'nin ekonomik yapısında köklü reformların yapılması gerektiğini ortaya koymuştur (Zikeroğlu, 2014:15).

1995 yılı, Türkiye ekonomisi için hızlı bir toparlanma dönemine işaret etmiştir ve bu toparlanma bankacılık sektörünü de olumlu şekilde etkilemiştir. 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında, 1995'teki büyüme, bankacılığın büyüme oranlarını önemli ölçüde artırmıştır. Faizlerin yüksek olması para ikamesini yavaşlatmış ve yatırımların Türk lirası cinsinden tercih edilmesini sağlamıştır. Yurtdışından yapılan finansal borçlanmalar, vergiye tabi hale getirilmiştir.

1996 yılında Türkiye, kamu borçlarının yüksekliği ve enflasyonla başa çıkmak için dövizli borçlanma, enflasyona endeksli borçlanma ve bedelsiz ithalat gibi finansal araçlar kullanarak borç yükünü hafifletmeye çalışmıştır. Bu stratejiler, faiz oranlarının artmadan finansal dengeyi sağlamak amacıyla uygulanmış ve ekonomik toparlanma sürecine katkıda bulunmuştur. Bankacılık sektörü, bu dönemde kamu borçlarının yönetilmesi ve dövizle ilgili risklerin dikkatli bir şekilde izlenmesi gereken bir ortamda faaliyet göstermiştir (Doğan, 2011:30).

1997 yılında, Türkiye ekonomisi için IMF ile yapılacak anlaşmalar ve yurtdışı

borçlanma süreçleri büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin dış borçlanma kapasitesinin artırılması, finansal sektörde daha fazla dış sermaye girişi sağlanmasını amaçlamıştır. IMF'nin desteğiyle yapılan yapısal reformlar ve dış borçlanma stratejileri, ekonomiyi daha sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmayı hedeflemiş olsa da döviz kuru riski ve faiz oranları gibi konuların yönetimi bankacılık sektörü için zorluklar yaratmıştır.

Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı arasında Piyasaların beklentilerini olumlu yönde etkilemek için protokol uygulamaya konulmuştur. Merkez Bankası'ndan Hazine Müsteşarlığı avans kullanımını durdurmuştur. Hazine programının kararlılıkla sürdürülmesi, kısa süreli faiz oranlarındaki yükselişin ardından borçlanma gereksinimi azalmış piyasalardaki istikrar bozulmadan faizlerde hızla gerilemeler yaşanmıştır. Bankalardaki açık pozisyon büyümüş, reponun yeniden mevduata dönmesinde kısa vadeli Faiz oranlarındaki düşüş, önemli bir etki yaratmıştır (Keskin vd., 2008:36).

1998 yılı ise, Türkiye için ekonomik reformlar açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, Uluslararası Para Fonu (IMF) ile bir "izleme anlaşması" imzalanmıştır.

Bu anlaşma, Türkiye'nin ekonomik programının IMF tarafından izlenmesini ve denetlenmesini amaçlayan bir düzenleme olarak öne çıkmıştır. IMF ile yapılan bu anlaşma, Türkiye'nin ekonomisinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve dış borçların sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemli bir adım atılmıştır. Bu anlaşma, Türkiye'nin ekonomik yapısının güçlendirilmesi ve dış borçların yönetilmesi için önemli bir araç olmuştur. Aynı zamanda Türkiye'nin bankacılık sektörü üzerinde de olumlu etkiler yaratmış ve daha sağlıklı bir finansal ortamın oluşmasına yardımcı olmuştur.

Merkez Bankası'nın enflasyonun düşmesine katkıda bulunulması ve döviz yoluyla yaratılan paranın sınırlandırılması için kısa vadeli faiz oranlarının düşmesiyle yavaş yavaş Yeniden dövize yönelik talep artmıştır (Zikeroğlu, 2014:16)

1999 yılı, Türkiye'nin bankacılık sektörü ve ekonomik yapısında önemli dönüşümlerin gerçekleştiği bir dönem olmuştur. Bu yıl, özellikle bankacılık düzenlemeleri ve denetim yapıları üzerinde yapılan köklü değişiklikler, sektördeki sağlıksız yapıları iyileştirme ve finansal istikrarı sağlama çabalarının hız kazandığı bir dönemi işaret etmektedir. Türkiye bankacılık sektörü ve ekonomisi için dönüm noktası olmuş, sektördeki yapısal reformlarla birlikte sağlam bir finansal altyapı oluşturulmaya başlanmıştır. B.D.D.K. ve T.M.S.F. gibi kurumların kurulması, bankacılığın

düzenlenmesi ve izlenmesi için önemli adımlar olmuştur. Bankacılık sektöründeki denetim ve şeffaflık arttırılmış, aynı zamanda dış finansman sağlanarak Türkiye ekonomisinin uluslararası düzeyde daha sağlam bir temele oturtulması sağlanmıştır. 1999 yılında, IMF ile yeni bir "Stand-by" anlaşması yapılmıştır.

Bu anlaşma, Türkiye'nin ekonomik reform sürecini hızlandırmaya yönelik bir adımdı ve Türkiye'ye dış finansman sağlanması için önemli bir araç oluşturmuştur. IMF'nin sağladığı finansal destek, Türkiye'nin ekonomik istikrarı ve yapısal reformları güçlendirmesi adına kritik bir öneme sahiptir. Dış borçların yönetilmesi, enflasyonla mücadele ve piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi gibi temel hedefler doğrultusunda bu anlaşma Türkiye ekonomisinin yeniden yapılanmasında önemli bir faktör olmuştur. Bu dönemde faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar yüzünden zarar eden birçok banka piyasa dışında kalmıştır. Kalkınma ve yatırım bankası olan Park Yatırım Bankası ile ticaret bankası olan Kıbrıs Kredi Bankası'nın faaliyetlerine son verilmiştir bununla birlikte fondaki banka sayısı 11'e ulaşmıştır. 1999 yılı itibarıyla yaşanan finansal kriz ve Türkiye'deki bankacılık sektöründeki istikrarsızlık sonucunda, birçok özel sermayeli ticaret bankasının yönetimleri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (T.M.S.F.)'ye devredilmiştir. Bu dönemde, Etibank, Bank Kapital ve Demirbank gibi bankalar, mali zorluklar ve iflas riski nedeniyle T.M.S.F. tarafından devralınmış ve bu bankaların yönetimi T.M.S.F. tarafından üstlenilmiştir. Şubat 2001 Krizi, Türkiye'nin ekonomik tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. 2001 yılı, ekonomik ve finansal açıdan büyük zorlukların yaşandığı bir yıl olmuş, Türkiye'de önce finansal kesimde, ardından reel sektöre yansıyan derin bir kriz yaşanmıştır. Bu kriz, bir dizi yapısal sorunun ve ekonomik dengesizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Şubat 2001 Krizi sonrası Türkiye ekonomisinde yaşanan toparlanma süreci, büyük zorlukların üstesinden gelinmesine ve uzun vadeli ekonomik reformların hayata geçirilmesine olanak sağlamıştır. Krizin ardından hayata geçirilen "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" ve sonrasındaki reformlar, Türkiye'nin ekonomik yapısının güçlenmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Kriz Sonrası Bankacılık Sektöründeki Değişiklikler:

1. Faiz Oranları ve Döviz Kurları: Kriz sırasında, faiz oranları ve döviz kurları hızla yükselmiş, Türk lirası büyük bir değer kaybı yaşanmıştır. Bu, hem finansal piyasalarda hem de reel sektörde büyük belirsizlik yaratmıştır. Ancak, sonraki

yıllarda döviz kurlarına yapılan müdahaleler ve para politikası önlemleriyle bu dalgalanma kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

2. Banka Sektöründeki Zayıflama: Krizin ardından, Türkiye bankacılık sektörü büyük bir çöküş yaşamış ve birçok banka finansal güçlükler nedeniyle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (T.M.S.F.)'ne devredilmiştir. Yurtbank, Yaşarbank, Egebank, Interbank, Esbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank gibi bankalar da T.M.S.F.'ye devredilen bankalar arasında yer almıştır. Ayrıca, bazı bankalar, örneğin Sümerbank, Etibank çatısı altında birleşerek sektörde yeniden yapılandırılma sürecine girmiştir.
3. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı: Nisan 2001'de yaşanan krizin ardından, Türkiye ekonomisinde ciddi yapısal reformlar yapmak ve ekonomik istikrarı sağlamak için "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" uygulanmaya başlanmıştır. Bu program, 2002-2004 yıllarını kapsayacak şekilde yenilenmiş ve hedefler belirlenmiştir.

Programın ana hedefleri:

- Borçların azaltılması,
 - Enflasyonun düşürülmesi,
 - Ekonominin dış etkilere karşı direncinin artırılması,
 - Mali disiplinin artırılması,
 - Bankacılık sisteminin güçlendirilmesi olarak belirlenmiştir.
4. Yapısal Reformlar ve Bankacılıkta İyileşme: Programın etkisiyle, bankacılık sektöründe büyük bir iyileşme yaşanmış ve bankalar kar etmeye başlamıştır. T.M.S.F.'ye devredilen bankaların satış, tasfiye ve birleşme süreçleri hızla tamamlanmıştır. Bu süreçle birlikte, bankacılık sektörü daha sağlıklı hale gelmiş ve rekabetçi bir ortam oluşmuştur.
 5. Pamukbank ve Halk Bankası Birleşmesi: T.M.S.F.'ye devredilen Pamukbank'ın, Halk Bankası ile birleşmesi, bankacılık sektöründeki büyük yapısal değişikliklerden biridir. Bu birleşme, sektördeki konsolidasyonu güçlendirmiş ve finansal sistemin sağlamlaştırılmasına önemli bir katkı sağlamıştır.
 6. Şekerbank ve Sermaye Artışı: Şekerbank, finansal olarak zor bir dönemde, sahipleri tarafından sermaye artırımlarıyla desteklenmiş ve bankanın sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Bu tür stratejik müdahaleler, diğer bankaların da

piyasa koşullarında toparlanmalarını sağlamıştır.

Ekonomik İyileşme ve Bankacılıktaki Performans:

- 2002 yılında, enflasyonun kontrol altına alınması ve döviz piyasalarına müdahaleler sayesinde ekonomide belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Ayrıca, bankaların kısa vadeli faiz oranları üzerinde yapılan düzenlemelerle ekonomik istikrar sağlanmaya başlanmıştır.
- 2003 yılında, ekonominin iyi performans göstermesiyle birlikte, büyüme oranları, program hedeflerinin üstünde gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörü bu toparlanmadan olumlu etkilenmiş ve sektördeki banka sayısı önemli ölçüde azalmıştır.
- 2004 yılı itibarıyla ise ekonomi ve bankacılık sektörü daha sağlam bir temele oturmuş ve bankalara duyulan güven artmıştır. Bu dönemde, T.M.S.F.'ye devredilen bankaların yeniden yapılandırılması ve finansal sistemin güçlendirilmesi sayesinde bankacılık sektörü, daha şeffaf ve rekabetçi bir yapıya kavuşmuştur (Yetiz, 2016: 111).

1.1.6. Günümüz Türk Bankacılık Sisteminin Mevcut Yapısı

1980 sonrasında Türkiye'de başlayan ekonomik serbestleşme süreci, bankacılık sektörü açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde bankacılık sektörü, finansal serbestleşme ile hızla büyümüş ve ekonomideki rolü daha da güçlenmiştir. Türkiye'deki bankacılık sektörü, sadece finansal aracı olmaktan çıkarak, ekonomik büyüme ve kalkınmaya da önemli katkılarda bulunan bir aktör haline gelmiştir.

Tablo 1.2. Türkiye’de Banka Grupları ve Banka Listesi

Türkiye’de Banka Grupları ve Banka Listesi		
1. Mevduat Bankaları		2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları
a) Kamu Sermayeli Bankalar	b) Yabancı Sermayeli Bankalar	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Alternatifbank A.Ş.	Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.	Diler Yatırım Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Bank Mellat	GSD Yatırım Bankası A.Ş.
b) Özel Sermayeli Bankalar	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	İller Bankası A.Ş.
Adabank A.Ş.	Burgan Bank A.Ş.	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	Citibank A.Ş.	Merrill Lynch Yatırım Bankası A.Ş.
Anadolubank A.Ş.	Denizbank A.Ş.	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.
Fibabanka A.Ş.	Deutsche Bank A.Ş.	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.	Finans Bank A.Ş.	StandardChartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.
Tekstil Bankası A.Ş.	Habib Bank Limited	Türk Eximbank
Turkish Bank A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A. Ş	İNG Bank A.Ş.	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	İntesaSanpaoloS.p.A.	
Türkiye İş Bankası A.Ş.	JP Morgan Chase Bank N.A.	
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Odea Bank A.Ş.	
c) Tas.Mevd.Sig.FonunaDevr. Bankalar	Rabobank A.Ş.	
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	SocieteGenerale (sa)	
	The Royak Bank of ScotlandPlc.	
	Turkland Bank A.Ş.	

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), (2025).

Türkiye'deki bankacılık sistemi, faaliyet alanlarına ve niteliklerine göre çeşitli

kategorilere ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmalar, bankaların işlevlerini, hizmet verdikleri alanları ve denetim altında oldukları düzenlemeleri belirleyerek, sektördeki yapıyı anlamamıza yardımcı olur. Sektörün daha sağlıklı işleyişini sağlamak adına büyük önem taşır. Faaliyet alanlarına ve niteliklerine göre yapılan bu ayrımlar, bankaların hangi hizmetleri sunduğunu ve ne tür düzenlemelere tabi olduğunu açıkça gösterir. Bu sınıflandırmalar sayesinde, Bankacılık sektöründe hizmet sunumu daha etkin ve verimli hale getirilebilir ve ekonomik kalkınma desteklenebilir (Yetiz, 2016: 112).

Bankacılık Sistemi Göstergeleri:

Faaliyet Gösteren Banka Sayısı: Ülkemizde Ekim-Aralık 2015 dönemi itibarıyla 52 banka faaliyet göstermekteydi.

Banka Türleri:

- 34 Mevduat Bankası: Bu bankalar, Türk bankacılık sektörünün büyük kısmını oluşturur. Mevduat kabul edip, krediler vererek, genel bankacılık hizmetleri sunarlar.
- 13 Kalkınma ve Yatırım Bankası: Uzun vadeli projelerin finansmanını temin eden bankalardır.
- 5 Katılım Bankası: Faizsiz bankacılık hizmeti sunarak, İslami finans ilkelerine uygun kredi ve yatırım işlemleri gerçekleştirirler.

Mevduat Bankalarının Durumu:

- Yabancı Sermayeli Bankalar: 21 adet yabancı sermayeli banka vardı. Yabancı bankalar, Türkiye'de faaliyet gösteren ve hem yerli hem de uluslararası ticaretin finansmanına katkı sağlayan önemli oyuncular.
- Özel Sermayeli Bankalar: 9 adet özel sermayeli banka bulunmaktaydı. Bu bankalar, özel sektör sermayesiyle faaliyet gösterir ve genellikle kâr amaçlı hizmet sunarlar.
- Kamu Sermayeli Bankalar: 3 adet kamu sermayeli banka vardı. Bu bankalar, devletin kontrolü altında olup, kamuya yönelik çeşitli finansal hizmetler sunmaktadır.
- Birleşik Fon Bankası: 1 adet birleşik fon bankası da faaliyet göstermekteydi. Birleşik fon bankaları, Fon yönetimi ve yatırım bankacılığı gibi alanlarda faaliyet gösterir.

Tablo 1.3. Bankacılık Sisteminde Banka Sayısı

Türk Bankacılık Sistemi	52
Mevduat Bankaları	34
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
Katılım Bankaları	5

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2024). *Bankacılık sektörü raporu: Banka sayıları ve türleri*. <https://www.bddk.org.tr/>

2015 yılı itibarıyla Türkiye bankacılık sektöründe önemli büyüme ve genişleme yaşanmıştır. Şube sayısının 12.260'a ulaşması ve personel sayısının 217.504 olması, sektördeki büyümenin ve gelişmenin bir göstergesidir.

Tablo 1.4. Türk Bankacılık Sistemindeki Banka ve Personel Sayısı

Türk Bankacılık Sistemi	
Banka sayısı	Personel Sayısı
12.269	217.504

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2024). *Türk bankacılık sektörü – Genel görünüm raporu*. <https://www.bddk.org.tr/>

2015 yılı itibarıyla Türk bankacılık sektörünün finansal durumu oldukça güçlü ve büyümeye devam ettiğini gösteren bazı önemli veriler öne çıkmaktadır:

1. Net Dönem Kârı:

- 26 milyar TL net kâr, Türk bankacılık sektörünün sağlıklı bir büyüme ve kârlılık elde ettiğini ortaya koymaktadır. Bankaların kâr elde etmesi, sektörün güçlü operasyonel performansını ve efektif yönetimini gösterir. Bu kâr, aynı zamanda bankaların sermaye yeterliliklerini güçlendirerek daha fazla kredi verme kapasitesini artırmalarına olanak sağlar.

2. Toplam Kredi Tutarı:

1,48 trilyon TL kredi tutarı, bankaların ekonomiye sağladığı finansal desteğin boyutunu yansıtır. Bankaların kredi dağıtımı, özellikle özel sektör ve hane

halkının finansal ihtiyaçlarını karşılama açısından çok önemlidir. Bu miktar, sektördeki kredilendirme faaliyetlerinin büyük bir büyüklüğe ulaşmış olduğunu ve ekonominin finansmanının büyük ölçüde bankalar aracılığıyla sağlandığını gösterir.

3. Toplam Mevduat Tutarı:

1,25 trilyon TL mevduat tutarı, bankaların topladığı tasarrufları ve halktan sağladığı fonları temsil eder. Bankalar, topladıkları mevduatlar sayesinde kredilendirme yapabilir ve ekonomik faaliyetlerin finansmanını sağlar. Bu miktar, halkın bankacılık sistemine duyduğu güvenin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, bu tutar bankaların likidite durumunu ve finansal stabilitesini güçlendirir.

4. Takipteki Krediler:

48 milyar TL takipteki krediler, bankaların kredi portföyündeki riskleri ve potansiyel kredi kayıplarını gösterir. Bu tutar, borçlarını ödemekte zorluk çeken borçluların kredi tutarlarını ifade eder. Takipteki krediler, genellikle banka yönetiminin risk yönetimi politikalarının etkinliğini ölçmek için kritik bir göstergedir. Bu miktarın, sektördeki kredi riskini ve potansiyel kötü kredi performansını gösterdiği söylenebilir.

Bu finansal göstergeler, 2015 yılında Türk bankacılık sektörünün güçlü bir temele dayandığını ve ekonomik büyümeye önemli katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Net kâr, kredi ve mevduat tutarları ile takipteki krediler verileri, bankaların finansal sağlığının iyi olduğunu, ancak kredi riski ve borçlanma konusunda dikkatli olmaları gerektiğini de ima etmektedir. Bankaların kredi verme, mevduat toplama ve kârlılık açısından güçlü bir performans sergilemesi, sektördeki genel güvenin yüksek olduğunu ve ekonomiye önemli bir katkı sunduğunu gösteriyor.

1.2. KREDİ KAVRAMI VE KREDİ EşİTLERİ

Kredi ilişkileri, bankacılık sektörünün sürdürülebilirliğini ve finansal istikrarı sağlamak adına kritik bir rol oynarken, kredi riski yönetimi, özellikle sorunlu krediler ve

bu kredilerin etkin bir şekilde izlenmesi, finansal kuruluşların karşılaştığı en önemli zorluklarda biri olarak öne çıkmaktadır.

1.2.1. Kredi Kavramı

Kredi kelimesi, kökeni 'credit' veya 'loan' olan ve 'güvenmek' ya da 'inanmak' anlamlarına gelen bir terimden türetilmiştir. Kredi genel anlamda parasını sonra almak kaydıyla bir kimseye para vermek karşılığında ona mal vermeyi kabul etmektir. (Ünal, 1995:1). Diğer bir deyişle, kredi, belirli bir süre sonunda geri ödenmesi koşuluyla sağlanan finansal destek veya satın alma gücüdür (Güneş ve Yeğen Kurtuluş, 2019: 9).

Bir bankanın kredi verme işlemi, temel olarak banka tarafından sahip olunan nakdi kaynakları, yani mevduatları, kredi olarak müşterilerine sunması anlamına gelir. Bu işlem, bankaların finansal faaliyetlerinde en önemli gelir kaynağını oluşturur. Banka, kendisine emanet edilen fonları, belirli bir faiz oranı ile borç olarak verir ve bu süreçten kar elde etmeyi hedefler. Faiz oranı, bankanın kredi verirken belirlediği, müşteriden geri alacağı ek bedel olup, bankanın riskleri ve kaynak maliyetleri göz önünde bulundurularak hesaplanır.

Kredi verme işlemi hem bankalar hem de müşteriler için karşılıklı fayda sağlayan bir süreçtir: Banka, ödediği faizle gelir elde ederken, müşteri ihtiyaç duyduğu finansmanı temin eder. Ancak bu süreçte bankalar, kredi verme kararlarını verirken yalnızca faiz oranları ve kâr amacı güderek değil, aynı zamanda kredi riskini de analiz ederler. Bu nedenle kredi, yalnızca bir finansman aracı değil, aynı zamanda bankanın mali yönetimi ve risk analizi açısından da önemli bir araçtır. Başka bir tanıma göre kredi” banka nakdi kaynaklarını kar etmek için belirli bir faiz karşılığında müşterilerine borç vermesi” olarak ifade edilmektedir (Şakar, 2006: 2).

Borçlanma işleminin şekli globalleşen dünyada çok farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Yalnız banka aktiflerinin büyük bir bölümünü krediler oluşturmaktadır. Kredinin en önemli unsurlarından biri güven, yani güvenilirlik ve borçlarını ödeme kapasitesidir. Bankalar kredi verirken yalnızca finansal analizlere değil, aynı zamanda müşterilerinin güvenilirliğine de büyük önem verir. Kredinin geri ödenip ödenmeyeceği, borçlunun geçmişteki kredi performansına, gelirine, varlık durumuna ve borç ödeme alışkanlıklarına dayanır. Kredi işlemlerinde, krediyi veren banka ile borçlu arasında, sözleşme koşullarına riayet edileceğine dair bir güven zemini oluşturulur. Bu güven, kredi sürecinin en önemli unsurlarından biridir ve her iki tarafın haklarını ve yükümlülüklerini

belirleyen hukuki bir temel oluşturur. Bu ilişkinin güvenli ve sağlıklı bir şekilde işlemesi için her iki tarafın da yükümlülüklerini yerine getirmesi önemlidir. Her ne kadar krediyi kullandıran taraf aldığı riskleri en düşük seviyeye çekmek amacıyla alınan çeşitli tedbirler almış olsa dahi yine de karşı tarafa güvenmek ister. Tabi bu ilişkiyi kurulmasındaki en önemli etken krediyi alan tarafın finansal itibarıdır (Öcal, 2022: 4).

1.2.2. Kredinin Unsurları

Kredi işlemleri genel itibarı ile riskli bir işlemdir. Kredi riskini belirlerken, yalnızca kredi verilen taraf değil, aynı zamanda kredinin türü, vadesi, teminat yapısı ve borçlunun geçmişi gibi pek çok unsur dikkate alınmalıdır. Bankalar, her bir kredi türünü ve koşulunu detaylı bir şekilde değerlendirerek risklerini minimize etmeye çalışır. Bu unsurların her biri, kredinin güvenli bir şekilde geri ödenip ödenmeyeceğini belirlemede önemli bir rol oynar. Bu konular ışığında üç unsurdan bahsedilebilir.

Zaman Unsuru: Krediyi alan kişi ya da kuruluşlar belli bir tarihte (vade) krediyi ödemeyi taahhüt ederler. Krediler belirli bir süreyi içermelidir.

Güven Unsuru: Krediyi sağlayan banka ile borçlu kişi veya kurum arasındaki güven bağı, kredi sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanması için hayati öneme sahiptir. Bankalar, kredi risklerini en aza indirmek için borçluya güven duyar, borçlular ise kredilerini geri ödeyebilme kapasitesine güven duyarlar. Bu karşılıklı güven, sadece kredi sürecinde değil, gelecekteki finansal ilişkilerde de önemli rol oynar.

Risk Unsuru: kredilerin geri ödenmesi sürecinde bankalar önemli bir risk taşır. Krediyi veren banka, borçlunun finansal durumu, işteki başarısı ve borçlunun ahlaki durumu ve benzeri çeşitli faktörleri dikkate alır. Bu faktörlerin kredinin geri ödenmesiyle ters orantılı olması, bankanın risklerini doğrudan etkiler (Gündüz, 2006: 83).

Nakdi kredinin kullanılması, firmaya nakit ödemenin bankanın kredi hesabından yapılması ile olur. Ödeme şekli kasadan yapılabileceği gibi firmanın bankadaki mevduat hesabına da yapılabilir. Gayri nakdi kredilerde banka, krediyi doğrudan nakit olarak vermez, ancak belirli teminatlarla veya garanti mekanizmalarıyla borçlunun ödeme yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamaya çalışır. Bu tür kredilerde, genellikle bir akreditif, teminat mektubu veya polise avalı veya kabulü gibi finansal enstrümanlar devreye girer. Gayri nakdi krediler, esasen bir ödeme garantisi sağlamak amacıyla kullanılır ve genellikle ticari işlemlerde ya da dış ticaretle ilgili durumlarda yaygındır (Postalıcı, 2010: 38).

1.2.3. Kredinin İzlenmesi

Kredinin başvuru talebinin kabul edilip tahsis edilmesinin ardından, önemli bir aşama kredinin takibidir. Kredi takibi hem bankalar hem de kredi alan taraf için kritik bir süreçtir. Bu aşama, kredinin başlangıcından sonra, düzenli geri ödemelerin yapılmasını ve olası olumsuz durumların erken dönemde fark edilmesini sağlamayı amaçlar. Kredinin tahsili ve geri dönüşü arasındaki süreyi izlemek ve yönetmek, banka veya finans kuruluşlarında önemli bir sorumluluktur. Bu süreçte, kredi yöneticisi veya kredi takip sorumlusu gibi pozisyonlarda görev yapan kişiler, kredinin doğru bir şekilde takip edilmesinden ve geri ödemelerin zamanında yapılmasından sorumludur. Bu kişiler hem bankanın alacaklarını korumak hem de müşterilerle sağlıklı ilişkiler kurmak adına kritik bir rol oynar.

Bankanın krediyi izlemesi, sorunlu kredilerin çözülmesi için önlemlerin alınması, müşterinin imzalanan sözleşmeye uygun davranıp davranmadığının belirlenebilmesi, uğrayacak zararlar için bankanın sermayesinin yeterli olup olmadığının takibinin sağlanmasında avantajlar sağlar. Kredi takibinin batık krediler yanında bir diğer amaçları da aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Karaköse,2000: 27):

- Yönetime kredi portföyü hakkında genel bilgi vermek.
- Gerçek ya da ihtimaller dahilinde olası risk ve zararların erken teşhisi.
- Bankaların kredi birimlerindeki yetkililere kredilerin izlenmesi ve krediyle ilgili sorunların tespit edilmesi ve bunların raporlanması ile ilgili destek olmak.
- Kredi politikaları ile banka mevzuat ve düzenlemelerinin takibinden emin olmak.
- Tek tip veriler oluşturmak.
- Batık krediler için karşılık ayırmak.

1.2.4. Kredi İlişkisinin Sona Ermesi

Kredi ilişkisinin sonlanması, sözleşmede yer alan ödeme planına göre tüm taksitlerin zamanında ödenmesiyle tamamlanır. Bireysel kredilerde veya KOBİ kredilerinde, son taksitin ödenmesiyle kredi borcu tamamen kapanır ve kredi veren kurum, kredi borçlusuna herhangi bir borcu kalmadığını gösteren bir belge sunar. Teminat varsa, bu teminatın serbest bırakılması da kredinin sona erdiği anlamına gelir (Postalıcı, 2020: 40).

1.2.5. Sorunlu Krediler

Bankaların kredi verdikleri müşterilerden aldıkları geri ödemelerde zorluk yaşanması durumunda ortaya çıkan kredilerdir. Yani, bir kredi borçlusunun, aldığı krediyi zamanında ve tam olarak geri ödeyememesi durumunda kredi, "sorunlu" hale gelir. Bankalar açısından sorunlu krediler, ciddi bir finansal risk taşır çünkü bu krediler geri ödenmediği için banka, başta faiz geliri olmak üzere, ana parasını da kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır.

1.2.6. Sorunlu Kredilerin Tanımı ve Kapsamı

Bankalar, kredi ilişkilerinde farklı senaryolarla karşılaşabilir ve her bir duruma uygun stratejiler geliştirmek zorundadır. Kredi sözleşmesine uygun ödeme yapan müşterilerle ilişki başarılı bir şekilde tamamlanır. Ancak ödeme güçlüğü çeken müşterilerle yeniden yapılandırma seçenekleri üzerinden çözümler aranabilir. Son olarak, sorunlu krediler durumunda bankalar, alacaklarını tahsil edebilmek için çeşitli yönetim stratejileri kullanarak riski minimize etmeye çalışır. Bu süreçte, erken müdahale ve etkili risk yönetimi, bankaların sürdürülebilirliğini sağlayan temel unsurlardır (Bekçioğlu, 1986: 45-46). Sorunlu kredi, banka ile müşteri arasındaki kredi sözleşmesinin hükümlerine uyulmadığında ve geri ödeme anlaşmasının ihlali durumunda meydana gelir. Bu durum, kredi veren banka için önemli bir risk oluşturur çünkü kredi ödeme planına uygun olarak yapılmayan ödemeler, borcun geri ödenmesini geciktirir ve dolayısıyla bankanın zarara uğraması olasılığını artırır (Seval, 1990: 251). Sorunlu kredilerin yönetimi, bankaların kredi portföyünün sağlığını koruyabilmesi için kritik bir faktördür. Bankaların sorunlu kredilerle başa çıkabilmesi, yalnızca bankanın finansal performansını değil, aynı zamanda itibarını da doğrudan etkiler. Sorunlu krediler, banka için önemli bir risk kaynağıdır ve bu tür kredilerin zamanında ve doğru şekilde yönetilmesi gerekmektedir (İyigün, 1996: 14). Kredi işlemlerinin firmalarla yapılmadan önce dikkatle planlanması ve geri ödeme sürecinin sıkı bir şekilde izlenmesi, kredi veren bankaların risk yönetimi açısından son derece kritik bir süreçtir. Kredi işlemlerinin başından sonuna kadar alınacak tedbirler, potansiyel zararların önlenmesi ve finansal krizlerin etkilerinin azaltılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bankaların, kredi geri ödemelerinin güvence altına alınabilmesi için proaktif bir tutum sergilemesi gereklidir. Ayrıca, kriz öncesi alınacak önlemler ve çözüm odaklı stratejiler, bankaların zararlarını en aza indirmesine ve sektörel etkileri hafifletmesine katkı sağlayacaktır (Akgüç, 1991: 20).

1.2.6.1. Kredilerin Sorunlu Olma Nedenleri

Finansal araçların evrimi, sadece finansal piyasalarda yenilikler yaratmakla kalmamış, aynı zamanda yatırımcılar ve finansal kurumlar için yeni fırsatlar ve gelişmiş risk yönetimi çözümleri sunmuştur. Dijitalleşme, sürdürülebilir finansman, yapay zekâ ve blok zinciri teknolojilerindeki yenilikler, finansal sektörü dönüştürerek daha güvenli, erişilebilir ve verimli bir ortam sağlamıştır. Bu yenilikler, finansal piyasaların büyümesini ve daha güçlü bir ekonomik altyapının oluşturulmasına önemli katkılar sunmaktadır. Plasmanlardaki artış ile ülke ve dünya ekonomisinde oluşan dalgalanmalar, sektörde meydana gelen olumsuz durumlar kredilerin vadesinde ödenmesini zorlaştırmaktadır. Borç alacak ilişkilerinin düzgün yönetilmesi ve banka mevzuatına tam uyulması, kredi süreçlerinin sorunsuz işlemesi açısından kritik öneme sahiptir. Hukuki düzenlemelere ve mevzuata aykırı davranmak, hem kredi geri dönüşlerinde ciddi sorunlar yaratır hem de banka ve müşteri arasında güvensizlik oluşturur. Bu nedenle, bankalar kredi süreçlerini dikkatle yönetmeli, risk analizlerini doğru yapmalı, sözleşmelere ve mevzuatlara tam uyum sağlamalıdır. Etkin bir kredi yönetimi için sağlam bir kredi politikası ve açık yazılı kurallar gereklidir; aksi takdirde, bankaların aktif kalitesi düşer. Kredi yönetiminin etkili bir şekilde yapılabilmesi, kredilerin doğru takip edilmesi ve riski minimize etmek için çok önemlidir. Kredi politikalarının yetersiz veya eksik olması, bankanın finansal istikrarını riske atmakla kalmaz, aynı zamanda kredi portföyünün kalitesini de olumsuz yönde etkiler. Bankaların kredi yönetimi, etkin bir kredi politikası ve belirgin yazılı kurallar gerektirir. İyi bir şekilde oluşturulmamış kredi politikaları, kredi yöneticilerinin ve komitesinin kredileri takip etmesini ve yönetmesini zorlaştırarak, aktif kalitenin bozulmasına yol açabilir. Kredilerin takip oranı arttıkça, bankaların riski de büyür. Bu nedenle, riski doğru değerlendirme, kredi takibi ve sürekli iyileştirme ile bankaların sağlıklı kredi portföylerini korumaları gerekir (Takan, 2001: 446). Kredinin sorunlu duruma gelmesinin temel nedenlerinden biri, işletmenin mali başarısızlığıdır. Bu durum, sadece bankalar için değil, aynı zamanda genel ekonomik sistem için de önemli olumsuz sonuçlar doğurur. Mali başarısızlıkların arkasındaki nedenler üzerinde durulması, sorunun çözülmesine yönelik adımlar atılmasını kolaylaştırabilir. Bu bağlamda, işletmelerin mali risk yapılarını incelemek ve makroekonomik etkiler ile küresel faktörleri dikkate almak, başarılı bir çözüm geliştirmek açısından büyük önem taşır. Mali başarısızlık, yalnızca işletmelerin değil, bankaların da karşılaşılabileceği büyük bir

sorundur. Bu başarısızlığın önüne geçebilmek için işletmelerin içsel yönetimini sağlamaları, makroekonomik etkenleri dikkate almaları ve risklerini etkili bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Yeni işletmeler, küresel ve yerel ekonomik faktörlerden daha fazla etkilenme eğiliminde oldukları için, onlara yönelik destekleyici stratejiler geliştirilmesi önemlidir. Bankalar, kredi değerlendirmesi yaparken işletmelerin mali yapılarının sağlam olmasına dikkat etmeli ve gerektiğinde önleyici tedbirler almalıdır (Altman ve Hotchkiss, 1993: 40-42).

Yeni işletmelerde mali başarısızlığın daha fazla görülmesinin nedeni piyasadaki deneyimsizliklerine ve yaşadıkları yoğun rekabete ve eski işletmelerin piyasa varlıklarına göre kredi almaları daha zorlaşabilir. Küçük işletmelerin, büyük ölçekli işletmelere göre daha fazla başarısızlık yaşamasının arkasında genellikle bir dizi faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında kaynak yetersizliği, yönetim eksiklikleri ve pazar dalgalanmalarına karşı kırılganlık gibi unsurlar gelmektedir. Bu durum kredi bulmalarındaki sıkıntılara ve borç sözleşmelerindeki olumsuz sonuçlara bağlanmaktadır. Küçük işletmeler bilindiği üzere daha risk içerdiklerinden, kredi verilmeden önce yatırım kararları, mali raporlar, borç/özsermaye oranları ve işletme sermayesi konusunda kısıtlayıcı şartlar getirilmekte ve daha yüksek oranda faiz uygulanmaktadır. Bu tüm faktörler, küçük işletmeleri negatif bir şekilde etkilemektedir (Aktaş, 1997: 9). İşletme içindeki sorunlar, küçük işletmelerin mali anlamda başarısızlığa uğramalarının başlıca sebeplerindendir. İşletme içindeki bu faktörler, genellikle doğrudan işletmenin yönetimi, organizasyonu, kaynak kullanımı ve stratejik kararlarla ilişkilidir. Çevresel koşullar ve teknolojik değişim gibi dışsal etmenler elbette önemli bir rol oynar, ancak işletme içindeki sorunlar, işletmenin sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyebilir. İşletme içi etmenler, mali başarısızlıkları artırabilir ve bu durumun nedeni birçok farklı faktöre dayanabilir. İşletme yönetimi, finansal planlama, iç kontrol sistemleri, organizasyonel yapı ve çalışan verimliliği gibi faktörlerin zayıf olması, işletmenin sürdürülebilirliğini bu durum, ciddi şekilde tehlikeye yol açabilir. Bu yüzden, küçük işletmelerin başarılı olabilmesi için içsel yönetim süreçlerinin güçlendirilmesi, Finansal kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesi ve stratejik kararların doğru bir biçimde verilmesi son derece önemlidir. İşletme içindeki bu sorunları çözmek, işletmenin mali başarısızlık riskini azaltabilir ve daha güçlü bir büyüme yolunu açabilir (Gönenli, 1985: 596). ABD'de gerçekleştirilen bir araştırmada, başarısızlığa uğrayan işletmelere kredi sağlayan kişi veya kurumlar, mali başarısızlığın

büyük oranda işletme içindeki sebeplerden kaynaklandığını belirtmiştir. İşletmelerin mali başarısızlıklarının çoğu yönetsel eksiklikler ve tesis yetersizlikleri ile ilişkilidir. Yapılan araştırmalara göre, %50'lik bir oran, işletmelerin başarısızlıklarının, yönetim deneyimsizliği ve yöneticilerin moralite eksiklikleri gibi faktörlere dayandığını göstermektedir. Diğer taraftan, %44'lük bir oran ise işletmelerin tesis altyapısındaki yetersizlikler ile bağlantılıdır.

Bir diğer mali başarısızlık oranı olarak ihmal %0,8 ve korku %0,5 nedenlerine bağlanmıştır. (Altman ve Hotchkiss, 1993: 40). Diğer başarısızlık nedenlerini sıralamak gerekirse; aşırı büyüme, yetersiz iletişim, işçi-işveren ilişkilerindeki sorunlar, temel projelerde başarısızlık, pazarlama yanlışlıkları, finansman yetersizliği, yetersiz iç kontrol sistemi gösterilebilir. Ülkemizde işletmelerin mali başarısızlıklarının nedenlerine dair yapılan araştırmalar sınırlı olsa da genel olarak işletme içi ve dışı faktörler arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek, ülke ekonomisi açısından büyük bir öneme sahiptir. İşletme içi etmenler, yani yönetsel yetersizlikler, tesis altyapısındaki eksiklikler, finansal yönetim hataları gibi faktörler ile dışsal faktörler, örneğin makroekonomik koşullar, pazar belirsizlikleri veya doğal afetler arasında güçlü bir etkileşim söz konusudur. Bu faktörler hem bireysel işletmelerin hem de ülke ekonomisinin genel sağlığını doğrudan etkileyebilir. İşletme dışı etmenlerden, enflasyon baskısı altında kalan faiz oranları, küresel etki ve şoklara maruz kalma, yoğun rekabet, cari açık altındaki döviz piyasasını sıcak para ile finanse edilmesi gibi sorunlar ülkemizde de en fazla dile getirilen sorunlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, kredi ilişkisi içinde olan işletmenin mali başarısızlığı, genellikle sorunlu kredi olarak adlandırılır. Ancak, sorunlu krediler tek bir olaya veya nedene bağlı olmayan, daha karmaşık bir durumu ifade eder. Sorunlu kredi, işletmenin finansal yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda ortaya çıkar ve bunun pek çok farklı nedeni olabilir. İşletmenin mali başarısızlığı, içsel ve dışsal faktörlerin birleşimiyle meydana gelir. Sorunlu kredilerin nedenlerinin saptanabilmesi için borçlunun banka ilişkilerinin ve faaliyetlerinin ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Bankacılıkta yapılan hatalar, sektöre ve genel ekonomiye dayalı nedenler, firmaya ilişkin neden olarak üç başlık altında incelenebilir. Firmaya ilişkin nedenler açısından bakıldığında, yönetim gerçekten de kredinin sorunlu hale gelmesindeki en kritik etkenlerden biridir. Yönetimin kararları, işletmenin sürdürülebilirliğini, verimliliğini ve

kârlılığını doğrudan etkileyen bir faktördür. Kötü yönetim, bir işletmenin finansal sorunlar yaşamasına ve sonuç olarak kredi ilişkilerinin sorunlu hale gelmesine yol açabilir. Yönetimin eksiklikleri hem işletme içi operasyonlar hem de kredi geri ödemesi açısından büyük riskler taşır. Kötü yönetim, kredi ilişkilerinin bozulmasının ve kredilerin sorunlu hale gelmesinin başlıca sebeplerindendir. Yönetimin bilgi, tecrübe ve uzmanlık eksiklikleri, işletmenin sağlıklı bir finansal yapı kuramamasına yol açabilir. Bu sebeple, bir işletmenin başarılı olabilmesi için sağlam bir yönetim, finansal bilgi birikimi, etkili risk yönetimi yetenekleri ve stratejik bir bakış açısı gereklidir. Ayrıca, yönetim kurulu ve işletme sahiplerinin sorumluluklarını yerine getirmeleri, işletme içindeki denetim mekanizmalarını sağlamlaştırması ve dışsal faktörleri doğru değerlendirmeleri büyük önem taşır.

Banka perspektifinden değerlendirildiğinde, kredi başvurusu sürecinde, kredi veren tarafın yönetim kapasitesinin ve geçmiş performansının dikkate alınması, kredi risklerinin etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayan önemli bir faktördür. Bu yaklaşım, bankaların yalnızca finansal verilerle değil, aynı zamanda borçlu tarafın yönetsel becerileri ve geçmişteki başarıları ile de kredi değerliliğini analiz etmelerine olanak tanır. Böylece, potansiyel risklerin erken tespiti ve minimize edilmesi, bankanın kredi portföyünün sağlığını sürdürebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir Banka açısından, krediyi veren tarafın da kredi başvurusu değerlendirmelerinde yönetimin gücünü ve geçmiş performansını göz önünde bulundurması, olası kredi risklerini en aza indirebilir (İyigün, 1996: 23).

Bir bankanın kredilerini yöneten yöneticiler de bu özelliklere sahip olmalıdır. Krediler, gelişmiş planlama, risk yönetimi ve finansal analiz gerektirir. Banka yöneticileri, kredileri verirken sadece kısa vadeli faiz gelirini değil, aynı zamanda borçlunun finansal sağlığını ve uzun vadeli ödeme kapasitesini göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca, ileri görüşlü bir yönetim, teminatları ve geri ödeme planlarını da dikkatlice belirler, kredi risklerini minimize eder (Seval, 1990: 251). Başarılı bir yönetim, ekonomik sıkıntıların ve daralmanın yoğun olduğu dönemlerde bile firmaların ayakta kalmasını ve başarılı olmasını sağlayabilir. İyi yönetilen işletmeler, zorlu dönemlerde doğru stratejiler geliştirerek kaynaklarını verimli kullanabilir, riskleri yönetebilir ve fırsatları değerlendirebilir. Diğer taraftan, kötü yönetim, sektördeki parlak dönemlerde bile işletmeleri finansal sorunlara sürükleyebilir, çünkü yönetim kararları,

piyasadaki değişimlere uyum sağlama yeteneği ve operasyonel verimlilik açısından zayıf olabilir. Aile şirketlerinde en sık yaşanan sorunların başında yönetimde söz sahibi olan tek kişinin firmanın ortağı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu konumda kişilerin rahatsızlanması ya da ölmesi durumunda işler önemli boşluklar olmakta hatta durma noktasına gelmektedir. Küçük işletmelerin esnek yapıları, büyük firmalar için bazen ciddi aksaklıklara yol açabilir. Bu, genellikle işletmelerin büyüklüklerine bağlı olarak yönetsel zorlukların farklılık göstermesiyle ilgilidir. Küçük işletmelerin esnek ve hızlı karar alabilme yeteneği, büyük firmalar için bazı açılardan dezavantaj haline gelebilir (Bodur, 2003: 07).

Bir diğer dikkat edilmesi gereken önemli konu ise şirket hisselerinin sahiplik değişikliği durumudur. Hisseleri alan kurum ya kişiler, kurumların stratejilerini benimsememesi ve yönetimin aynı başarıyı gösterememesi gibi durumlar firmanın geleceğini etkilemektedir. Ayrıca bazı ortakların ayrılması veya ortaklar arası anlaşmazlıklar gibi durumlar firmaların hangi yönde hareket edeceklerine dair belirsizliklere yol açmaktadır. Firmanın mal ve hizmet üretimi sorunsuz kredi dönüşümü açısından önemli bir etken olabilir. Bir firmanın üretim kapasitesi, verimliliği ve pazardaki rekabet gücü, kredi geri ödemelerinde yaşanacak sıkıntıların önlenmesine veya minimize edilmesine yardımcı olabilir. Sorunlu kredilerle ilgili olarak, firmanın üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ve etkinliği, kredi risklerinin yönetilmesinde kilit rol oynar. Bir firmanın uzun vadeli başarısı, ürettiği malın kalitesi ve piyasadaki üstünlüğünü sürdürebilmesine doğrudan bağlıdır. Kaliteli ürünler ve güçlü bir pazar pozisyonu, firmanın rekabet gücünü artırır ve finansal sağlığını iyileştirir. Bu da firmanın kredi ödemelerini ve borçların geri ödemelerini düzgün bir şekilde yerine getirilmesini mümkün kılar (Takan, 1993: 448).

Sorunlu krediler araştırılırken yakından izlenmesi gereken bir diğer husus firmanın Pazar faaliyetleridir. Pazarlama stratejisi ve iyi tanımlanmış pazarlama stratejisini uygulayabilmek kredi borçlusunun etkin aracı sayılmaktadır. Fiyat politikası ve reklam kampanyaları, bir işletmenin pazarlama stratejisinin en kritik bileşenlerindendir ve başarılı bir şekilde yönetildiğinde, firmanın pazar payını artırmaya, marka değerini güçlendirmesine ve müşteri sadakati oluşturmasına büyük katkı sağlar. Dağıtım kanallarının doğru seçimi pazarlama faaliyetlerinin temelini oluşturur. Kontrollerin eksik olduğu bir firmada, sorunlar zamanla büyüyebilir ve

çözülmesi daha da güçleşebilir. Sorunlu kredilerin oluşmasına neden olan faktörler sadece dışsal etmenlerle sınırlı değildir; aynı zamanda içsel etkenler de bu süreci tetikleyebilir. Firmanın finansal başarısızlıklarını engellemek ve sorunlu kredilerin önüne geçebilmek için, yönetimin doğru kararlar alması, iş süreçlerinde sürekli iyileştirmelere gitmesi ve içsel kontrolleri sağlıklı bir şekilde uygulaması gerekir. Ayrıca, firmanın dışsal faktörlere karşı hassas olması ve değişen pazar şartlarına uyum sağlaması büyük önem taşır. Bu tür etmenlerin göz ardı edilmesi, kısa vadede kâr sağlasa da uzun vadede firmanın mali istikrarını tehlikeye atabilir ve bankalar açısından sorunlu kredilere neden olabilir (Postalıcı, 2010: 44-4)

1.2.6.2. Sorunlu Kredilerin Etkileri ve Sonuçları

Sorunlu krediler, yalnızca krediyi alan işletme için değil, aynı zamanda kredi sağlayan bankalar ve genel ekonomi üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilir. İşletmelerin finansal sağlıklarını sürdürebilmeleri, kredi geri ödemelerini düzenli yapabilmeleri ve sorunlu kredilerin önlenmesi için verimli bir risk yönetimi stratejisi ve stratejik planlama önemlidir. Hem işletmelerin hem de bankaların, kredi yönetimi süreçlerine büyük özen göstermeleri, bu tür olumsuz etkilerin önlenmesi açısından oldukça önemli olacaktır. İflas süresi içinde hizmet gösteren üçüncü şahıslara ödenen ücretlerden oluşur. Başka bir deyişle, bunlar tasfiye maliyetleri ve yapılandırma masrafları olarak adlandırılır. Bu giderler arasında, muhasebe, hukuki ve mahkeme işlemleri ile profesyonel giderler bulunmaktadır (Aktaş, 2002: 13).

İflasın etkisi, sadece işletmenin varlıklarını kaybetmesine değil, aynı zamanda işletme üzerindeki finansal yüklerin artmasına ve sürdürülebilirliğin zorlaşmasına neden olur. Sorunlu krediler, işletmenin ekonomik istikrarı üzerinde uzun vadeli olumsuz sonuçlar doğurabilir ve işletme, artan kredi maliyetleri ve kaybedilen satışlarla ciddi şekilde zorlanabilir. Bu tür durumlarla karşılaşmamak adına işletmelerin etkin bir risk yönetim stratejisi geliştirmeleri, kredi ödeme planlarını dikkatlice yönetmeleri ve finansal sağlıklarını sürekli olarak izlemeleri gerekmektedir.

Satıştan kaynaklı olan dolaylı gider, iflası muhtemel işletme ile iş yapmak istememekten kaynaklanmaktadır. Kar elde edilmesi durumunda borçlanmanın sağladığı vergi avantajı, zarar eden ve iflas eden işletmeler için geçerli değildir. Üçüncü dolaylı gider grubunu vergiye tabi fırsat maliyeti oluşturmaktadır. İflas durumu bir tek işletmeyi etkileye bir

durum değildir. İflasın ülke ekonomisi üzerindeki etkileri gerçekten çok önemli ve geniş çaplıdır. İflaslar, yalnızca işletmelerin değil, aynı zamanda ekonomik yapının da temel dinamiklerini etkileyebilir. İflasların ekonomik açıdan ele alındığında, farklı bakış açıları söz konusu olabilir. Bahsettiğiniz gibi, bazı araştırmacılar iflası "Darwin'in güçlülerin küçükleri yutma" kavramıyla açıklayarak, verimsiz işletmelerin doğal olarak elenmesini ve bunun ekonominin sağlıklı bir şekilde evrilmesini sağlayan bir süreç olduğunu savunurlar. Bu görüşün arkasındaki mantık, verimsiz işletmelerin pazarın dışına itilmesinin daha güçlü ve verimli işletmelerin hayatta kalmasını sağladığıdır (Ağaoğlu, 1989: 207). İflaslar, sadece bir işletmenin başarısızlığıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumun geniş kesimlerini etkileyen ekonomik ve sosyal sorunlara yol açar. İşsizlik, azalan yatırımlar, tasarruf sahiplerinin zarar görmesi, toplumsal huzursuzluk ve makroekonomik sıkıntılar gibi bir dizi olumsuz sonuç ortaya çıkabilir. Bu nedenle, iflasların önlenmesi ve etkilerinin hafifletilmesi için etkili önlemler alınmalı ve işletmelerin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Hem işletmelerin hem de finansal kurumların güçlü bir risk yönetimi uygulamaları, ekonomik istikrarın korunması için büyük önem taşımaktadır (Aktaş, 1997: 36). İşletmelerin farklı işletmelere katılmalarıyla iflasların artması mali başarısızlığa neden olurken bu durumda toplum refahı bakımından olumsuz sonuçlar doğurur. İflaslar zincirleme bir etki yaratabilir. Bir iflasın, özellikle büyük ölçekli işletmelerin iflaslarının, birçok sektörü ve aktörü etkileyerek geniş bir ekonomik dalgalanma yaratması mümkündür. Mali başarısızlık yaşamış bir işletme yalnızca kendi faaliyetlerini değil, aynı zamanda onlarla iş yapan ya da iş ortaklığı yapan diğer işletmeleri de olumsuz etkileyebilir. Bu tür etkiler, genellikle zincirleme bir iflas sürecine yol açar, çünkü bir işletmenin finansal zorlukları, doğrudan veya dolaylı olarak tedarikçi, müşteri ve diğer iş ortaklarını da zor duruma sokar. Bu durum, ekonomik etkilerin yayılmasına ve daha büyük ölçekli ekonomik problemlerin ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu bağlamda, sorunlu kredilerin kredi kurumları üzerindeki etkileri daha da önemli hale gelir. Ayrıca sorunlu hale gelen ve gelmesi muhtemel kredilerin fazla olması durumunda bankaların bu krediler çokluğu oranında sermaye ve yasal karşılık ayırması gerekmektedir. Bu durumda fonların verimsizliğini ve alternatif maliyetini artırmaktadır. Tahsil edilemeyen krediler, sadece borçlu olan işletme için değil, tüm ekonomik ekosistem için önemli bir olumsuz etki doğurur. Çünkü, bankaların kredi vererek sağladıkları finansman, birçok işletme için kritik bir öneme sahiptir. Kredi geri ödemeleri

yapılmadığında, bankaların likidite sorunları yaşanabilir ve bu da kredi verme yeteneklerini doğrudan etkiler. Sonuç olarak, bu durum ekonomi üzerinde büyük kayıplara neden olabilir (Yoluak, 1997: 36). Bu sebepten ötürü bankalar kredi tahsisi yaparken mutlaka risk-getiri dengesini koruyacak şekilde hareket etmeli. Banka eğer riski düşük seviyede üstlenmek isterse pazardaki en önemli fırsatları da doğal olarak kaçıracaktır.

Verimsizce değerlendirilen ülke kaynaklarının yol açtığı sorunlu kredilerin bankaya maliyetlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz. (Seval, 1990: 275-276).

- Sorunlu krediler, bankalar için sadece mali zarar değil, aynı zamanda finansal esneklik, yatırım fırsatları ve pazar güveni açısından da büyük bir tehdit oluşturur. Bankalar bu kredilerle mücadele ederken, kaynaklarını kısıtlayarak daha az karlı alanlara yönelmek zorunda kalabilirler. Sorunlu kredilerin yönetilmesi, bankaların stratejik kararlar alırken çok daha dikkatli olmalarını gerektirir.
- Sorunlu krediler, banka için sadece finansal kayıplara sebep olmakla kalmaz, aynı zamanda operasyonel, hukuki ve yönetsel açıdan da ciddi maliyetler doğurur. Bu nedenle, bankaların sorunlu krediler ile ilgili olarak proaktif bir izleme ve takip sistemi kurmaları oldukça önemlidir. Erken tespit ve müdahale, bankaların bu tür kredilerin yaratacağı maliyetleri minimize etmelerine yardımcı olabilir.
- Sorunlu krediler, yalnızca finansal kayıplara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda hukuki maliyetlerin artmasına da neden olur. Bankaların bu tür kredilerle başa çıkabilmek için hukuki uzmanlık ve yasal süreçlere yönelik yatırım yapmaları gerekir. Uzun vadede, etkili bir şekilde sorunlu kredilerin yönetilmesi için bankalar, hukuki danışmanlık ve yasal takip süreçlerine ciddi yatırımlar yaparak, yüksek giderlerin önüne geçebilirler.
- Sorunlu krediler, yöneticilerin zamanını verimli bir şekilde kullanmalarını engelleyebilir ve bu durum, bankaların operasyonel verimliliğini olumsuz etkileyebilir. Sorunlu kredilerle ilgilenmek, genellikle uzun süre ve yoğun çaba gerektiren bir süreçtir. Bu durum, özellikle yöneticilerin daha stratejik ve gelir getiren alanlara odaklanmalarını zorlaştırır. Bankanın piyasadaki

ismi ve imajı zedelenebilmekte, bu durum da bankanın büyümesini olumsuz anlamda etkileyebilmektedir.

- Sorunlu kredilerin fazla olduğu bankalarda, çalışanlar üzerindeki olumsuz etki önemli bir sorun haline gelir. Banka yönetimi, çalışanların moralini yüksek tutmak, onlara güven aşlamak ve doğru bir destek ortamı sağlamak için stratejik bir yaklaşım benimsemelidir. Çalışanların motivasyonunu artırmak, sadece bankanın verimliliği ve karlılığı için değil, aynı zamanda uzun vadeli başarısı için de kritik bir öneme sahiptir.
- Meydana gelen kredi tutarlarındaki azalmadan dolayı potansiyel müşteri kredilendirilemeyecektir. Kredi adaleti de önemli bir konu ve bankalar için oldukça kritik bir sorundur. Sorunlu kredilerin ortaya çıkmasında, kredi adaletsizliği ve yanlış kredi değerlendirme de önemli bir rol oynayabilir. Bu durum, yalnızca bankaların mali istikrarını tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal dengeyi de olumsuz yönde etkileyebilir.

Türk bankacılığı tarihinde görülen ilk iflasların çoğu, genellikle dünya ekonomik buhranı gibi dışsal faktörlerden kaynaklanan tahsili gecikmiş alacaklar ve kötü yönetilen krediler nedeniyle olmuştur. Bu tür durumlar, yalnızca bankaların finansal sağlığı tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda genel ekonomik istikrarı da zedeleyebilir (Ağaoğlu, 1989: 286).

Bundan dolayı bankalar, bilanço iç ve dış risklerini risk yönetim kulları çerçevesinde sürekli kontrol etmeli, sorunlu krediler için Muhasebe sistemini ihtiyatlılık ilkesi gereğince yasal mevzuat çerçevesinde sermaye ve karşılık ayırmalıdır.

1.3. BANKACILIKTA RİSK KAVRAMI VE KARŞILAŞILAN RİSKLER

Bankacılık sektöründe risk kavramı, finansal faaliyetlerin etkin bir şekilde yönetilmesi ve sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için kritik öneme sahip olup, karşılaşılan çeşitli risk türlerinin doğru bir şekilde tanımlanması ve etkili bir risk yönetim stratejisi geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1.3.1. Risk Kavramı

Risk kavramı, birçok disiplinde yeri olan kavramlardan biridir. Riski en basit kelimeyle ifade etmek gerekirse bir işlemten dolayı Zararın meydana gelmesi veya giderin oluşması nedeniyle ekonomik faydanın azalma durumunu ifade etmektedir. Risk, belirsiz bir gelecekte meydana gelebilecek olumsuz durumların veya kayıpların göstergesidir. Birçok farklı alanda kullanılan bir kavram olan risk, genel olarak bir olayın belirli bir olasılıkla istenmeyen bir sonuca yol açma ihtimali olarak tanımlanabilir. Bu, özellikle iş dünyası, finans, sigorta, sağlık ve bankacılık gibi alanlarda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. İşletmeler temeldeki amaçlarına ulaşmak için beklenmedik sonuçlarla karşılaşabilmektedirler. Bu durum şu şekilde açıklanmaktadır, girdiler ile çıktıların dönüşümünde işletmenin hedeflediği değerleri yakalayamaması sonucu karşılaştığı risk olarak ifade edilmektedir. İşletmelerin temel amacı az maliyet ile yüksek kar elde etmektir. Bu durumda meydana gelen problemin tespiti riski azaltma açısından önem arz etmektedir (Çört, 2019: 3).

Bankaların maruz kaldığı riskler, sadece kredi riskinden ibaret değildir. Bir bankanın yatırım portföyü, likidite durumu, faiz oranları ve piyasa koşulları gibi birçok faktörden etkilenebilir. Bankalar için risk hem operasyonel hem de finansal açıdan sürekli bir tehdit oluşturur ve bu sebeple, verimli bir risk yönetimi sistemi, bankaların başarısı için kritik öneme sahiptir. Özellikle bankaların yabancı kaynaklarla gerçekleştirdiği yatırımlar risk taşımaktadır. Bankaların olumsuz sonuçlanan faaliyetlerinden dolayı yüksek zararlara maruz kalabilmektedirler (Candan ve Özün, 2009: 5).

Bankalar, faaliyetlerini sürdürebilmek ve karlılıklarını artırabilmek adına bazen yüksek riskler alabilmektedirler. Bu riskler, banka yönetimlerinin stratejik kararları sonucu, istikrarlı finansal performanslarını bile tehlikeye atabilecek potansiyele sahip olabilir. Bazen bankalar istikrarlı faaliyetlerini dahi riske atabilecek riskler alabilmektedirler. Özellikle finansal piyasalardaki dalgalanmalar, ekonomik belirsizlikler ve düzenleyici değişiklikler gibi dışsal faktörler, bankaların risk alma iştahını artırabileceği gibi, aynı zamanda finansal yapılarında ciddi olumsuz etkiler yaratabilir. Bu bağlamda, risklerin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve etkin bir risk yönetim

stratejisinin uygulanması, bankaların sadece mevcut istikrarlarını korumakla kalmayıp, aynı zamanda gelecekteki sürdürülebilir büyümeleri için de kritik bir rol oynamaktadır. (Stefanovic, 2019: 12). Bundan dolayı risklerin etkin yönetilmesi büyük önem arz etmektedir.

Riskler genellikle sistematik (veya piyasa riskleri) ve sistematik olmayan (veya idiosinkratic riskler) olarak İki temel kategoriye bölünür. Bu iki tür riskin özellikleri ve bankacılık sektöründeki etkileri farklıdır. Sistematik riskler, beklenilmeyen bir anda bir vaka sonrasında oluşmakta ve bütün işletmeleri etkilemektedir. Sistematik riskler, çoğu zaman kontrol edilemeyen riskler veya pazar riski olarak tanımlanır. Bunun nedeni, bu tür risklerin genellikle dışsal faktörlerden kaynaklanması ve finansal kurumların veya firmaların bunları doğrudan kontrol etme yeteneğine sahip olmamalarıdır. Bu tür riskler, genellikle geniş çaplı ekonomik veya piyasa olaylarından (örneğin, ekonomik durgunluk, faiz oranlarındaki dalgalanmalar, döviz kuru değişimleri veya siyasi istikrarsızlıklar) kaynaklanır. Sistematik olmayan riskler, yalnızca bir işletmeyi etkileyen ve firmaya özgü olan riskler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür riskler için “kontrol edilebilen riskler” veya “özel riskler” de denilmektedir (Babuşcu, 2005: 5).

Bunun yanı sıra, bankacılık sektörünü etkileyen bir diğer önemli risk türü ise 'sistemik risk'tir. Bu risk, finans sektöründeki bir kurumda yaşanan olumsuz gelişmelerin, diğer finansal piyasalara da yansımaya yol açabilir. Sadece bir bankada oluşan kriz kısa bir sürede diğer bankaları da etkileyebilmektedir (Ayan, 2007: 9).

1.3.2. Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Önemi

Risk yönetimi, olası finansal kayıpları tahmin ederek, bu kayıpların olumsuz etkilerini en aza indirecek stratejiler geliştirerek, risklerle başa çıkmak için bilimsel bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Tamimi,2021: 118). Bankaların diğer işletmelerden daha fazla riski bulunmaktadır çünkü Bankalar, fon arz edenler ve fon talep edenler arasında aracılık yapanların oluşturduğu bir piyasadan meydana geldiği için risk oranı daha yüksektir. Finansal piyasaların küreselleşmesi ve yeni yatırım araçlarının ortaya çıkması, piyasalardaki volatilité, uluslararası rekabet ve kredi fonlarındaki hızlı artış eskiden olduğundan daha büyük bir riskleri de meydana getirmiştir. Bu durumda beraberinde küreselleşen finans piyasalarının daha etkin bir risk yönetimi gerekliliğini zorunlu kılmıştır (Okay, 2002: 123-130). Bu bağlamda bankaların kriz döneminde bankaların karşı karşıya kalacakları riskleri yönetebilmeleri oldukça önem arz etmektedir. Akdi

halde daha fazla maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Yüksek risklere maruz kalmak bankaları ve işletmeleri sistemik bir riskin eşiğine getirmektedir. Böyle bir durumda, riskler küresel bir boyuta ulaşarak daha büyük tehlikelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, banka krizlerinin oluşmasındaki en kritik faktörün risklerin etkin bir şekilde yönetilememesi olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, etkin risk yönetimi, bankaların kamuoyundaki imajı açısından da büyük önem taşımaktadır. Bankaya mevduatlarını yatıran mevduat sahiplerinin ilgisini çeker ve mevduatlarını bankaya yatırmalarına yardımcı olur (Gr. Ionescu, 2013: 103).

1.4. BANKACILIKTA RİSK TÜRLERİ

Bankacılık sektörü, doğası gereği birçok farklı risk türüyle karşı karşıyadır. Kredi riski bu risklerin başında gelse de faiz, kur, piyasa ve likidite riski gibi diğer önemli risk türleri de bankaların finansal istikrarını doğrudan etkilemektedir. Bu bölümde, kredi dışı risk türlerinin tanımları, etkileri ve yönetim yaklaşımları ele alınmaktadır.

1.4.1. Faiz Riski

Faiz riski, faiz oranlarındaki değişimlerin bankanın kâr marjlarını ve bilançosunu olumsuz etkileme ihtimalidir. Bankalar, aktif ve pasifleri arasındaki vade ve faiz uyumsuzlukları nedeniyle bu riske açıktır. Özellikle sabit faizli ürünlerde faiz oranlarındaki dalgalanmalar bankaların gelir yapısını etkileyebilir.

Yönetim Yöntemleri:

Vade uyumu sağlamak

Faiz swapları gibi türev araçlar kullanmak

GAP analizi ve duyarlılık analizi yapmak

1.4.2. Kur Riski (Döviz Riski)

Kur riski, döviz kurlarındaki dalgalanmalardan dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar ihtimalidir. Bankalar, döviz cinsinden varlık ve yükümlülüklerinin

farklı para birimlerinde olması nedeniyle bu riske açıktır. Ayrıca, müşterilere verilen döviz kredilerinin geri ödenmesinde yaşanacak sorunlar da kur riskini artırabilir.

- Yönetim Yöntemleri:
- Döviz pozisyon limitlerinin belirlenmesi
- Döviz forward ve opsiyon işlemleriyle riskten korunma
- Kur riskinin stres testi analizleriyle ölçülmesi

1.4.3. Piyasa Riski

Piyasa riski, faiz oranları, hisse senedi fiyatları, emtia fiyatları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalardan kaynaklanan zarar riskidir. Bankaların yatırım portföylerinde veya işlem odalarında yaptıkları işlemler nedeniyle bu risk ortaya çıkar.

Yönetim Yöntemleri:

Değerleme yöntemlerinin (VaR, stres testi) kullanılması

Limit ve stop-loss uygulamaları

Sermaye yeterliliği çerçevesinde piyasa riskinin izlenmesi

1.4.4. Likidite Riski

Likidite riski, bankanın kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirememesi riskidir. Mevduat çıkışlarının karşılanamaması, borç yenileme zorlukları veya varlıkların nakde çevrilememesi durumunda likidite sorunu ortaya çıkar.

1.4.5. Yönetim Yöntemleri:

Likidite karşılama oranı (LCR) ve net istikrarlı fonlama oranı (NSFR) gibi Basel III göstergeleriyle izleme

Varlıkların likiditesine göre sınıflandırılması

Acil durum likidite planlarının hazırlanması

1.5. KREDİ RİSKİ İLE DİĞER RİSKLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kredi riski, bankacılık sektörünün temel risklerinden biri olmakla birlikte, diğer finansal risk türleriyle yakından ilişkilidir. Faiz, kur, piyasa ve likidite riskleriyle kredi riski arasında hem doğrudan hem dolaylı bağlantılar bulunmaktadır. Bu ilişkilerin doğru analiz edilmesi, etkin risk yönetimi politikalarının oluşturulmasında kritik öneme sahiptir.

1.5.1. Kredi Riski – Faiz Riski İlişkisi

Faiz oranlarındaki dalgalanmalar, borçlu firmaların ödeme gücünü etkileyerek kredi riskini artırabilir. Özellikle değişken faizli kredilerde faiz oranlarının yükselmesi, borçlunun faiz yükünü artırarak temerrüt riskini yükseltir. Aynı şekilde, bankanın faiz getirilerindeki azalma, kredi tahsisinde risk iştahını etkileyebilir.

1.5.2. Kredi Riski – Kur Riski İlişkisi

Kur riski, döviz cinsinden borçlanan müşterilerin ödeme kapasitesini etkileyerek kredi riskini doğrudan etkiler. Döviz kurlarındaki artış, özellikle gelirleri yerel para biriminden olan ancak dövizle borçlanmış firmalarda temerrüt olasılığını artırır. Bu durum, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde belirgin şekilde gözlemlenmektedir.

1.5.3. Kredi Riski – Piyasa Riski İlişkisi

Piyasa koşullarındaki ani değişimler (örneğin hisse senedi veya emtia fiyatlarındaki düşüş), bazı sektörlerde faaliyet gösteren firmaların bilanço yapısını zayıflatarak kredi geri ödeme performansını olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, piyasa risklerinin artması, bankaların kredi portföylerini yeniden yapılandırmasına neden olabilir.

1.5.4. Kredi Riski – Likidite Riski İlişkisi

Likidite sorunu yaşayan bir banka, kredi portföyünü daraltmak zorunda kalabilir ya da zorunlu olarak elindeki kredileri iskonto ile elden çıkarabilir. Öte yandan, geri ödemesi geciken veya batık krediler bankanın nakit akışını bozarak likidite riskini tetikler. Bu nedenle kredi ve likidite riski arasında iki yönlü bir etkileşim bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE RİSK DİNAMİKLERİ

Bankacılık sektörü, dünya genelindeki ekonomik değişkenlikler, teknolojik yenilikler ve düzenleyici politikaların etkisiyle önemli bir evrim geçirmekte olup, bu süreçte sektöre dair gelişmeler, sadece finansal piyasalarda değil, aynı zamanda bankaların faaliyet stratejileri, risk yönetimi yaklaşımları ve dijitalleşme süreçlerinde de köklü değişikliklere yol açmıştır

2.1. TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN YAPISI

Türkiye'de bankacılık sektörü, finansal sistemin bel kemiğini oluşturmakta olup; mevduat bankaları, katılım bankaları ve kalkınma ve yatırım bankalarından oluşan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Sektör hem kamusal hem de özel sermayeli bankaların faaliyet gösterdiği dinamik bir piyasaya dayanır ve BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) ile TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) gibi otoritelerce düzenlenmektedir.

2.1.1. Kurumsal Yapı ve Yasal Çerçeve

2001 krizi sonrası yeniden yapılandırma süreciyle birlikte bankacılık sektöründe daha sıkı düzenlemeler ve denetimler hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, Basel kriterlerine uyumlu risk yönetimi, sermaye yeterliliği ve iç kontrol mekanizmaları güçlendirilmiştir. Bankacılık Kanunu (5411 Sayılı) sektördeki temel yasal dayanak olup, bankaların faaliyetlerini sınırlarıyla tanımlar.

2.1.2. Banka Türleri

- Mevduat Bankaları: Bireysel ve ticari bankacılık hizmetleri sunar, toplumdan mevduat toplayarak kredi verir.
- Katılım Bankaları: Faizsiz bankacılık esaslarına göre çalışır, kar-zarar ortaklığı temellidir.
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları: Uzun vadeli yatırım projelerini finanse eder, doğrudan mevduat toplamazlar.

2.1.3. Finansal Göstergeler ve Sektörel Performans

Son yıllarda sektörde dijitalleşmenin hızlanması, müşteri hizmetlerinin çeşitlenmesi ve mobil bankacılık uygulamalarının yaygınlaşması dikkat çekmektedir. 2024 yılı itibarıyla aktif büyüklük, kredi hacmi ve sermaye yeterliliği rasyoları açısından Türk bankacılık sektörü, birçok gelişmekte olan ülkeye kıyasla güçlü bir yapıya sahiptir. Ancak yüksek enflasyon, faiz dalgalanmaları ve kredi riski baskıları gibi faktörler halen önemli kırılganlık unsurlarıdır.

2.1.4. Dijitalleşme ve Regülasyonların Etkisi

Dijital bankacılık, yapay zekâ destekli hizmetler, açık bankacılık uygulamaları ve uzaktan müşteri edinimi gibi dönüşümler, sektörün yapısal özelliklerini etkilemektedir. Bu süreç, aynı zamanda regülasyonların yeniden şekillenmesine neden olmuş, BDDK'nın dijital banka lisansı düzenlemeleri ile desteklenmiştir.

2.2. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YAŞANAN KRİZLER VE KRİZLERİN ATLATILMASI

Gelişen piyasalarla birlikte, ekonomideki risk ve getiriler iki ana faktöre bağlıdır. Bunlardan birincisi yapısal faktörler, diğeri ise dışsal etmenlerdir. Sağlam bir bankacılık sektörü, güçlü makroekonomik politikalar ve devlet yönetiminde şeffaflık, ülkenin risklerini azaltıp getirilerini artıran güçlü yapılar olarak öne çıkmaktadır (Erbilgin ve Özer, 1993: 169).

2000 yılının ikinci yarısından itibaren, kamu ve özel bankalarının likidite seviyelerinde önemli açıklarının bulunmasından dolayı meydana gelen spekülasyonlar ve IMF programının sürdürülemediği yönündeki endişeler, piyasalardaki gerginliği artırmıştır. Oluşan bu gerginlikten dolayı 22 Kasım 2000 tarihinden sonra döviz talebi artarken TL likidite azalan bankalar içerisinde güvensizlik nedeniyle sorunlar yaşanmıştır aracılık işlemlerinde. Bu nedenle, gecelik faiz oranları yükselmiş ve üç haneli rakamlara kadar çıkmıştır. Türk finans sektöründe yaşanmış olan bu hatalar beraberinde birçok trajik sonuçların doğmasına da sebep olmuştur.

Döviz rezervlerindeki kayıplara rağmen, TCMB ihtiyacı olan bankaları fonlamış, ancak yine de istikrarı sağlayamamıştır. Likidite ihtiyacı sürekli artan bir bankanın spekülatif bir pozisyon alması, Portföyündeki devlet tahvillerinin değer kaybı yaşaması ve fonlama maliyetlerin sürekli artmasından dolayı sermayesi erimiştir. TMSF'ye bu

bankanın devir olması ile alınan ekonomik önlemler TCMB'nin piyasaların biraz sakinleşmesini sağlarken döviz kayıplarını da önlemiştir.

Küresel ekonomideki olumlu gelişmeler gelişen piyasa ekonomilerini olumlu etkilemekte ve riskleri azaltmaktadır. Bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler, yalnızca ekonomik büyüme ve istikrarı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sektördeki operasyonel süreçlerin, düzenlemelerin ve teknoloji kullanımının dönüşümünü de kapsamaktadır. Bu gelişmeler, bankaların rekabet gücünü artırma, risk yönetimi stratejilerini güncelleme ve müşteri taleplerine daha hızlı ve etkili yanıt verebilme kapasitesini etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle son yıllarda dijitalleşme ve teknolojik yenilikler, bankaların hizmet sunum biçimlerini ve iç işleyişlerini yeniden şekillendirmiştir. Bununla birlikte, bankacılık sektöründeki düzenleyici değişiklikler ve küresel ekonomik faktörler de sektörü doğrudan etkilemekte, bankaların stratejik kararlarını ve risk yönetim politikalarını yeniden gözden geçirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, bankaların sektördeki gelişmeleri doğru analiz etmeleri hem finansal başarılarını hem de uzun vadeli sürdürülebilirliklerini güvence altına almaları açısından kritik bir öneme sahiptir.

BDDK bu süreçte, istikrarı zedeleyici ve sisteme güveni, itibar sarsılmasına yol açacak tavırlardan kaçınılması, bir bütünlük içerisinde bulunma hususunda çaba sarf etmiş, sermaye yeterlilik kapsamını genişleterek, faiz oranı, hisse senedi riskleri ile kur riskinden oluşan piyasa risklerine karşılık sermaye yükümlülüğünün hesaplanması şartı getirilmiş ve bankaların risk yönetimi sistemi kurabilmesi için gerekli usul ve esaslar belirlenmiştir.

Alınan önlemler piyasayı sakinleştirmiş olsa da tam anlamıyla tedirginlik giderilememiştir. Bu tedirginlik, 19 Şubat 2001 tarihinde meydana gelen siyasi tedirginlik ile güven ortamı daha da bozulmuş ve yoğun bir şekilde dövize olan talep artmış. Bu aşamada TCMB, başlangıçta rezerv kaybını önlemek ve kur rejimini savunmak için piyasayı sınırlı fonlamıştır. Bu durum, gecelik faizlerin %1000 seviyelerinin üzerine çıkmasına neden olmuştur. İyi tasarlanan bir risk yönetimi, yapılanma, izleyici yönetimin işleyiş ve karar verici bir yapı üzerine sağlam bir şekilde kurulması ve risk yönetim yapısının etkili bir şekilde oluşturulması önemlidir.

Türkiye, banka sektöründeki kırılganlık nedeniyle tarihteki en önemli ekonomik

ve finansal krizlerle karşı karşıya kalmıştır. TCMB'nin bu dönemde likidite yönetimi ve para politikası etkinliği ortadan kalkmıştır. Kamu bankaları özellikle yükümlülüklerini yerine getirememiş bundan dolayı para piyasaları işlemleri durmuş ve ödemeler sistemi çökmüştür. 22 Şubat 2001'de dalgalı kur rejimine geçilmiştir. Finans sektöründeki bu değişim, sektör içindeki artan düzenlemeler ve kontroller, genişleyen dağıtım kanalları, artan rekabet, azalan marjlar ve kart artırımı gibi iş alanlarının birleşme ihtiyacını doğurmuştur.

TCMB bundan sonra para politikasını mevcut şartlara göre yeniden şekillendirmiş ve üç aşamalı bir strateji izlemiştir. Kriz sonrasında, TMSF bünyesindeki bankaların gecelik borçları 15 milyar dolara kadar yükselmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), kamu bankaları ve TMSF bünyesindeki bankaları repo işlemleriyle fonlamış, aynı zamanda bankalar arası para piyasasında ve İMKB repo-ters repo pazarında gecelik ve haftalık faiz oranlarını belirleyerek, bu oranların dışına çıkılmamasını sağlamıştır. Ayrıca TCMB, İMKB repo-ters repo pazarlarında işlem yapan tüm bankaların yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için gerekli önlemleri alacaklarını açıklamıştır. TCMB'nin asıl amacı, ödemeler sisteminin kesintisiz çalışmasını sağlamak ve menkul kıymetler ile para piyasalarındaki istikrarı temin etmektir.

İkinci aşamadaki amaç, söz konusu bankaların mevduat faizleri ve para piyasaları üzerindeki baskıyı ortadan kaldırmak ve sorunlara kalıcı çözümler bulmaktır. Bu aşamada TCMB ve Hazine Müsteşarlığı, koordineli bir şekilde hareket etmişlerdir. Hazine Müsteşarlığı, TMSF bankaları ve kamu bankalarına devlet tahvili vermiş, bu tahvillerin önemli bir kısmını TCMB satın alarak bankaların likidite ihtiyacını karşılamıştır. IMF'den alınan nakitlerin çoğu da bankalara aktarılmıştır. Bu durum, piyasada bulunan likiditenin artmasını sağlamış ve dolayısıyla kurlar üzerinde baskı oluşturmuştur.

Bunun yanı sıra, ters para ikamesi ve yurt dışına sermaye çıkışı ile bankaların açık pozisyonları, döviz kuru üzerinde baskı oluşturmuştur. Bu durumu hafifletmek amacıyla TCMB, dalgalı kur rejimini koruyarak döviz satış ihaleleri düzenlemiş ve kur üzerindeki baskıyı azaltmayı hedeflemiştir. Böylece, bankaların döviz likiditesi sağlanmıştır.

Bu olaylarla paralel olarak, Türk bankacılık sisteminde risk yönetimi, birçok bankanın dikkatle odaklandığı ve öncelikli hale gelen bir konu olmuştur.

Ne var ki, çalışmalar ve düzenlemeler olumlu sonuçlar verirken akabinde ekonomide

ciddi gelişmeler beklenirken ard arda yaşanan krizler olumlu gidişatı bozmuş ve istikrar bozulmuş ve riskler artmıştır.

Yaşanan krizler ile bankacılık sektörü arasındaki bağ, iç borçlanmanın bankalardan yapılması, uzun süre tasarruf mevduatında devlet güvencesinin sürdürülmesi, kur çıpası ve popülist devlet politikalarının bir finansman aracı haline gelmiştir (Toprak, C., & Demir, H. (2001). Türkiye’de bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler ve etkileri. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 13-25)

Üçüncü aşamayı ise, Hazine Müsteşarlığı'nın iç borç takas işlemi gerçekleştirmiştir. Hazine Müsteşarlığı, belirsizlik nedeniyle kısa vadeli borçlanmaya başlamış ve bu durum, borçların çevrilebilirliğini zorlaştırmıştır. Bundan dolayı Hazine müsteşarlığı Türk lirası cinsinden olan kısa vadeli devlet tahvillerini dolara endeksli ve türk lirası cinsinden uzun vadeli tahvillerden oluşan bir paket ile operasyonel bir takas yapılmıştır. Bu dönemde, TCMB, BDDK ve Hazine Müsteşarlığı arasında sıkı bir iş birliği sağlanmış ve gerçekleştirilen operasyonlar sonucunda finansal istikrara ilişkin endişeler önemli ölçüde azalmıştır (BDDK, 2009a)

2.2.1. Türk Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Türkiye bankacılık sektöründe, 1980'lerin başından itibaren uygulamaya konulan serbestleşme politikaları, ekonomik büyümeyi teşvik etmiş, dış ticareti artırmış ve finansal piyasaların daha rekabetçi hale gelmesine yardımcı olmuştur. Finansal liberalizasyon sayesinde sisteme giriş imkanları genişlemiş, istihdam ve banka sayılarında ciddi artışlar yaşanmıştır. Rekabetin artması ve dünya finansal piyasalarının bütünleşmesiyle birlikte, bankaların hizmet çeşitliliği de artmıştır (Kaya; 2002, s. 1).

24 Ocak 1980 kararları sonrasında Türkiye'deki artan piyasalaşma süreciyle birlikte, döviz kurları ve fiyatlar genel düzeyi hızlı bir artış eğilimine girmiş, faiz oranları ise yüksek seviyelere çıkmıştır.

15 Mayıs 2001'de açıklanan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı'nın temel amacı, 2000-2001 krizlerinin bankacılık sektöründe neden olduğu zararları telafi etmek ve zayıf bankaları sistemden çıkararak sektörü güçlendirmektir. Bu program, bankacılık sisteminin daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını hedeflemiştir.

Bankacılık sektöründe yaşanan yeniden yapılandırma;

- (1) Kamu bankalarının operasyonel ve finansal açıdan yeniden yapılandırılması, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında büyük bir önem taşımaktadır. Bu yeniden yapılanma süreci, kamu bankalarının daha verimli ve güçlü bir şekilde faaliyet göstermesini sağlayarak, finansal istikrarı güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda, bankaların yönetim yapıları, sermaye yapılandırmaları ve genel operasyonel süreçleri gözden geçirilmiş ve iyileştirilmiştir.
- (2) TMSF bünyesinde bulunan bankaların, en kısa sürede çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu süreç, sorunlu bankaların mali yapılarını düzelterek, finansal sistemdeki kırılganlıkları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Aynı zamanda, bankaların tasfiyesi veya yeniden yapılandırılması gibi seçeneklerle, sistemin daha sağlıklı bir hale gelmesi sağlanmıştır.
- (3) Yaşanan krizlerden olumsuz şekilde etkilenen bankaların, finansal sağlıklarını yeniden kazanarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu süreç, bankaların mali yapılarının iyileştirilmesi ve operasyonel verimliliklerinin artırılması için kapsamlı reformlar ve düzenlemeler içermektedir.
- (4) Bankacılık, Bankacılık sektöründe denetim ve gözetimin etkinliğini artırmak, sektörü daha rekabetçi ve etkin bir yapıya kavuşturmak amacıyla yapılan kurumsal ve yasal düzenlemeler, dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar, bankaların finansal sağlamlığını güçlendirmek, risk yönetimini iyileştirmek, şeffaflık ve hesap verebilirliği artırmak ve sektördeki rekabeti teşvik etmek için belirlenen stratejileri kapsamaktadır.

Ayrıca, sektörlerde rekabetin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilen yeniden yapılandırma çerçevesinde, denetimin iyileştirilmesi, sistemin düzenlenmesi ve risk yönetimine ilişkin kurumsal altyapının ile yasal düzenlemenin geliştirilmesine yönelik önlemler alınmıştır.

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, ekonomik krizlerin ardından, özellikle 2000-2001 yıllarında Türkiye'deki finansal sistemin zayıflaması ve bankaların

mali yapılarındaki ciddi bozulmalar nedeniyle kaçınılmaz hale gelmiştir. Söz konusu dönemdeki mali sıkıntılar hem yerli bankalar hem de yabancı bankaların Türkiye'deki operasyonları üzerinde olumsuz etkiler yaratmış ve güven kaybına yol açmıştır. Bu durum, banka iflaslarının artması ve bankacılık sektörünün genelindeki likidite problemleriyle sonuçlanmıştır. Krizin etkilerinin aşılabilmesi ve sistemin yeniden istikrara kavuşturulabilmesi için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) gibi düzenleyici kurumlar tarafından kapsamlı bir yeniden yapılandırma süreci başlatılmıştır.

Bu yeniden yapılandırma sürecinin maliyeti, yalnızca finansal alandaki bir iyileşme sağlamakla kalmamış, aynı zamanda devletin büyük bir kaynağını bu süreç için tahsis etmesine yol açmıştır. 47,2 milyar dolarlık bir maliyet, Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılasının önemli bir kısmını temsil etmekte olup, bu durum, ekonomik ve finansal yeniden yapılanma süreçlerinin devletin mali dengeleri üzerinde oluşturduğu baskıyı açıkça göstermektedir. Yeniden yapılandırma sürecinin yüksek maliyeti, yalnızca bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi için değil, aynı zamanda ekonomik sistemin uzun vadeli istikrarının sağlanması adına da gerekli bir adım olmuştur. Bankacılık sektöründeki yapısal değişiklikler, aynı zamanda banka denetimi ve risk yönetimi alanında yeni standartların oluşturulmasını da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte, bankaların etkin denetimi ve kredi risklerinin azaltılması, sistemik risklerin en aza indirilmesi için uygulamaya konulan reformlar büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin bankacılık sektöründe yaşanan yeniden yapılandırma süreci, yüksek maliyetli olmasına rağmen, finansal sistemin daha güvenilir hale gelmesi ve ekonomik krizlere karşı daha dirençli bir yapı oluşturulması açısından kritik bir aşama olmuştur. Bu tür yapısal değişikliklerin, gelecekteki olası krizlerde sistemin daha sağlıklı ve stabil bir şekilde işlemeye devam etmesine zemin hazırladığı söylenebilir.

Yeniden yapılandırma süreci, kamu maliyesi üzerindeki görev zararları da dahil olmak üzere 21,9 milyar dolar, TMSF'ye devredilen bankalar için ise 17,3 milyar dolar olmak üzere toplamda 39,3 milyar dolarlık (GSYİH'ye oranı %26,6) ek bir yük getirmiştir. Bu süreçte, kamu bankalarına yönelik yapılan çalışmalarda, öncelik olarak finansal yapıların güçlendirilmesine odaklanılmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması;

- Hazine, kamu bankalarının sermaye yapısını güçlendirerek, bankaların finansal dayanıklılığını artırmayı amaçlamıştır. Tahakkuk ettirilmiş faizler ve görev zararı alacaklarını özel tertip tahviller ihraç ederek ödemiştir.
- Kamu bankalarının tasfiye edilen kısa vadeli yükümlülükleri, gerekli düzenlemelerle ödenmiş ve bankaların mali yapıları yeniden yapılandırılmıştır. Piyasa koşullarına uygun hale getirilen mevduat faizleri, likidite ve vade riskleri, daha etkin bir şekilde yönetilebilecek duruma gelmiştir. Operasyonel olarak yeniden yapılandırılan kamu bankaları, Emlak Bankası, Ziraat Bankası'na devredilmiş ve faaliyetler, etkinlik ve verimlilik ilkelerine dayalı olarak yürütülmeye başlanmış, personel ve şube sayıları ise rasyonel seviyelere indirilmiştir.

Şubat 2001 krizinin ardından başlatılan 'Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı', zamanla bankacılık sektörünü kurtarma programına dönüşmüştür.

TMSF'ye devredilen bankaların yeniden yapılandırılması;

- 1997 ile 2003 yılları arasında 20 banka TMSF'ye devredilmiş ve bu bankalar, uluslararası deneyimlere dayanarak '90 gün gibi kısa bir süre' içinde, doğrudan tasfiye ve satış yöntemleriyle tasfiye edilmiştir.
- 2003 yılı ağustos ayı ile devir tarihleri arasındaki dönemde, geri ödeme planına bağlanan alacaklar ve takipteki alacıklardan yapılan tahsilatlar, gayrimenkul satışları ve iştirak ile banka satışlarından elde edilen gelirler toplamda 1,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.
- TMSF, kamu çıkarlarını korumak, alacakları tahsil etmek ve sorumluları cezalandırmak için etkin bir hukuk mücadelesi vermiştir.

Bankacılık yeniden yapılandırılması pek çok yapısal koşulla düzenlenmiştir, bunun için öncelikli olarak özel bankaların düzenleme ve denetleme altyapısının iyileştirilmesi ve finansal yapılarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Özel sermayeli bankaların yeniden yapılandırılması;

- Özel bankaların, kendi kaynaklarıyla piyasa risklerini minimize etmeleri ve sermaye yapılarını güçlendirmeleri desteklenmiştir. Bu sayede, 2001-2003 Eylül dönemi arasında 4,0 katrilyon (2,7 milyar dolar) liralık sermaye artışı gerçekleştirilmiştir.
- 2001 yılının haziran ayında yapılan iç borç takası ile özel bankaların yabancı para karşısındaki açık pozisyonları dengelenmiştir.
- Döviz cinsinden ve dövizde endeksli, değişken faizli iç borçlanmaya ağırlık verilmesiyle kur riski yanında bankaların faiz riski de düşürülmüştür.
- Sermaye yetersizliği yaşayan bankalarla ilgili olarak, 'Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı' sayesinde gerekli önlemler alınmış; ayrıca özel bankalara enflasyon muhasebesi uygulanarak Bilanço kalemleri daha şeffaf bir şekilde düzenlenmiş ve sermaye yapıları güçlendirilmiştir.
- Sorunlu aktiflerin çözümünü hızlandırmak amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, 2003 Eylül'ünden itibaren 'İstanbul Yaklaşımı' kapsamında 226 firmaya ait yaklaşık 5,1 milyar dolar tutarındaki borç yeniden yapılandırılmıştır (BDDK, 2003:1-9)

Finansal yapılandırma operasyonları sonucu olumlu performans elde edilmesiyle birlikte göz önünde bulundurulanan ekonomik hedefler Bankaların faaliyetlerini etkin ve verimli bir şekilde yürütmesi üzerinde önemli bir etki yapacaktır. Sektörün, yüksek enflasyon ortamında ve yüksek kamu açıklarının var olduğu bir ortamda giderlerini fazla önemsemeden yüksek karlarla çalıştıkları dönem sona ermiştir.

2.2.2. BDDK'nın Gözetim ve Denetimi

BDDK da diğer kamu kurumları gibi gözetim ve denetime tabiidir. Bu konuya dair, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından gerçekleştirilecek denetimlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen Yönetmelik'in 14. maddesinde, söz konusu durum şu şekilde açıklanmaktadır:

Kurum denetim sistemi, yerinde denetim ve gözetim adı altında birbirini

tamamlayan ve destekleyen iki temel faaliyetten oluşur. Yerinde denetim, bankaların ve finansal kuruluşların faaliyetlerini doğrudan inceleyerek, mevzuata uygunluklarını ve operasyonel sağlıklarını değerlendirir. Bu süreç, denetçilerin banka içindeki operasyonları ve sistemleri gözden geçirmeleriyle, potansiyel riskleri ve uyumsuzlukları tespit etmelerine olanak tanır.

Gözetim ise daha geniş bir kapsamda, bankaların genel işleyişini, stratejik hedeflerini ve risk yönetimi uygulamalarını izlemeyi içerir. Gözetim süreci, düzenli olarak raporlar, veriler ve diğer bilgilere dayanarak bankaların performansını takip eder ve gerektiğinde müdahalelerde bulunur. Bu iki faaliyet, bankacılık sisteminin sağlamlığını korumak ve riskleri minimize etmek için kritik bir rol oynar.

a) Yerinde denetim;

1. Bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kâr ve zarar hesapları, yükümlülükleri ve taahhütleri arasındaki ilgi ve dengelerin, mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların analizi: Bu analiz, bankaların finansal sağlığını, risk profillerini ve sürdürülebilirliklerini değerlendirmek için kritik bir süreçtir. Bankaların mali yapılarındaki her bir unsurun birbiriyle olan ilişkisi, likidite durumunu, finansal stabiliteyi ve potansiyel riskleri anlamada önemli bir rol oynar. Varlıklar ile yükümlülükler arasındaki denge, banka karlılığı ve sermaye yeterliliği açısından belirleyici faktörlerdendir. Ayrıca, bu analizler sayesinde bankaların borç ödeme kapasitesi, kar ve zarar durumu, nakit akışları ve gelecekteki finansal gereksinimleri doğru bir şekilde tespit edilebilir. Bu tür analizler, banka yönetiminin sağlıklı kararlar almasına ve denetim süreçlerinin etkin şekilde işlemesine yardımcı olur.
2. Risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin yeterliliğinin ve etkinliğinin incelenmesi: Bu inceleme, bankaların karşılaştıkları finansal, operasyonel ve piyasa risklerini etkin bir şekilde yönetip yönetmediğini belirlemek için kritik bir adımdır. Etkin bir risk yönetimi sistemi, potansiyel riskleri önceden tespit ederek minimize etmeyi hedefler. İç kontrol sistemleri ise banka faaliyetlerinin doğru, güvenli ve yasalara uygun şekilde yürütülmesini sağlar. Bu sistemlerin yeterliliği, banka operasyonlarının doğruluğunu ve güvenilirliğini doğrudan etkiler.

Yapılacak bir inceleme, risklerin tanımlanması, izlenmesi ve raporlanması gibi temel süreçlerin etkinliğini değerlendirmeye olanak tanır. Ayrıca, kontrol mekanizmalarının yeterli olup olmadığını, olası içsel ya da dışsal risklerin yönetilmesi adına alınan önlemleri değerlendirir ve zayıf noktaların iyileştirilmesi için önerilerde bulunur. Bu tür bir analiz, bankanın sürdürülebilirliğini sağlamak ve kriz anlarında etkin bir şekilde hareket edebilmek için oldukça önemlidir.

3. Yoğunlaşmalardan, menkul kıymetleştirmeden, bilanço-dışı hesaplardan, değerlendirme uygulamalarından kaynaklananlar da dâhil olmak üzere, bankalar için önem arz eden tüm risklerin değerlendirilmesi ve risk profilinin belirlenmesi: Bu adım, bankaların çeşitli risklere karşı maruz kaldıkları potansiyel tehditlerin derinlemesine analiz edilmesini sağlar. Yoğunlaşmalar, bankaların belirli sektörlere, bölgelere ya da müşteri gruplarına aşırı derecede bağlı olmalarını ifade eder ve bu durum, bankaların portföylerinin çeşitlendirilmemiş olması nedeniyle büyük riskler yaratabilir.
4. Bankaların maruz kaldıkları ve kalabilecekleri riskleri karşılayacak düzeyde sermaye ve likidite bulundurmalarıyla ilgili olarak çıkarılan düzenlemelere uygunluğun denetlenmesi,
5. Mali tablo ve kayıtların muhasebe ilke ve standartlarına uygunluğunun denetlenmesi: Bu adım, bankaların mali raporlama süreçlerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak için kritik öneme sahiptir. Bankaların mali tabloları, finansal durumu, performansı ve diğer önemli ekonomik bilgileri yansıtan temel belgeler olup, doğru ve şeffaf bir şekilde hazırlanmalıdır.
6. Faaliyetlerin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar hakkında diğer kanunlarda yer alan hükümlere uygunluğunun denetlenmesi: Bu adım, bankaların faaliyetlerinin Türkiye'deki bankacılık düzenlemeleri ile uyumlu olup olmadığının kontrol edilmesi sürecini ifade eder.

7. Bilgi sistemlerinin yeterliliğinin ve güvenilirliğinin analizi: Bankacılık sektöründe, bilgi sistemlerinin etkinliği ve güvenliği kritik bir öneme sahiptir. Bu analiz, bankaların finansal verilerinin doğru ve güvenli bir şekilde işlenmesini, depolanmasını ve iletilmesini sağlamak amacıyla yapılan bir denetim sürecidir.
8. Özellik arz eden faaliyetlere ilişkin konuların incelenmesi: Bankaların faaliyetleri genellikle çeşitli karmaşık ve özel işlemleri içerir. Bu özel faaliyetlerin denetimi, bankaların belirli alanlarda gösterdikleri performansın ve uyumunun derinlemesine incelenmesini sağlar.
9. Finansal holding kuruluşu ve/veya banka bağlı ortaklık ve birlikte kontrol edilen ortaklıklarının konsolide denetimi: Bankaların ve finansal holdinglerin bağlı ortaklıkları, iştirakleri veya birlikte kontrol ettikleri şirketler, banka faaliyetlerinin genel yapısını ve finansal durumunu etkileyebilir. Bu nedenle, banka ile bu tür bağlı ortaklıklar arasındaki işlemler ve finansal durumlar, bağımsız bir denetim sürecine tabidir.
10. Kurumsal yönetim kalitesinin değerlendirilmesi: Bankaların etkin bir şekilde yönetilmesi, sadece finansal performansları değil, aynı zamanda risklerin yönetimi, denetim mekanizmalarının işleyişi, karar alma süreçlerinin şeffaflığı ve etik standartlarına uyumu gibi birçok unsuru kapsar. Bu nedenle, kurumsal yönetim kalitesinin değerlendirilmesi, bankaların uzun vadeli başarısı için kritik öneme sahiptir.

Kuruluşlara hizmet sunan gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri, sadece sundukları hizmetle sınırlı olacak şekilde denetlenir ve bu denetim, yerinde yapılan denetim faaliyetlerinden oluşur. Bu süreç, kurumların hizmet sağlayıcılarının yasal düzenlemelere ve sektörel standartlara uyumunu kontrol eder. Ayrıca, operasyonel etkinlik, risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin güvenilirliğini değerlendirir. Yerinde denetim, hizmet sağlayıcıların çalışma ortamlarında gerçekleştirilen bir inceleme olup, süreçlerin doğru ve etkin şekilde işleyip işlemediğini anlamak için kritik bir adımdır. Bu denetim sayesinde olası sorunlar tespit edilir ve düzeltici önlemler alınarak kurumların operasyonel verimliliği artırılır.

b) Gözetim;

1. Stres testleri ve senaryo analizleri, bankaların risklere karşı dayanıklılığını test etmek ve olası finansal şoklar karşısında nasıl bir tepki vereceklerini görmek için yapılan önemli analizlerdir. Bu süreçler, bankaların ve finansal kurumların gelecekteki belirsizlikleri ve potansiyel ekonomik krizleri daha iyi yönetebilmesini sağlar.
2. Mali yapı ve performans değişimlerinin periyodik raporlamalar aracılığıyla izlenmesi ve değerlendirilmesi, bankaların finansal sağlıklarını takip edebilmesi için önemli bir süreçtir. Bu süreç hem iç hem de dış paydaşlar için şeffaflık sağlayarak, bankaların operasyonel verimliliklerini ve sürdürülebilirliklerini arttırmalarına yardımcı olur.
3. Önceki yerinde denetim sonuçları ve güncel verilerle derecelendirme notlarının takibi, bankaların finansal durumlarını ve risk profillerini izleyebilmek için kritik bir süreçtir. Bu süreç, bankaların kredi değerliliğini sürekli olarak gözden geçirmelerine ve gerekirse stratejik değişiklikler yapmalarına olanak tanır. Erken uyarı sistemleri kullanılarak mali yapı ve performanstaki değişimlerin zamanında tespit edilmesi,
4. Sektör ve kuruluş bazında finansal gelişmelerin izlenmesi ve analiz edilmesi, bankaların ve finansal kurumların sağlıklı bir şekilde faaliyet göstermelerini ve piyasadaki değişimlere uyum sağlamalarını sağlamak için kritik bir adımdır.
5. Kuruluş raporlamaları üzerinden belirlenen mevzuata aykırılıkların ve raporlama hatalarının ilgili birimlere bildirilmesi, bankaların ve finansal kuruluşların yasal ve düzenleyici gereksinimlere tam uyum sağlamalarını sağlamak için kritik bir adımdır.
6. Mevzuata uygunluk analizi ve diğer gözetim faaliyetleri, finansal kurumların faaliyetlerini düzenleyici çerçeveye ve yasal gereksinimlere uygun şekilde yürütmelerini sağlamak için kritik öneme sahiptir (BDDK, 2006).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından gerçekleştirilecek denetimlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen Yönetmelik'in 14. maddesine göre, BDDK'nın denetimi

iki ana başlık altında; yerinde denetim ve gözetim olarak sınıflandırılmaktadır. Söz konusu Yönetmelik'te yerinde denetim ve gözetim faaliyeti, alt başlıklar şeklinde ifade edilerek açıklanmıştır.

BDDK'nın kriz dönemlerinde düzenleme, denetim ve uygulama konusundaki yetkinlikleri artırılmıştır. Ayrıca, BDDK'nın denetim kapsamı genişletilerek, finansal kiralama, finansal holding şirketleri, faktöring ve finansman şirketlerinin de dahil edilmesiyle, bankacılık sektörünün denetim süreci daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bu genişletilmiş denetim süreci, finansal sistemin bütünsel bir şekilde izlenmesini ve düzenlenmesini sağlamaktadır.

Kurumun faaliyetlerinde stratejik yönetim yaklaşımı benimsenmiş ve ilk stratejik plan uygulanmaya başlanmıştır. Düzenleme sürecini iyileştirmeye yönelik olarak, tüm tarafların düzenleme taslaklarını kamuoyu ile paylaşılması, görüşlerinin alınması gibi uygulamalar kurumsal hale getirilmiş ve şeffaflığa önem verilmiştir.

Denetim süreci Risk odaklı denetim yaklaşımı (ROD) ile daha zengin bir hale getirilmiş. ROD; denetimin şekli, zamanı, kapsamı, kaynak tahsisi, denetim prosedürleri ve yoğunluğu, her bir bankanın karmaşıklığı, ölçeği ve risk seviyesi göz önünde bulundurularak, risk yönetim sistemlerinin varlığı, risk profili ile iç denetimlerin yeterlilik ve etkinlik düzeyine dayanarak gerçekleştirilmekte, aynı zamanda yeni, proaktif ve esnek denetim tekniklerinin uygulanması sağlanmaktadır.

Bilgi sistemleri denetimi için gerekli mevzuat altyapısı oluşturulmuş, bağımsız denetim şirketleri ile denetim sürecine başlanmış ve ayrıca bilgi sistemleri yönetimi ve altyapısına ilişkin ilkeler yayımlanmıştır. Bu adımlar, BDDK bünyesindeki ekiplerin etkinliğini artırmıştır. 2002 yılında, bankacılık sektöründe denetim sürecini daha verimli hale getirmek amacıyla, tek bir kanal aracılığıyla denetlenen kuruluşlardan toplanan verilerle kapsamlı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veri tabanı, finansal kurumların faaliyetlerini izlemeyi ve analiz etmeyi kolaylaştırmış, böylece sektördeki düzenlemeler ve risk yönetimi daha etkin hale getirilmiştir.

2007 yılı itibarıyla ise, finansal raporlama süreçlerinde hatalar yapan bankalara karşı daha sıkı bir denetim politikası izlenmeye başlanmış ve bu hatalı raporlama yapan kurumlara idari para cezaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama, bankaların mali raporlama süreçlerini doğru ve şeffaf bir şekilde yürütmelerini teşvik etmiş, sektördeki denetim ve gözetim süreçlerinin etkinliğini artırmıştır. Bu tür önlemler, bankacılık sektöründe

şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması adına kritik bir adım olmuştur.

Kurumun insan kaynakları güçlendirilmiş, yayınların içeriği, sıklığı ve türü çeşitlendirilmiş, yeni bir internet sayfası oluşturulmuş, bilgi kaynakları genişletilmiş ve özellikle elektronik veri tabanları ile periyodik yayınlar aracılığıyla kesintisiz erişim sağlanmıştır (BDDK, 2009a)

2.3. REGÜLASYONLAR VE BDDK’NİN ROLÜ

Türkiye’de bankacılık sektörünün istikrarı ve güvenilirliği, büyük ölçüde etkin regülasyonlara ve güçlü bir denetim mekanizmasına bağlıdır. Bu bağlamda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), sektördeki temel düzenleyici ve denetleyici otorite konumundadır. 2001 yılında yaşanan finansal kriz sonrasında kurulan BDDK, sektörün yapısal olarak güçlendirilmesine yönelik birçok reformu hayata geçirmiştir.

2.3.1. BDDK’nın Temel Görev ve Sorumlulukları

BDDK’nın temel amacı, bankacılık sisteminin etkin ve sağlıklı çalışmasını sağlamak, finansal istikrarı desteklemek ve tasarruf sahiplerinin haklarını korumaktır.

Bu kapsamda kurum, aşağıdaki görevleri yürütmektedir:

- Bankacılık lisanslarının verilmesi, iptali ve faaliyet izinlerinin denetlenmesi,
- Sermaye yeterliliği ve likidite düzenlemelerinin uygulanması,
- Risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin geliştirilmesi,
- Şeffaflık ve bilgi açıklama standartlarının belirlenmesi.

2.3.2. Regülasyonların Etki Alanı

BDDK, Basel düzenlemeleri (Basel I, II, III) doğrultusunda sermaye yeterliliği rasyolarının hesaplanması, risk ağırlıklı varlıkların tanımlanması ve piyasa risklerinin yönetilmesi gibi konularda küresel standartlara uygun bir çerçeve sunmaktadır.

Özellikle kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk yönetimine ilişkin regülasyonlar, bankaların daha sağlam yapılar kurmasına katkı sağlamıştır.

2.3.3. Dijitalleşme Sürecinde Regülasyonların Güncellenmesi

Bankacılıkta dijitalleşmenin artması, regülasyonların da dijital dönüşüme uygun şekilde güncellenmesini zorunlu kılmıştır. BDDK, dijital banka kurulumu için gerekli kriterleri belirlemiş, açık bankacılık, uzaktan müşteri edinimi ve yapay zekâ kullanımı gibi alanlara ilişkin yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu durum hem bankaların esnekliğini artırmış hem de risk yönetimi açısından yeni güvenlik ve denetim mekanizmalarını beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak, BDDK'nın sektörel denetim gücü ve regülasyonların sürekli güncellenmesi, Türkiye'deki bankacılık sisteminin uluslararası normlara yaklaşmasını sağlamaktadır. Bu durum, finansal istikrarın sürdürülmesine ve kredi risklerinin daha etkin yönetilmesine katkı sunmaktadır.

2.4. TÜRKİYE'DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLER VE BANKACILIK ETKİLERİ

Türkiye ekonomisi, 1990'lı yıllardan bu yana birçok finansal krizle karşı karşıya kalmış ve bu krizler doğrudan bankacılık sektörünü etkilemiştir. Bu krizler hem sektörün yapısını yeniden şekillendirmiş hem de regülasyonların güçlendirilmesini zorunlu kılmıştır.

2.4.1. 1994 Krizi

1994 yılında yaşanan ekonomik kriz, yüksek kamu açıkları, kısa vadeli dış borçlanma ve zayıf döviz rezervleri nedeniyle patlak vermiştir. Türk lirası büyük oranda değer kaybetmiş, faiz oranları fırlamış ve birçok banka likidite sıkıntısı yaşamıştır. Bu kriz, bankacılık sektöründe ciddi bir güven erozyonuna yol açmıştır.

2.4.2. 2000-2001 Krizi

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler, Türkiye bankacılık sektörü açısından dönüm noktası olmuştur. Zayıf bankacılık yapısı, kamu bankalarının görev zararları, yetersiz denetim mekanizmaları ve siyasi belirsizlikler krizlerin temel nedenleri arasında yer almıştır. Bu dönemde birçok banka TMSF'ye devredilmiş ve bankacılık

sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Krizin ardından BDDK kurulmuş ve finansal sistemin sağlamlaştırılması için kapsamlı yapısal reformlar gerçekleştirilmiştir.

2.4.3. 2008 Küresel Finansal Krizin Türkiye'ye Etkisi

2008'de ABD'de başlayıp küresel bir boyut kazanan finansal kriz, Türkiye'yi doğrudan etkilemese de dolaylı etkileri hissedilmiştir. Türk bankacılık sektörü, güçlü sermaye yapısı ve sıkı regülasyonlar sayesinde krizden görece az etkilenmiştir. Ancak, dış finansmana erişimde daralma ve reel sektördeki durgunluk nedeniyle kredi hacminde yavaşlama görülmüştür.

2.4.4. COVID-19 Pandemisi ve Bankacılık Sektörü

2020 yılında başlayan COVID-19 pandemisi, küresel ekonomide belirsizlik yaratmış ve Türkiye bankacılık sektöründe dijitalleşme sürecini hızlandırmıştır. Pandemi sürecinde, kredi yapılandırılmaları, ödemesiz dönemler ve düşük faizli kredi kampanyaları gibi uygulamalar devreye alınmıştır. Ayrıca, dijital kanalların kullanımı artmış ve bankacılık faaliyetlerinin büyük bir kısmı çevrimiçi platformlara taşınmıştır.

Türkiye'de yaşanan krizler, bankacılık sisteminin kırılganlıklarını ortaya koymuş ve her kriz sonrası daha sağlam bir yapı oluşturma gerekliliğini doğurmuştur. Bu krizler sonucunda, denetim mekanizmaları güçlendirilmiş, risk yönetimi daha profesyonel hale getirilmiş ve dijitalleşme gibi yenilikçi çözümler hızla benimsenmiştir.

2.5. BANKACILIKTA DİJİTALLEŞME VE KREDİ RİSKİ PERSPEKTİFİ

Son yıllarda dijitalleşme, bankacılık sektöründe köklü dönüşümlere yol açmış ve kredi riski yönetimi süreçlerinde önemli iyileştirmeler sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler hem kredi tahsis süreçlerini hızlandırmakta hem de daha doğru risk değerlendirmeleri yapılmasına olanak tanımaktadır. Büyük veri analitiği, yapay zekâ, makine öğrenimi ve blok zincir gibi teknolojiler sayesinde, kredi riskine ilişkin tahminleme modelleri daha güvenilir hale gelmiştir.

Dijitalleşme sayesinde kredi başvuru, değerlendirme, izleme ve geri ödeme süreçleri otomatikleştirilmiş; manuel hataların önüne geçilmiştir. Müşteri davranışlarına

dayalı skorlamalar, alternatif veri kaynaklarının entegrasyonu ve gerçek zamanlı izleme sistemleri sayesinde riskli kredilerin tespiti daha etkin şekilde yapılabilmektedir.

Özellikle pandemi sonrası dönemde dijital kanalların kullanımındaki artış, bankaların kredi riski analizine yönelik dijital altyapı yatırımlarını hızlandırmıştır. Bu dönüşüm, operasyonel maliyetlerin azaltılmasının yanı sıra kredi portföylerinin daha sağlıklı yönetilmesine katkı sağlamıştır. Ancak dijitalleşme süreci, yeni risk türlerini de beraberinde getirmiştir. Siber güvenlik tehditleri, algoritmik önyargılar ve veri gizliliği ihlalleri, kredi riski yönetimi açısından yeni zorluk alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, dijital kredi değerlendirme sistemlerinin şeffaf, güvenilir ve denetlenebilir olması büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, dijitalleşme bankacılıkta kredi riskini daha etkin yönetilebilir hale getirirse de bu sürecin dikkatli ve bütüncül şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Gelecekte, yapay zekâ destekli dinamik skorlamaların ve sürdürülebilir veri temelli analizlerin daha fazla ön plana çıkması beklenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ VE TÜREV ÜRÜNLER

3.1. KREDİ RİSKİ DEĞERLENDİRME SÜREÇLERİ

Kredi riski değerlendirme süreci, bir borçlunun yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirebilme kapasitesini analiz eden ve bu doğrultuda bankaların karar alma süreçlerine yön veren çok boyutlu bir sistemdir. Bu süreç hem geleneksel finansal analiz yöntemlerini hem de modern veri odaklı modelleme tekniklerini içermektedir.

3.1.1. Başvuru ve Ön Değerlendirme

Kredi talebi ile başlayan süreçte, müşterinin sunduğu belgeler ve bilgiler doğrultusunda ilk uygunluk analizi gerçekleştirilir. Bu aşamada müşteri segmentasyonu yapılır ve bireysel ya da kurumsal müşteri türüne göre değerlendirme yöntemi şekillendirilir.

3.1.2. Finansal Analiz

Borçlunun mali yapısı incelenir. Bu analiz kapsamında:

Bilanço ve gelir tablosu verileri,

Likidite oranları, borçlanma oranları, kârlılık göstergeleri gibi finansal rasyolar değerlendirilir. Ayrıca, geçmiş dönem ödeme performansları da dikkate alınır.

3.1.3. Niteliksel Değerlendirme

Finansal göstergelerin yanı sıra, müşterinin sektörel durumu, yönetim kalitesi, piyasa itibarı ve rekabet gücü gibi nitel unsurlar da göz önünde bulundurulur. Bu aşamada kredi komitelerinin tecrübesi ve iç kontrol mekanizmalarının gücü belirleyici rol oynar.

3.1.4. Skorlama ve Derecelendirme Sistemleri

Bankalar, kredi riski düzeyini belirlemek amacıyla içsel derecelendirme sistemleri ve kredi skorlama modelleri kullanmaktadır. Basel II ve III kapsamında geliştirilen IRB (Internal Ratings-Based) yaklaşımlar, kredi değerlendirmesini daha sistematik ve veri

temelli hale getirmiştir. Ayrıca dijitalleşmenin etkisiyle yapay zekâ tabanlı tahminleme sistemleri, kredi riskinin erken tespiti açısından ön plana çıkmaktadır.

3.1.5. Teminatlandırma ve Sözleşme Koşulları

Kredi riski, teminat alınarak azaltılabilir. Bu aşamada kredi türüne uygun olarak gayrimenkul, araç, kefalet veya nakit teminatlar devreye girer. Kredi sözleşmelerinde, riskin sınırlandırılmasına yönelik hükümler (örneğin temerrüt şartları, erken ödeme cezaları vb.) de tanımlanır.

3.1.6. İzleme ve Riskin Gözden Geçirilmesi

Kredi kullandırıldıktan sonra süreç sona ermez. Riskin izlenmesi aşaması devreye girer. Periyodik raporlama, finansal durumun güncellenmesi ve erken uyarı sistemleri sayesinde risk yeniden değerlendirilir. Özellikle tahsilat performansı, gecikmeler ve temerrüt riski gibi faktörler dinamik olarak takip edilir.

3.2. KREDİ SKORLAMA VE DERECELENDİRME YÖNTEMLERİ

Kredi riski yönetiminin temel yapı taşlarından biri, kredi taleplerinin objektif ve sistematik biçimde değerlendirilmesini sağlayan skorlama ve derecelendirme sistemleridir. Bu yöntemler hem bireysel hem de kurumsal müşterilerin ödeme kabiliyetini ölçmek ve tahsili mümkün olmayan kredilerin oranını azaltmak amacıyla kullanılır.

3.2.1. Kredi Skorlama Sistemleri

Kredi skorlama, genellikle bireysel ve KOBİ müşterilere yönelik kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Müşterilerin geçmiş ödeme alışkanlıkları, gelir düzeyleri, borçluluk oranları ve kredi geçmişi gibi çok sayıda değişken, bir algoritma aracılığıyla analiz edilerek **sayısal bir skor** üretilir.

En yaygın kullanılan sistemlerden biri **FICO skoru**dur. Türkiye’de ise **Kredi Kayıt Bürosu (KKB)** tarafından geliştirilen **Findeks Kredi Notu** sistemi kullanılmaktadır. Bu sistemde skor aralığı 1–1900 arasında değişmekte ve skor arttıkça kredi geri ödeme olasılığı da artmaktadır.

3.2.2. İçsel Derecelendirme Sistemleri (Internal Rating Systems)

Kurumsal kredilerde daha yaygın kullanılan bu sistemler, bankaların kendi geliştirdiği modellerle müşterileri belirli risk kategorilerine ayırmasına olanak tanır. Bu sistemler Basel II ve III düzenlemeleri ile daha da önem kazanmıştır. İçsel derecelendirme sistemleri, genellikle 7 ila 17 arası not seviyesine sahiptir (örneğin AAA, AA, A, BBB vb.).

Bu yöntemlerde kullanılan başlıca kriterler:

- Finansal analiz (bilanço, gelir tablosu, nakit akımı)
- Sektörel riskler
- Yönetimsel değerlendirme
- Teminat yapısı
- Firma geçmişi ve sicili

3.2.3. Harici Derecelendirme Kuruluşları

Bazı büyük ölçekli firmalar ve ülkeler için kredi değerliliği, **uluslararası derecelendirme kuruluşları** (Moody's, S&P, Fitch) tarafından ölçülür. Bu kuruluşlar, ülke riski, siyasi istikrar, cari açık, büyüme potansiyeli gibi makroekonomik faktörleri de dikkate alarak puanlama yapar.

Örnek:

Türkiye'nin 2024 yılı itibarıyla Fitch tarafından verilen kredi notu: **B+**, görünüm: **durağan**

3.2.4. Yapay Zekâ ve Veri Madenciliğine Dayalı Yeni Nesil Skorlama

Dijitalleşme ve büyük veri analitiği sayesinde, klasik skorlama yöntemlerine alternatif olarak makine öğrenmesi tabanlı modeller geliştirilmektedir. Bu sistemler, sosyal medya davranışları, e-ticaret verileri ve mobil uygulama kullanımları gibi geleneksel dışı verileri de kullanarak daha esnek ve kapsayıcı bir risk değerlendirmesi sunar.

Bu modeller sayesinde, daha önce kredi geçmişi bulunmayan bireyler için de alternatif kredi skoru oluşturulması mümkün hale gelmektedir (örneğin alternatif kredi skoru sağlayıcıları: Zest AI, Lenddo, Upstart).

3.2.5. Skorlama ve Derecelendirme Sistemlerinin Sınırlılıkları

Her ne kadar bu sistemler risk yönetiminde önemli araçlar olsa da bazı sınırlılıklar içermektedir:

Geçmiş veriye dayalı olduklarından, ani ekonomik şoklara tepki veremeyebilirler.

Niteliksel veriler sistemlere tam olarak yansıtılamayabilir.

Veri mahremiyeti ve algoritma şeffaflığı konularında eleştiriler vardır.

3.3. RİSK BAZLI FİYATLAMA TEKNİKLERİ

Risk bazlı fiyatlama, bankaların ve finansal kurumların, kredi ürünlerine uygulayacakları faiz oranlarını, borçlunun risk seviyesine göre farklılaştırarak belirlemesini ifade eder. Bu yaklaşım hem kredi riskinin doğru yönetilmesini hem de kaynakların etkin kullanımını sağlamaya yöneliktir. Özellikle rekabetin arttığı ve sermaye yeterliliği gibi düzenleyici faktörlerin önem kazandığı bir ortamda, risk bazlı fiyatlama stratejik bir araç haline gelmiştir.

3.3.1. Risk Primine Dayalı Fiyatlama

Bu yöntemde, kredi faiz oranı; risksiz faiz oranı ile borçlunun taşıdığı riskin karşılığı olan risk primi toplamı olarak hesaplanır. Risk primi, borçlunun geri ödeme kapasitesi, teminat yapısı ve kredi skoru gibi unsurlara bağlı olarak farklılaşır. Örneğin, düşük kredi notuna sahip bir müşteriye sunulan kredi, daha yüksek bir faiz oranı içerecektir.

3.3.2. Maliyet Esaslı Fiyatlama

Bu teknik, kredi verme sürecinde bankanın katlandığı tüm maliyetleri (kaynak maliyeti, operasyonel giderler, sermaye maliyeti ve beklenen zarar) dikkate alır. Net faiz

marjı bu unsurlar ışığında belirlenir. Risk düzeyi yükseldikçe, sermaye ayırma ihtiyacı da artar ve bu durum kredi fiyatlamasına yansır.

3.3.3. Beklenen Zarar Yaklaşımı (Expected Loss Pricing)

Basel düzenlemeleri ile birlikte, beklenen zarar = $PD \times LGD \times EAD$ formülü çerçevesinde fiyatlama modelleri geliştirilmiştir:

PD (Probability of Default): Temerrüt olasılığı

LGD (Loss Given Default): Temerrüt durumunda kayıp oranı

EAD (Exposure at Default): Temerrüt anındaki maruz kalınan tutar

Bu parametrelerin birlikte değerlendirilmesiyle, kredi için belirlenen faiz oranı riski karşılayacak ve sermaye getirisini koruyacak şekilde hesaplanır.

3.3.4. Riskten Arındırılmış Getiri Yaklaşımı (RAROC)

Risk Adjusted Return on Capital (RAROC), risk bazlı fiyatlamada kullanılan ileri düzey bir yöntemdir. Bu metot, her kredi işlemi için risk ağırlıklı sermaye kullanımına göre getiriyi ölçmeyi amaçlar. RAROC değeri yeterli değilse, ilgili kredi işleminin reddedilmesi ya da fiyatın revize edilmesi gerekir. Bu yaklaşım, portföy bazında risk yönetimi ve sermaye optimizasyonuna katkı sağlar.

3.3.5. Dinamik Fiyatlama ve Dijitalleşme

Dijitalleşme ile birlikte müşteri davranış verilerinin, ödeme alışkanlıklarının ve piyasa verilerinin anlık olarak analiz edilmesi sayesinde dinamik fiyatlama modelleri ön plana çıkmaktadır. Makine öğrenmesi algoritmaları, müşterinin risk profilini daha isabetli biçimde analiz ederek kişiselleştirilmiş faiz oranlarının belirlenmesine olanak tanımaktadır.

3.4. KREDİ TÜREV ÜRÜNLERİ (CDS, CDO, SÖZLEŞMELER)

Kredi türev ürünleri, kredi riskinin transferi, bölünmesi ve yönetilmesi amacıyla kullanılan finansal araçlardır. Bu ürünler sayesinde kredi riski, kredi ilişkisine taraf

olmayan üçüncü kişilere devredilebilir. Modern finansal piyasalarda bu araçlar, risk yönetiminin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir.

3.4.1. Kredi Temerrüt Takası (CDS - Credit Default Swap)

CDS, borçlunun temerrüde düşmesi durumunda alacaklıyı korumak amacıyla düzenlenen bir sigorta sözleşmesi gibidir. CDS anlaşmasında iki taraf yer alır:

Koruma Alan Taraf: Borçlunun temerrüde düşmesi riskine karşı kendini güvence altına almak ister.

Koruma Sağlayan Taraf: Belirli bir prim karşılığında, temerrüt durumunda zarar tazminini üstlenir.

CDS primi, ülkenin veya kurumun kredi riskine dair bir gösterge niteliğindedir. Örneğin Türkiye'nin CDS primi yüksek olduğunda bu, yatırımcıların ülke riskini yüksek algıladığı anlamına gelir.

CDS'lerin avantajları:

- Kredi riskinin üçüncü taraflara devredilmesini sağlar.
- Likit bir piyasada fiyatlanabilir ve alınıp satılabilir.
- Riskin ölçülmesi ve yönetilmesinde kullanılır.

Ancak 2008 Küresel Finansal Krizi, CDS piyasasının denetimsiz yapısının sistemik riskleri artırabileceğini göstermiştir.

3.4.2. Teminatlı Borç Yükümlülükleri (CDO - Collateralized Debt Obligations)

CDO'lar, çeşitli kredi varlıklarının (tahviller, mortgage'lar, kredi kartı alacakları vb.) bir havuzda toplanarak dilimlenmesi yoluyla oluşturulan türev ürünlerdir. Bu ürünlerde, yatırımcılar farklı risk-getiri düzeylerine göre sınıflandırılmış dilimlere yatırım yapabilir:

- **Kıdemli Dilim (Senior Tranche):** En düşük riskli, en düşük getiriye sahip.

- **Mezzanine Dilim:** Orta düzey risk ve getiri.
- **Temel Dilim (Equity Tranche):** En riskli fakat en yüksek getiriye sahip.

2008 krizi sırasında CDO'ların, özellikle mortgage temelli olanların, hatalı derecelendirilmesi büyük finansal kayıplara neden olmuştur. Bu nedenle CDO'lar, hem düzenleyici otoriteler hem de yatırımcılar açısından daha dikkatli ele alınmaktadır.

3.4.3. Kredi Bağlantılı Notlar ve Sözleşmeler (Credit-Linked Notes & Total Return Swaps)

Kredi Bağlantılı Notlar (Credit-Linked Notes – CLNs): Tahvil benzeri bu ürünler, ihraççı tarafından belirli bir kredi olayına (default, downgrade vb.) bağlı olarak farklı ödeme akışları içerebilir. Yatırımcılara daha yüksek getiri sunarken aynı zamanda belirli bir kredi riskini de üstlenmiş olurlar.

Toplam Getiri Takası (Total Return Swap – TRS): Bir taraf, belirli bir varlığın (örneğin tahvil) toplam getirisine karşılık sabit bir ödeme yapmayı taahhüt eder. Bu sayede risk ve getiri bir başka tarafa transfer edilir.

3.4.4. Kredi Türevlerinin Risk Yönetimindeki Rolü

Bu türev araçlar, bankaların ve finansal kurumların:

- Kredi risklerini portföy dışına çıkarmasına,
- Sermaye yeterlilik oranlarını optimize etmesine,
- Fiyatlama ve derecelendirme süreçlerini desteklemesine olanak tanır.

Ancak bu ürünlerin kullanımında:

- **Şeffaflık eksikliği,**
- **Aşırı kaldıraç,**
- **Piyasa likiditesinin zayıflığı**

gibi riskler bulunur. Bu nedenle, Basel III ve EMIR gibi regülasyonlarla bu ürünlerin kullanımı daha sıkı denetim altına alınmıştır.

3.5. TÜRKİYE’DE KREDİ TÜREVLERİNİN KULLANIMI VE SINIRLILIKLARI

Kredi türev ürünleri, gelişmiş finansal piyasalarda yaygın olarak kullanılmakla birlikte, Türkiye’de bu ürünlerin kullanımı görece sınırlı kalmıştır. Bu durumun arkasında hem yapısal hem de düzenleyici birtakım nedenler yer almaktadır. Türkiye’de kredi türevlerinin kullanımı genellikle CDS’ler üzerinden izlenebilirken, CDO ve diğer karmaşık türev ürünlerin kullanımı oldukça düşüktür.

3.5.1. Kredi Türevlerinin Türkiye'deki Kullanım Düzeyi

Türkiye’de özellikle büyük ölçekli bankalar ve kurumsal yatırımcılar, CDS piyasasına dolaylı yollarla erişim sağlayabilmektedir. Ancak bu erişim genellikle dış kaynaklı olup, yerli piyasalarda organize bir kredi türev piyasası oluşmamıştır. CDS verileri daha çok ülke risk primini ölçmek amacıyla takip edilmekte, aktif bir alım-satım aracı olarak kullanılmamaktadır.

Ayrıca, bankalar portföylerindeki kredi riskini yönetmek amacıyla daha çok geleneksel yöntemlere (teminat, karşı taraf analizi, kredi skorlama) başvurmaktadır. Bu durum, kredi türevlerine olan ihtiyacı da sınırlamaktadır.

3.5.2. Kullanım Alanları

Riskten korunma: Türkiye’de CDS gibi araçlar, büyük kurumsal yatırımcılar tarafından dış borçlanma süreçlerinde teminat değerlendirmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Risk ölçümü: Bankalar ve yatırımcılar, CDS spreadlerini ülke ve şirket riski hakkında bir sinyal olarak değerlendirmektedir.

Yatırım stratejileri: Türkiye’de CDS bazlı yatırım stratejileri gelişmemiştir; bireysel yatırımcının bu ürünlere erişimi yoktur.

3.5.3. Sınırlayıcı Faktörler

Türkiye’de kredi türevlerinin sınırlı kullanılmasının başlıca nedenleri şunlardır:

Yasal ve düzenleyici engeller: BDDK ve SPK'nın kredi türevlerine ilişkin düzenlemeleri sınırlıdır; bu ürünlerin kullanımına dair net ve işlevsel bir altyapı oluşturulmamıştır.

Piyasa derinliği eksikliği: Organize piyasalarda işlem gören kredi türevi ürünlerin eksikliği nedeniyle, yatırımcılar bu araçlara erişimde zorlanmaktadır.

Finansal okuryazarlık ve uzmanlık eksikliği: Kredi türevleri karmaşık yapıları nedeniyle uzmanlık gerektirir; Türkiye'de bu konuda yeterli sayıda uzman bulunmamaktadır.

Likidite yetersizliği: Türev ürünlerin işlem hacmi düşük olduğu için etkin fiyatlama ve alım-satım imkânı sınırlıdır.

Risk algısı: 2008 Krizi sonrası, karmaşık türev ürünlerin yaratabileceği sistemik riskler konusunda küresel bir farkındalık oluşmuştur. Türkiye'de de bu nedenle temkinli bir yaklaşım sürmektedir.

3.5.4. Geleceğe Yönelik Öneriler

Yasal düzenlemelerin netleştirilmesi: Kredi türevlerinin kullanımına ilişkin açık, kapsamlı ve teşvik edici bir düzenleyici çerçeve oluşturulmalıdır.

Piyasa altyapısının güçlendirilmesi: Borsa İstanbul gibi platformlarda organize kredi türev piyasaları geliştirilebilir.

Eğitim ve farkındalık: Finansal kurum çalışanlarına yönelik kredi türevleri konusunda eğitimler artırılmalı; akademik çalışmalar teşvik edilmelidir.

Veri ve şeffaflık: CDS ve benzeri göstergelerin düzenli ve şeffaf biçimde yayımlanması, risk ölçümünde daha etkin kullanım sağlayabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SİSTEMİNDE YAŞANAN KRİZLER

Geçmişten günümüze süregelen kronik enflasyon ve bunun dışında oluşan birçok sebep Türkiye’nin ekonomisinin krizlere açık bir ekonomisi olduğunu göstermektedir. Yönetimsel risklerin oldukça fazla oluşu, kalıcı çözümler getirilememesi, bankaların yeterince denetlenmemesi gibi sebepler beraberinde krizleri ve banka iflaslarını artırmıştır. Yapılan araştırmalar ışığında bu krizlerin daha çok güven eksikliğinin olduğu piyasalarda olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin de böyle bir piyasa sahip olmasından dolayı pek çok krize maruz kalmıştır. Ekonomik kriz, Genellikle büyük ve hızlı bir şekilde gerçekleşen ekonomiyi derinden etkileyen olumsuz olaylar zincirini tanımlamak için kullanılır. Bu tür krizler, ekonomik sistemdeki dengeyi bozan ve büyük yapısal değişimlere yol açan ciddi dalgalanmalara neden olur. Krizler, finansal sistemden üretim süreçlerine kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratabilir (Orhan, 2013: 11). Ekonomik kriz firma yatırımlarında ve tüketici talebindeki fazla düşüş, hayat standartlarının ve yüksek işsizlik oranı ile ortaya çıkmaktadır. Ekonomik krizlerin sebepleri genellikle hisse senedi fiyatlarındaki düşüşler, finansal piyasalardaki belirsizlikler ve yerli paranın yabancı para karşısında değer kaybı olarak görülürken, daha ağır ekonomik kriz koşullarında borç ödeme güçlükleri ve resesyon gibi sorunlar da gündeme gelmektedir. Resesyon negatif büyüme dışında işsizlik oranındaki artışı kapsamaktadır. Ekonomik krizler genellikle reel sektör krizi ve mali sektör krizi İki ana grupta incelenebilir. Bu iki kriz türü, ekonomik sistemin farklı alanlarını etkileyerek birbirini tetikleyebilir. Her iki krizin de ekonomi üzerindeki etkileri büyük olabilir, ancak kaynakları ve sonuçları farklıdır. Gorton’a göre meydana gelen finansal krizlerin başlıca sebepleri finansal kurumların özel sektör içerisinden aldıkları borç ve işlem yapılan aracı kurumların kırılgan yapısıdır. Banka biçimini hangi durumda olursa olsun, bankadan alacaklı müşterilerin nakit talepleriyle finansal krizler ortaya çıkar.

Ecer'e göre, finansal krizler, bankacılık sisteminde banka iflaslarına yol açan ciddi bir sorunun varlığını ifade etmektedir. Bankalar müşterilerine verdikleri kredilerin geri ödemesinde bir sorun görürlerse verdikleri bu krediler için karşılık ayırmak zorundadırlar. Ülke gündeminde bir kriz olması durumunda bankaların kredi verdiği bankalar zor durumda kalmaktadır. Bu durumda nakit sıkıntısının yaşanması, satışların azalması, vergilerin ve borçların ödenmesinde zorluklar yaşanacağı öngörülmektedir.

Ekonomik krizler bankaların kredi verdiği firmaları farklı düzeyde etkilediğinden bankalar alacakları için önemli bir kısım karşılık ayırıp zarar yazınca bu zararların toplamı öz kaynakları aşarken banka iflaslarına sebep olacaktır. Banka iflasları için karşılık kararnameleri düzenlendiğinden, ekonomik krizlerde bu durumun yaşanması kaçınılmazdır. Ecer çözüm önerisi olarak kriz boyunca karşılık ayırma mecburiyetini askıya almayı ya da krizden önce hazırlanmış kriz dönemi karşılık sistemi oluşturup yürürlüğe koymayı önermektedir (Ecer, 2018: 421-422). Bir diğer araştırmaya göre, bankacılık krizleri, birbirine bağımlı kuruluşlar arasında etkili iletişimin eksikliği, bu kuruluşların riskli bir yapıya sahip olması, iç işleyişteki dengesizlikler ve organizasyon yapısındaki sahtekarlıkların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. (Ashby, 2011: 334).

Aşağıda Türkiye’ de bankacılık sektöründe yaşanmış önemli krizler incelenecektir.

4.1. BANKER KRİZİ

24 Ocak kararlarını bir sonucu olarak Türkiye’ de piyasaların serbestleşmesi için 4 Haziran 1980 tarihinde, kısmi faiz serbestisi ile ilgili bankacılık kararnamesi kabul edilmiştir. Bu kararname ile bankaların uyguladığı düşük faizli politikalar, para piyasalarına getirilen serbestlik ve mevduata yüksek faiz veren bankaların güçlenmesine neden olmuştur. Aynı zamanda para piyasasına girmek isteyip imkân bulamayanları da bankaların vaat ettiği yüksek faizler teşvik etmiştir. Nakiti bile olmayanlar gayrimenkulleri satarak ya da borç alarak bankalara yatırmışlardır. Bankalar para piyasasına çek, bono, tahvil pazarlama ve mevduat sertifikası yoluyla girmişlerdir. Yalnız bir süre sonra tahvil sıkıntısı yaşanmıştır.128 Tam da bu aşamada kurtarıcı olan mevduat sertifikaları bankalarca pazarlanmıştır. Bankalar için mevduat sertifikaları büyük kolaylık sağlamıştır. Bankalar uzun bir süre müşterilerden aldıkları paralar karşılığında kısa vadeli yüksek faizli mevduat sertifikaları satmışlardır. Ancak yaşanan rekabet o kadar yoğun ve önerilen faizler o kadar yüksektir ki belirtilen kısa süre içerisinde parayı yatırıma dönüştürüp faizlerini ödemek mümkün olmamıştır. Bu nedenle sisteme yeni giren müşterin fonları ile faizler karşılanmıştır. Vadesi gelen faizleri ödemek için daha yüksek faizli kredi açmak zorunda kalan bankalar zaman içerisinde riskli yatırımlara da razı olmaya başlamıştır (Kurdoğlu, 2010: 18).

Türkiye’de menkul kıymetler borsasının, sermaye piyasası yaratılması amacıyla mutlaka faaliyete geçirilmesi önerilmiştir. O dönemlerde mevduat sertifikası satışının

durdurulması da gündeme alınmıştır (Çölaşan, 1989: 68-70).

4.2. NİSAN 1994 KRİZİ

Türkiye tarihinin ilk bankacılık krizi Nisan 1994 krizidir. Bu dönemde Türk parası yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş akabinde enflasyonist etkiler artmıştır. Bu dönemde bankalar dış kaynaklardan ucuz faizli krediler almışlar ve aldıkları bu kredileri Türk lirasına çevirip vermişlerdir. Dolayısıyla döviz alacakları döviz borçlarını karşılayamamıştır (Ecer, 2018: 439).

Ülkeye yabancı sermaye çekebilmek amacıyla, 1989 yılından itibaren iki yıl süreyle düşük kur politikası uygulanmıştır. 1989-1990 yılların arasında hazine bonosunun faizleri döviz kuru artış oranının üstünde seyretmiş ve bu sayede arbitraj kârı olanağı yabancı sermayeye sunulmuştur. Yerli yatırımcıların ilgisinin artmasıyla birlikte, yurtdışından sağlanan kısa vadeli borçlanmaların Türkiye'deki yerli bankalar aracılığıyla Türk lirası cinsinden Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) gibi finansal araçlara yönlendirilmesi sağlanmış ve bu durum Türkiye'nin finansal piyasalarında önemli bir gelişme olmuştur. Bu süreç, finansal sistemin derinleşmesi, döviz riskinin azaltılması ve yerli yatırımcıların daha fazla finansal enstrümana erişimi açısından önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır. 1991 yılından itibaren kur artışlarının yükselişi enflasyon oranının üzerine çıkartılmış ve ek olarak hazine bonosunun faiz oranları da sert bir şekilde yükselmiştir. Bu dönemde bankaların karlılıkları artırılmıştır. Yurtdışından bankalar önemli tutarlarda kısa süreli döviz cinsinden kaynakları yurt içinde getirisi yüksek hazine bonolarını değerlendirme yoluna gidilerek kurların aniden artış ihtimaline karşılık yüksek düzeyde risk taşımaya başlamışlardır. Cari açık tehlikesi ithalatın hızla artması ile ortaya çıkmıştır.¹³⁶ Bu durum, faiz oranlarının artmasına yol açmış ve Interbank'taki gecelik faizler yüksek seviyelere ulaşmıştır. Mali kuruluşların borçlanma maliyetini de faiz oranları olağanüstü şekilde yükseltmiştir. Ekonomik krizlerin bankacılık sistemine etkileri, genellikle finansal bozulma, düşen varlık değerleri, karlılık kayıpları, likidite problemleri ve güven kaybı gibi sorunlara yol açar. Bu süreç, bankaların aktif-pasif yapılarının bozulmasına ve sistemik risklerin artmasına neden olabilir. Bu yüzden, ekonomik krizlerin etkilerini en aza indirmek için sıkı denetim, erken uyarı sistemleri, sosyal güvenlik önlemleri ve yapısal reformlar büyük önem taşır (Karacan, 1996: 179-180).

Ekonomik krizlerin etkisiyle Türkiye'nin kredi notunun düşmesi, yerli ve yabancı

yatırımcıların güven kaybına yol açmış ve Türk lirasından kaçış hızlanmıştır. Moody's gibi uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunu düşürmesi, pek çok negatif sonuca yol açabilir. Kredi notu düşüşü ve Türk lirasından kaçış, ekonomi üzerinde zincirleme etkiler yaratır. Türkiye'nin ekonomik istikrarını sağlamak için mali disiplinin artırılması, yapılandırmaların yapılması ve güven ortamının tesis edilmesi önemlidir. Kredi derecelendirme kuruluşlarının kararları, özellikle finansal piyasalarda büyük etkiye sahip olduğu için, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için bu tür durumlar, dikkatle ve özenle yönetilmelidir. Hazine kağıtlarına stopaj getirilmiş yüksek faiz oranları bahane edilerek açık piyasa merkez bankası aracılığıyla likidite çekmesi engellenmiştir. 138 Döviz talebin artmasında piyasaya verilen yüksek likidite etkili olmuştur. Taleplerin artmasıyla beraber döviz kuru yükseliş göstermeye devam etmiştir.¹³⁹ 1993 yılı, Türkiye'nin ekonomik tarihinde önemli bir dönüm noktasıydı. O dönemde Türkiye, dış ticaret açığının hızla arttığı, bütçe açığının da yüksek seviyelere çıktığı bir dönemden geçiyordu. Bu gelişmeler, Türkiye'nin ekonomisinde büyük bir kırılma noktası yaratmış ve bu durum, uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'ye ilişkin değerlendirmelerini etkilemiştir. 1993 yılında Türkiye'nin uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından "spekülatif" ülke olarak sınıflandırılması, ekonominin zayıf yönlerini ve dışa bağımlılığı açıkça gözler önüne sermiştir. Bu durum, ekonomik yapıyı daha sürdürülebilir kılmak için uzun vadeli stratejiler ve reformların gerekliliğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin finansal istikrarını sağlamak ve uluslararası piyasalarda güven kazanmak adına ciddi yapısal değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Bu durum, döviz talebinin daha fazla artmasına yol açmıştır.

Oluşan bu süreçten sonra piyasadaki likidite fazlalığını engellemek ve dövizin aşırı yükselişini engellemek için Merkez Bankası 1994 yılında Piyasaya 3,5 milyar dolar değerinde döviz satılmıştır. Yalnız alınan bu aksiyon da döviz kurlarının yükselişin önüne geçememiştir. Bu yükselişin önüne geçmek için hazinenin kısa vadeli borçlanma faizleri ve bankalar arası faiz oranı yükseltilmiştir (Ayan, 2020: 46-47).

5 Nisan 1994 tarihinde hükümet istikrar programını açıklamıştır. Amaçlanan hedef enflasyonu makul seviyelere indirebilmek olmuştur. Uygulanan bu programın ardından cari işlemlerin dengesi pozitif olmuş ve dış ticaret açığı küçülmüştür. Yalnız reel büyüme artmasına karşın enflasyon da yüksek seviyelere ulaşmıştır. Para politikası ve maliye politikasının birlikte uygulanamaması bu duruma sebebiyet vermiştir. Bu

durum iktidara olan güven ortamını da sarsmıştır. Zamanla artan belirsizlik ortamı, faiz oranlarını giderek yükseltmiş ve hazine borçlanmasını yüksek tutarlara çıkarmıştır.

Yaşanılan bu süreçlerden sonra 5 Nisan 1994 kararları eksik bir program olarak siyasal iktidar gölgesinde kalmıştır.¹⁴¹ ekonomik krizlerin sistemik risk haline gelmesi, özellikle bir ülkenin finansal yapısının ve ekonomik dengesinin ciddi şekilde zarar edilmesine neden olabilir. Bu tür krizler, sadece doğrudan finansal sektörü değil, aynı zamanda reel ekonomiyi ve yatırımcı güvenini de derinden etkiler. Krizlerin kamu maliyesi ve reel ekonomi üzerindeki etkileri, genellikle uzun vadeli ve kalıcı zararlara yol açabilir (Karacan, 1996: 178).

4.3. KASIM 2000-ŞUBAT 2001 KRİZLERİ

Yapısal reformlar 1994 krizinde tam olarak uygulanmadığından, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin yaşanması kaçınılmaz olmuştur. 1994 krizinin ardından Türkiye, kısa bir süre sonra "düşük kur, yüksek faiz" politikasına geri dönmüş ve bu sayede kısa vadeli yabancı sermayenin piyasaya girmesi sağlanarak kanalize edilmiştir. Bu dönemde Milli Gelir Büyüme Hızı (veya GSYİH Büyüme Hızı) ile reel arasındaki fark 1997 yılından sonra büyüyerek borçlar artmış ve büyük bir problem haline gelmiştir.

Cari açıklara ve bütçe açıklarına yönelik yapısal önlemlerin alınması bunun yerine, ağırlıklı olarak kısa vadeli yabancı sermayenin finanse edilmesi, ilerleyen yıllarda sorunların artmasına neden olmuştur (Ayan, 2020: 47-48).

2000 yılında ekonomide kalıcı bir ivme kazanmak için 23 Kasım 1999 tarihinde hükümet ile IMF ile yapılan ve geçerli olacak "Stand-By Anlaşması" imzalanmıştır. Yalnız yapılan bu anlaşma enflasyonun düşüşünü engellemede pek etkili olmamıştır. 2000 yılının Kasım ayı itibarıyla yabancı yatırımcılar Türkiye'den çekilmeye başlamıştır. Bankaların açık pozisyonu bu nedenden dolayı artış göstermiştir (Ayan, 2020: 49). Bankaların artış gösterdiği açık pozisyonlar beraberinde likidite krizini getirmiştir. Artan belirsizlikle beraber yabancılar ellerindeki kağıtları dövizlere çevirdiklerinden faizler artmış, gecelik faizler artmış ve likidite ihtiyacı ortaya çıkmış. Faizlerin düştüğü dönemde değeri düşen kağıtları alan bankalar zarar etmiştir. Faizlerin daha düşeceği beklentisiyle 2000 yılında bono portföyünü genişleten Demirbank'ın faizlerin yükselmesiyle birlikte likidite sıkışıklığına maruz kalmıştır. Bankalar açmış oldukları limitleri iptal etmek isteyince bu durum piyasalarda panik oluşturmuş ve repo faizleri %250'lere kadar yükselmiştir (Akdoğan, 2012: 198-199). Kasım 2000'deki krizin etkilerinin hala devam

ettiği bir dönemde, Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasındaki gerginlik, piyasaların daha hassas hale gelmesine yol açmış ve bu durum, 2001 Şubat krizinin patlak vermesine neden olmuştur.

Yerli ve yabancı yatırımcılar dövizle yönelmiştir. Piyasadaki Türk lirası ihtiyacını Merkez Bankası karşılayamamış, Türk lirası piyasalarda dalgalanmaya başlamış ve sonuçta ödemeler sistemi çökmüştür. Kriz sürecinde artan döviz talebine karşı faiz oranlarıyla müdahale edilmeye çalışıldığında, bankaların gecelik faiz oranı %50'den %6200'e kadar yükselmiştir (Ayan, 2020: 51-52). Bu süreçte, bankalar birbirlerinden borç alamaz hale gelmiş ve Merkez Bankası'ndan da destek sağlanamayınca, TMSF tarafından 7 bankaya el konulmuştur (Yüksel, 2016: 97-98)

2000 Kasım Krizi ve 2001 Şubat Krizi, Türkiye ekonomisinin tarihindeki önemli finansal krizlerden ikisidir ve her iki kriz de yüksek faiz riski ve kur riski gibi olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu dönemde, özellikle finansal piyasalar, hükümetin ekonomi politikalarındaki belirsizlikler ve dış şoklar nedeniyle büyük dalgalanmalara ve önemli kayıplara uğramıştır. 21 Şubat 2001'de TCMB'nin likidite yönetimi ve para politikası etkinliği kaldırılmıştır. Bu süreç finansal piyasalara güvensizliğin sonucu olarak kurlar dalgalanmaya bırakılmıştır. Gelen dalgalı kur rejimi ile kur politikası ve kriz, para yönetiminde yeni arayışlara girilmiştir. Yeniden bankacılık sistemini yapılandırmak için “Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik program ve Türkiye'nin güçlü bir ekonomi yapısına geçişi için oluşturulan strateji”, Türkiye'nin 2001 Şubat Krizi sonrasında aldığı önemli ekonomik önlemler ve reformlar arasında yer almaktadır. Bu programlar, kriz sonrası ekonominin toparlanması, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi ve finansal istikrarın sağlanması amacıyla uygulanmıştır (Yıldırım, 2020: 134-136).

4.4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ RİSKİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Kredi riski, bankacılık sektörünün karşılaştığı en temel ve belirleyici finansal risk türlerinden biridir. Bir borçlunun anapara veya faiz ödemelerini zamanında gerçekleştirememesi olasılığı olarak tanımlanan kredi riski, bankaların mali yapısını doğrudan etkileyen kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle kredi riskinin doğru şekilde ölçülmesi, yönetilmesi ve minimize edilmesi hem mikro düzeyde banka performansı hem de makro düzeyde finansal sistemin istikrarı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, literatürde kredi riski yönetimine ilişkin birçok ampirik ve

teorik çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar; kredi skortlama modelleri, temerrüt olasılığı tahminleri, Basel düzenlemeleri çerçevesinde sermaye yeterliliği hesaplamaları ve kredi riski türev ürünlerinin kullanımı gibi çeşitli başlıklarda yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada, bankacılık sektöründe kredi riski konusuna odaklanan yerli ve yabancı literatür sistematik bir şekilde incelenerek, mevcut yaklaşımlar, yöntemler ve elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

4.4.1. Kredi Riski ile İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar

Kredi riskiyle ilgili yapılan çalışmalar, literatür taraması yöntemiyle ele alınmış ve yıllara göre sıralanmıştır (Atan, 2002), bu çalışmasında Türkiye bankacılık sistemi içinde meydana gelen mali başarısızlıkların önceden tahmin edilmesi, bankaların finansal performanslarını değerlendirmek, mali zorlukları önceden tahmin etmek ve bu durumu tespit etmek için alternatif bir erken uyarı modeli geliştirmek amacıyla çok boyutlu ölçekleme, faktör analizi, matematiksel programlama, diskriminant analizi ve veri zarflama analizi gibi çeşitli çok değişkenli istatistiksel yöntemler uygulanmıştır. Sonrasında parametrik olmayan çözüm yöntemiyle oluşturulan zarflama modeli çözümlemesi yapılacaktır. Öncelikli amaç, bankaların birbirleriyle ilişkili risklerini ölçerken, çok sayıda finansal oran kullanmak yerine, kabul edilebilir kısmı açıklayan ve bağımsız faktörler elde etmektir. Bu faktörler aracılığıyla Türk Bankacılık sistemi içerisindeki bankaların karşılaştığı risklerin belirlenmesi ve mali performanslarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, faaliyet gösteren 78 yabancı ticari banka, yerli banka ve yatırım bankasının bilanço ve gelir tablolarından elde edilen 35 finansal oran üzerinde bir değerlendirme yapılmıştır. İlk olarak, bankaların finansal performanslarını analiz etmek için faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. İkinci aşamada ise, tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen bankalar ile mali açıdan başarılı ve başarısız olanlar arasında bir fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla diskriminant analizi uygulanmıştır. Üçüncü aşamada ise, çok sayıda organizasyonel birimin girdi ve çıktılarının değerlendirildiği göreceli etkinlik ölçümünde veri zarflama analizi modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada, Likidite Yeterliliği, Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Karlılık, Faaliyet Oranları ve Gelir-Gider Yapısı olmak üzere altı ana başlık altında değişkenler incelenmiştir. Yapılan önceki çalışmalar, çok boyutlu ve çok amaçlı analiz yöntemlerinin, tek boyutlu ve tek amaçlı yöntemlere kıyasla daha etkili sonuçlar verdiğini ortaya koymaktadır.

Diskriminant analizi ile elde edilen bulgular, çok boyutlu ölçekleme ve faktör analizi ile elde edilen sonuçlarla uyumludur.

Benli (2005), Çalışmada, lojistik regresyon ve yapay sinir ağı modelleri kullanılarak bankalardaki mali başarısızlıkların tahmin edilebilirliği incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, yapay sinir ağı modelinin, mali başarısızlıkları tahmin etme konusunda lojistik regresyon modeline göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma, 1997-2001 yılları arasında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Tasarruf Mevduat Sigorta Fonuna devredilen 21 özel sermayeli ticaret bankası ve 17 özel sermayeli yatırım bankasının verileri ile yapılmıştır. Lojistik regresyon analizi sırasında, forward-conditional yöntemi kullanılarak 12 finansal oran arasından anlamlı tahmin gücüne sahip olanlar seçilmiştir. Çalışmada yer alan tüm bankalar için çıktı değerleri hesaplanmış ve yapay sinir ağı analiziyle geçerlilik, eğitim ve test setleri için doğru sınıflandırma tabloları elde edilmiştir. Yapılan tahminler, yapay sinir ağı modelinin başarısız bankaları tespit etme oranının lojistik regresyon modeline kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu araştırma, mali başarısızlık tahmini için lojistik regresyon modelinin doğru tahminler sağladığını, ancak bankaların mali başarısızlıklarını öngörmek için yapay sinir ağı modelinin de etkili bir alternatif olduğunu önermektedir.

Ünsal ve Güler (2005), Bu çalışmada, 1997-2003 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların mali durumları, lojistik regresyon ve diskriminant analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Analiz için kullanılan veriler önce detaylı bir şekilde incelenmiş, ardından tüm veri setindeki değişkenler kullanılarak bankaların ait oldukları gruplar, diskriminant analizi ve lojistik regresyon ile tahmin edilmiştir. Modelde ileriye doğru seçim yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde ilk olarak sabit terimi içeren bir model kurulmuş, ardından her bir değişkenin modelin log-olabilirlik değerine katkısı hesaplanmış ve en büyük katkıyı sağlayan değişken belirlenmiştir. Diskriminant ve lojistik regresyon analizi hem yıl içi sınıflandırma hem de mali durum tahmininde kullanılmış ve her iki yöntem için de doğru sınıflandırma yüzdeleri elde edilmiştir. Değişken seçiminde adımsal yöntem ya da önceden edinilen bilgiler kullanılsa da lojistik regresyon analizinin hem mali durum tahmininde hem de yıl içi sınıflandırmada daha iyi sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, Türk Bankacılık Sektörü’nde bankaların mali durumlarını tahmin etmek ve sınıflandırmak amacıyla yapılacak analizlerde, önceden elde edilen bilgilerle seçilen değişkenlere dayalı regresyon modelinin daha

başarılı sonuçlar verdiği söylenebilir.

Dereköy (2006), Bu çalışmada, Türkiye'deki ticari bankaların kredi portföylerinin kredi riskini azaltma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma, 2001-2004 yılları arasındaki dönemi kapsamakta olup, ticari bankaların coğrafi kredi portföyü, sektörel dağılımları, takipteki kredileri ve toplam varlıklarına dair veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ana bağımsız değişkenleri coğrafi ve sektörel çeşitlendirme olup, bu çeşitliliği ölçmek için Herfindahl-Hirschman endeksi kullanılmıştır. Kredi riskinin bağımsız değişkenler üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla regresyon analizi uygulanmıştır. Bağımlı değişken olarak, bankaların risk seviyesini gösteren takipteki krediler oranı kullanılmıştır. Bankaların büyüklükleri ile çeşitlendirme düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmamış olsa da, varlık büyüklüğü ile endeks değeri arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir.

Karabıyık ve Anbar (2006) bu çalışmalarında, özel finans kurumlarının kredi risk yönetimi değerlendirilmişlerdir. Kredi risk yönetimi ile genel risk yönetimi arasında güçlü bir ilişki bulunduğundan, ankette risk yönetimi ile ilgili sorulara da yer verilmiştir. Araştırmanın diğer bir amacı ise risk yönetimi üzerine genel bir değerlendirme yapmaktır. Çalışmada anket yöntemi kullanılarak, 3 Ocak 2005 ile 15 Şubat 2005 tarihleri arasında kredi riski ya da genel risk yönetiminden sorumlu kişilerle yüz yüze görüşme ve e-posta yoluyla anket yapılmıştır. Anket, 24 çoktan seçmeli ve kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Kredi riskinin ölçülmesinde temel girdilerden biri temerrüt olasılığı, diğeri ise geri dönüş oranıdır. Kredi riskini yönetmek için teminat alma, çeşitlendirme, netleştirme, kredi limitleri belirleme, kredilerin satılması, kredi sigortası, menkulleştirme ve kredi türevleri gibi çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Sonuç olarak, kredi riski ve diğer risklerin yönetiminde kullanılan finansal ürünlerin piyasa varlığına ve piyasaların gelişimine ihtiyaç duyulduğu, ayrıca risk yönetiminin ilerlemesi için siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanmasının önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Oktay ve Temel (2007), çalışmalarında, Türk bankacılık sektörünün Basel II uyum sürecindeki kredi riski açısından hangi aşamada olduğunu belirlemeyi ve kredi risk yönetiminde karşılaşılan zorlukları tespit etmeyi amaçlamışlardır. Türkiye'deki bankalar, kamu sermayeli, ticari, yabancı sermayeli, özel sermayeli bankalar ve yabancı bankaların şubeleri olmak üzere dört ana gruba ayrılmaktadır. Araştırmada, bu bankaların Basel II uyum sürecindeki gelişmeleri ve kredi riski yönetiminde karşılaştıkları iç ve dış sorunlar,

yapılan anket çalışmasının bulguları ile karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında 'Tanımlayıcı Araştırma Modeli' kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi tercih edilmiş ve anket uygulamaları 15 Mart 2006- 15 Mayıs 2006 tarihleri arasında yüz yüze görüşme ve e-posta yoluyla gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da faaliyet gösteren 34 ticari bankadan 31'i ile yüz yüze görüşmeler yapılırken, İstanbul dışındaki bankalarla iletişim e-posta yöntemiyle sağlanmıştır. Çalışma sonuçları, üst yönetimin sorumluluğunda olan yönetim kurullarının yalnızca kredi riski yönetiminde değil, aynı zamanda kredi ve risk kültürünü benimseyerek bütünsel bir risk yönetimi yaklaşımını kurum genelinde etkin bir şekilde uygulamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Basel II hazırlıklarında, üst yönetimin bilgi teknolojilerini geliştirip sağlam bir veri tabanı oluşturmalarının büyük önemi olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların, diğer bankalara kıyasla daha ileri bir uyum aşamasında oldukları tespit edilmiştir. Bunun başlıca nedeni, Avrupa bankalarının Basel IT'ye yönelik hazırlıklara daha erken başlamış olmaları ve bu süreci daha ileri düzeyde tamamlamalarıdır.

Kara ve Boyacıoğlu (2007), bankaların finansal güçlerini tahmin etmek amacıyla bir model geliştirmişlerdir. Modelde kullanılan veri seti, Türkiye Bankalar Birliği tarafından her yıl yayımlanan bankaların bilanço tabloları, bilanço dışı yükümlülükleri ve gelir-gider kalemlerini içermektedir. Bu veri setinde 18 bankanın verileri dikkate alınarak 54 gözlem birimli bir set oluşturulmuştur. Modelde, farklı sınıflandırma sistemlerinden dört analitik teknik seçilmiştir. Çalışmada, grup üyelerini sınıflandırmak ve grup içi farklılıkları belirlemek amacıyla diskriminant analizi uygulanmıştır. Ayrıca, kümeleme analizinde, değişkenlerin işleme alınıp alınmayacağına karar vermek için varyans analizi yapılmıştır. Eğitim ve test aşamaları tamamlandığında, yapay sinir ağının eğitim performansının %100, test performansının ise %84,2 olduğu tespit edilmiştir.

Öker (2007), bu çalışmada, Basel II standartlarına göre kurumsal segmentte yer alan ve bir bankaya kredi başvurusunda bulunan firmaların kredi taleplerinin değerlendirilmesinde, Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yönteminin kullanılmasına odaklanılmıştır. Veri seti, 2003-2005 yılları arasında toplanan 7.103 firma verisinden oluşmaktadır. Bu firmalar arasında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 172 firma ve İstanbul Sanayi Odası'nın 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinde yer alan 1.000 firma da bulunmaktadır. Çalışmada, 968 firmadan 719'u üzerinden yapılan

değerlendirmede, kredi değerlendirmesi için gerekli kriterler belirlenmiş, her kriterin ağırlıkları ve metrik puanları hesaplanmış ve nihai kredi skoru elde edilerek kredi başvurusu hakkında karar verilmiştir

Küçüksu (2008), Bu çalışmada, kredi riski ve kur riski birlikte incelenmiş, reel sektörün dış borçlarından kaynaklanan kur riskinin banka sektörü üzerindeki etkileri ve kredi riskine ilişkin çoklu regresyon analizi kullanılarak reel sektörün yabancı para pozisyon açığı hesaplanmıştır. 2001-2007 yılları arasındaki dönemde, reel sektörün dış borçlarındaki artış nedeniyle bu dönem araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmada, En Küçük Kareler Yöntemi, çok denklemlili modellerin çözümünde temel bir teknik olarak kullanılmıştır. Ayrıca, geçmiş döneme göre kur riski ve yabancı para pozisyonları göz önüne alındığında, banka müşterisi olan firmalar ve bireyler tarafından taşınan kur risklerinin izlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Vatan (2008), Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren X, Y ve Z bankalarının 31.11.06 tarihli 'Sermaye Yeterlilik Analiz Formu' üzerinden kredi riskleri incelenmiştir. X ve Y bankalarının verileri, bakiye arz eden tutarlarla hesaplanarak değerlendirilmiş, Z bankasının kredi riski ise bilanço ve gelir tablosu verileri kullanılarak tablo şeklinde sunulmuştur. Genel olarak, çalışma, Basel II sonrası Türk Bankacılık Sistemi'nde kredi risk hesaplamalarının hangi yöntemlerle yapılacağını ayrıntılı bir şekilde ele almış ve sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarıyla ilgili önemli bilgiler sunmuştur. İnceleme sonucunda, X bankasının kredi risk ağırlığının %100 bandında bulunan bilanço kalemlerindeki farklar nedeniyle diğer bankalara kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Ata (2009), Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yerli ve yabancı bankaların finansal performansları karşılaştırılmış ve yabancı sermaye girişinin performans üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Araştırma, Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların 2002-2007 dönemine ait verileriyle yapılmıştır. İncelemeye 14 yerli ve 24 yabancı ticaret bankası dahil edilmiştir. Yerli ve yabancı bankaların finansal oranları üzerinden gerçekleştirilen lojistik regresyon analizinde, yerli ticaret bankaları Grup 0, yabancı ticaret bankaları ise Grup 1 olarak sınıflandırılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak; her bilanço dönemi için AKKAR, ÖZKAR, VÖK/KRM, NFG/TKA, FK/TA, TKA/KR, ÖK/TA, FDG/TA ve KR/MV oranları kullanılmış ve bu oranlardaki bir birimlik değişimin bankalar açısından ne kadar etkili olduğu hesaplanmıştır. Çalışma

sonuçları, yerli bankaların yabancı bankalara kıyasla daha yüksek performans sergilediğini ve yerli bankaların daha etkin olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, FDG/TA, AKKAR ve FK/TA değişkenlerinin, yabancı bankaların etkinliğini artırdığı belirlenmiştir.

Kasapoğlu (2009), Bu çalışmada, kredi riskini ölçmek için kullanılan geleneksel yöntemlerin yanı sıra yeni modeller ele alınmıştır. Bankaların kullandırılan kredilerin ödememe olasılıklarını hesaplamak amacıyla lojistik regresyon yöntemi ile skor kartları oluşturulmuştur. Türk bankacılık sektöründe yapılan istatistiksel analizlerde, bir kuruluşun veri tabanından elde edilen veriler kullanılmıştır. Kredilerin 'iyi' veya 'kötü' olma durumu regresyon analizinde bağıli değişken olarak, başvuru sahibine ait bilgiler ise bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Geçmişte benzer özelliklere sahip başvurularla aynı performansı gösteren kişilerin gelecekte de benzer performans sergileyeceği varsayımıyla hazırlanan skor kartlarının, bankaların kredi portföylerinin performansını belirlemede etkili olduğu bulunmuştur.

Ocakçı (2009) Bu çalışmada, genel olarak risk, kredi riski ve risk yönetimi ele alınarak Türk bankacılık sistemindeki kredi riski üzerine odaklanılmıştır. Çalışmada, banka grupları genellikle faaliyet alanları ve sermaye yapılarına göre belirlenmiş ve Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 46 bankaya ait bilanço ve gelir tabloları kullanılmıştır. İncelenen bankalar arasında Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları, Yabancı Bankalar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar ve Özel Sermayeli Mevduat Bankaları yer almaktadır.

Çalışmada, bankaların kredi riskini açıklamak için 31 finansal oran üzerinden çok değişkenli analiz yöntemlerinden Lojistik Regresyon ve Faktör Analizi uygulanmıştır. "Kredi riskini açıklamak için etkili değişkenler arasında; alınan ücretler ve komisyonlar, verilen krediler, kredi riskine esas tutar, faiz gelirleri, tahsis edilen krediler, tüketici kredi kartları, ticari krediler ve teminat mektupları gibi faktörler bulunmaktadır. Ayrıca, kredi riskini belirlemede özellikle tüketici kredileri, ticari krediler ve kredi kartlarının büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Eke (2009) çalışmasında, bankacılık sektöründeki riskler arasında en önemli olanlardan biri olan kredi riski kavramı açıklanmış ve kredi riski yönetim modelinin Basel II Uzlaşısında kabul edilen İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (IRB) ile bankaların kendi içsel koşullarına uyarlanarak uygulanmasının önemi vurgulanmıştır. Bu çalışmada,

ABC işletmesinin 2006, 2007 ve 2008 yıllarına ait verileri tahmini olarak hazırlanmış ve kredi riski ölçümü için farklı modellerin uygulandığı iki bankanın kredi riski yönetimi arasındaki farklılıklar incelenmiştir.

Araştırmada, geleneksel yaklaşım, gelişmiş yaklaşım olarak İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (IRB) ve Z-Score modeliyle temsil edilen modellerin karşılaştırılması yapılmıştır. Geleneksel yaklaşımda farklı modeller ve ayrıca banka dışı yazılımlar kullanma olanağı da incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türk bankalarının, müşterilerle olan kredi ilişkilerini kredi ilişkisinin sona erdiği ana kadar yakından izlemeleri gerektiği ve kredi riskinde olumsuz bir gelişme karşısında gerekli önlemleri alacak risk izleme süreçlerini kurmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Son olarak, bankaların kredi verdikleri kredilerde maruz kalacakları riskleri öngörerek, bu risklere uygun gerçekçi bir fiyatlama yapmalarının önemine değinilmiştir. Bu durum, bankaların kredi risklerini daha verimli bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyacaktır.

Albayrak (2009) çalışmasında, yerli ve yabancı bankaların sınıflandırılmasında yaygın olarak kullanılan üç farklı sınıflandırma tekniği karşılaştırılmıştır: lojistik regresyon, veri madenciliği tekniklerinden diskriminant analizi ve karar ağacı modelleri. Çalışmada 2002-2006 yıllarına ait bankaların finansal rasyolarından faydalanılmıştır. Lojistik regresyon ve diskriminant analiz modellerinde, yerli bankalara 1, yabancı bankalara ise 2 değeri verilerek bağımlı değişken oluşturulmuştur.

Araştırma bulguları, karar ağacı modelinin banka sınıflandırmasında geleneksel diskriminant ve lojistik regresyon modellerine kıyasla daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu da karar ağacı modelinin banka sınıflandırmasında alternatif bir teknik olarak kullanılabileceğini ortaya koymuştur. Çalışma, karar ağacı modelinin sınıflandırma gücünün daha yüksek olduğunu ve özellikle banka türlerinin belirlenmesinde etkili bir yöntem sunduğunu vurgulamaktadır.

Bakhshiyev (2009) Bu çalışmada, bankaların finansal başarısızlıklarını tahmin etmek amacıyla çok değişkenli istatistiksel yöntemler ve finansal oranlar kullanılarak, 1, 2 ve 3 yıl öncesinden tahminler yapılmıştır. Araştırmaya, 1997-2000 yılları arasında finansal başarı gösteren 17 banka ve finansal başarısızlık yaşayan 10 banka dahil edilmiştir. Bankalar, başarılı ve başarısız olmak üzere iki gruba ayrılmıştır; başarılı bankalar 2, fona devredilen bankalar ise 1 olarak ifade edilmiştir. Eğer bir banka, BDDK tarafından yeniden yapılandırılmak üzere Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na

devredilmişse, bu banka finansal başarısızlık yaşamış kabul edilmiştir.

Çalışmada, bir banka iflas etmeye başladığı yıldan 3 yıl öncesine kadar olan veriler dikkate alınarak analiz yapılmıştır. Analizde kullanılacak finansal oranların seçimi için tek değişkenli varyans analizi testi uygulanmıştır. Ardından, mali başarısızlıkları tahmin etmek amacıyla diskriminant analizi yapılmıştır. Sonuçlar, modelin başarısızlıktan bir yıl önce %60 doğruluk oranıyla tahminlerde bulunduğunu, ancak finansal oranların tek başına yeterli olmayabileceğini ortaya koymuştur. Ancak, başarısızlıktan iki yıl önce modelin tahmin başarı oranı %90'a çıkmıştır. Bu bulgu, bankaların finansal başarısızlıklarını erken bir aşamada tahmin etmek için kullanılan modellerin giderek daha doğru hale geldiğini göstermektedir.

Tatlídil, Akkul ve Türkan (2010) çalışmasında, 2007 yılına ait Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların verileri kullanılarak, iki farklı gözlem gruplama yönteminin performansları karşılaştırılmıştır. Çalışmada, bağımlı değişkenin sıralı yapısı dikkate alınarak, Diskriminant Analizi ve Lojistik Regresyon Analizi (SLR) yöntemlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. İlk olarak, veri setindeki değişkenler arasındaki korelasyon matrisi incelenmiş ve yüksek ilişkiler gösteren değişkenlerden sadece bir tanesi çalışma dışı bırakılarak, toplamda 22 değişken 12'ye indirilmiştir.

Bağımlı değişken olarak “Sermaye Yeterliliği Oranı” kullanılmıştır. Bağımlı değişkenin sıralı yapısını göz önünde bulunduran SLR yöntemi, sıralı yapıyı dikkate alarak gruplama yapılmasını sağlarken, sonuçlar Diskriminant Analizi ile karşılaştırılmıştır. Çalışma sonuçları, SLR yönteminin, Diskriminant Analizi’ne kıyasla daha etkili parametre tahminleri sağladığını göstermiştir. Özellikle, Birinci Temel Bileşen (TB1) değişkeninin, diğer atanan değişkenlere kıyasla daha güçlü bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, sıralı yapıları dikkate alarak yapılan analizlerin, geleneksel yöntemlere göre daha anlamlı sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur.

Özden (2010) Bu çalışmada, Basel I ve Basel II sermaye uyum standartlarına yer verilerek, uluslararası finansal piyasalarda kabul edilen yasal düzenlemeler çerçevesinde kredi riski ve kredi riski ölçüm yöntemleri ele alınmıştır. Çalışmanın temel odak noktalarından biri, Basel I uzlaşısına göre tüm bankaların, karşılaştıkları riskleri karşılamak için yeterli sermaye bulundurmak zorunda olmalarıdır. Çalışmada, bankaların yaşadığı zararların başlıca sebepleri arasında türev piyasaların ve finansal enstrümanların karmaşıklaşması, teknolojiyle ilgili yeniliklerin etkisi ve riskin etkin bir şekilde

yönetilmemesi yer almaktadır. Bu gelişmeler, 2004 yılında Basel II uzlaşısının yayımlanmasına yol açmıştır. Basel II'nin uygulanması, bankaların sermaye yeterliliklerini önemli ölçüde artırmış ve bu durum, bankaların sermaye yeterliliklerini yüksek tutma isteğini günümüze kadar sürdürmüştür. Ayrıca, Basel II uygulaması ile birlikte bankacılık sisteminin etkin bir şekilde çalışabilmesi için denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, bankalar arası rekabetin sağlanması ve daha düşük maliyetle sermayeye ulaşılması için önemli adımlar atılmıştır. Bu, bankaların finansal sağlığını artırmaya yönelik bir önlem olarak dikkat çekmiştir.

Kutlu (2010) çalışmasında, 2007-2009 yılları arasındaki dönemde Türk Bankacılık Sistemi'nin etkinliğini incelemek amacıyla Malmquist toplam faktör verimliliği endeksi kullanılarak, bankaların yıllık toplam faktör verimliliğindeki değişimler analiz edilmiştir. Çalışma, veri zarflama analizi yöntemi ile birlikte yürütülerek bankaların etkinlik düzeyleri belirlenmiştir. Malmquist yöntemi, her bir veri noktasının ortak bir teknolojik sınırdan ne kadar uzak olduğunu hesaplayarak, iki veri noktası arasındaki toplam faktör verimliliği değişimini ölçmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmada kullanılan model, ölçeğe göre sabit odaklı, girdiye yönelik olarak belirlenmiştir. Bilançodaki kalemler, girdi ve çıktı değişkenlerine ayrılmıştır. Çıktı değişkenleri, konut kredisi, ihtiyaç kredisi, taşıt kredisi, kredi kartı, takipteki krediler, kredili mevduat hesabı ve dönem net kar/zararı gibi kalemlerden oluşmuştur. Ayrıca, personel kredileri de dahil edilmiştir, ancak ticari krediler analiz dışı bırakılmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Akbank T.A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ve Anadolubank T.A.Ş. bankaları, etkin performans gösteren bankalar olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçları, özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara kıyasla daha başarılı bir performans sergilediğini göstermiştir. Ayrıca, yabancı sermayeli bankaların etkinliklerinin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, Türk bankacılık sektöründe özel sermayeli bankaların, yabancı sermayeli bankalara göre daha güçlü bir performans sergilediğini ortaya koymaktadır.

Şen (2010) Bu çalışmada, Türkiye'deki yerli ve yabancı mevduat bankaları arasındaki operasyonel farklar incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bu bankalar arasında herhangi bir fark olup olmadığını belirlemek ve bu farkların olası sebeplerini ortaya koymaktır. Ayrıca, 2009 yılına ait finansal oranlarla birlikte, bankaların şube ve personel

yapılarına dair oranlar da değerlendirilmiştir. Çalışmada, 32 ticari banka ve 13 yatırım bankası yer almıştır. Analizlerde, bankalar arasındaki farkları test etmek amacıyla Diskriminant Analizi ve Lojistik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Bu analizler, yerli ve yabancı bankalar için hesaplanan ortalamalar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını incelemiştir. Parametreler tablosunda 2 anlamlı değişken belirlenmiş, ancak bunlardan yalnızca bir tanesi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Bu değişkenin, Yabancı para varlıklar / yabancı para yükümlülükler oranı olduğu tespit edilmiştir. Bu oran, pozitif bir etki yaratmaktadır; yani, bu oranın 1 birimlik artışı ya da azalışı, bankanın performansında 0,49 oranında bir değişim yaratmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada yabancı para varlıklar / yabancı para yükümlülükler oranı değişkeninin daha anlamlı olduğu ve bankaların operasyonel farklarını anlamada önemli bir gösterge sunduğu belirlenmiştir.

Tablo 5.1. Türkiye’de Yapılmış Çalışmaların Özeti

Yazarlar	Çalışmanın Dönemi	Yöntem	Sonuç
Atan (2002)	Aralık 2000 dönemi	Faktör analizi, diskriminant analizi ve Veri zarflama analizi	Yapılan araştırmalar, mali başarısızlıkların daha karmaşık ve çok amaçlı analiz yöntemleri yerine, tek boyutlu ve tek amaçlı analiz teknikleriyle daha etkili bir şekilde incelendiğini göstermektedir.
Benli (2005)	1997-2001 dönemi	Lojistik regresyon ve yapay sinir ağı	Lojistik regresyon modelinin başarısız bankaları doğru tahmin etme oranı %76,5 olarak

			belirlenirken, yapay sinir ağı modelinin bu oranı %82,4 olarak tespit edilmiştir.
Ünsal ve Güler (2005)	1997-2003 dönemi	Diskriminant ve Lojistik regresyon analizi	Türk Bankacılık Sektörü'ndeki bankaların mali durumlarını tahmin etmek ve sınıflandırmak amacıyla yapılan analizlerde, önceden elde edilen bilgiler ve seçilen değişkenlerle kurulan regresyon modelinin daha başarılı sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir.
Dereköy (2006)	2001-2004 dönemi	Çoklu regresyon analizi	Büyük ölçekli bankalar, sektörel çeşitlendirmeyi daha fazla yapmaktadır. Bu durum, korelasyon analizi ile de doğrulanmaktadır. Bankaların büyüklüğü ile çeşitlendirme arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamakla

			birlikte, varlık büyüklüğü ile çeşitlendirme endeksi arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır.
Karabıyık ve Anbar (2006)	3 Ocak 2005- 15 Şubat 2005 dönemi	Anket yöntemi	Kredi riskinin yönetiminde; teminat alma, netleştirme, kredi limitleri belirleme, çeşitlendirme, kredi sigortası, kredilerin satışı ve kredi türevleri gibi çeşitli araç ve yöntemler kullanılmaktadır. Bu uygulamalar sonucunda, kredi riski ve diğer risklerin yönetiminde kullanılan finansal ürünlerin piyasaların varlığına ve gelişimine ihtiyaç duyulduğu, ayrıca etkili risk yönetimi için siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanmasının gerektiği sonucuna varılmıştır.

Oktay ve Temel (2007)	15 Mart 2006-15 Mayıs 2006 dönemi	Anket yöntemi, Tanımlayıcı Araştırma Modeli	Basel II hazırlıkları kapsamında, üst yönetimin bilgi işlem teknolojilerini iyileştirmesi ve sağlam bir veri tabanı oluşturması büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye'deki şubeleri bulunan yabancı sermayeli bankaların, diğer bankalara kıyasla uyum aşamasında daha ileride olduğu gözlemlenmiştir. Bunun başlıca nedeni, Avrupa bankalarının Basel II'ye hazırlıklarına çok daha erken başlamış olmaları ve bu süreci ileri düzeyde tamamlamış olmalarıdır.
Boyacıoğlu ve Kara (2007)	200-2005 dönemi	Yapay Sinir Ağları, Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Teknikleri	Eğitim ve test süreci tamamlandığında, yapay sinir ağının genel performansının %100, test

			performansının ise %84,2 olduğu tespit edilmiştir.
Öker (2007)	2003-2005 dönemi	Analitik Hiyerarşi Süreci yöntem	Kredi değerlendirme kriterleri belirlenmiş, metrik puanlar ve kriterlerin ağırlıkları hesaplanmış, firmanın kredi skoru hesaplanmış ve kredinin onaylanıp onaylanmayacağına dair bir karar verilmiştir.
Küçüksu (2008)	2001-2007 dönemi	Çoklu regresyon analizi	Geçmişe oranla, kur riski ve yabancı para pozisyonları göz önünde bulundurulduğunda, banka müşterisi olan firmalar ve bireyler tarafından taşınan kur riskinin izlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.
Vatan (2008)	2006 Aralık	Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik” esas alınarak kredi	Bu çalışma, Basel II sonrasında Türk Bankacılık Sistemi'nde risk hesaplamalarının

		Riskleri hesaplanmış.	hangi yöntemlerle yapılacağına dair uygulamalı bir şekilde detaylandırılmıştır.
Ata (2009)	2002-2007 dönemi	Lojistik regresyon analizi	Çalışma sonuçları, yerli bankaların yabancı bankalara kıyasla daha etkin olduğunu göstermiş, ayrıca FDG/TA, AKKAR ve FK/TA değişkenlerinin yabancı bankaların etkinliğini artırdığını ortaya koymuştur.
Kasapoğlu (2009)	2007 dönemi	Skor kartı yöntemi ve lojistik regresyon analizi	Geçmişte benzer özelliklere sahip başvurularla benzer performans gösteren kişilerin aynı performansı sergileyeceği varsayımıyla oluşturulan skorun, bankanın kredi portföyünün performansını belirlemede etkin olduğu tespit edilmiştir.
Ocakçı	Haziran 2009	Faktör Analizi ve	Bankacılıkta kredi

(2009)	dönemi	Lojistik regresyon analizi	riskinin önemini tanımlayabilmek amacıyla çalışmada kullanılan finansal oranların hangilerinin daha belirleyici olduğu tespit edilmiştir ve bankaların alması gereken önlemler açıklanmıştır. Kredi riskini belirlemede ise tüketici kredileri, ticari krediler ve kredi kartları büyük bir öneme sahiptir.
Eke(2009)	2006-2008 dönemi	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	Müşterilerle olan kredi ilişkisi sonlanana kadar yakın izleme yapılmalı ve kredi riskinde olumsuz bir gelişme durumunda gerekli önlemlerin alınmasını sağlayacak risk izleme süreçleri Türk bankaları tarafından oluşturulmalıdır. Bu kredilere ilişkin bankanın karşılaşılabileceği

			riskler öngörülerek gerçekçi bir fiyatlandırma yapılmalıdır.
Albayrak (2009)	2002-2006 dönemi	Lojistik Regresyon Analizi ve Diskiriminant Analizi	Yapılan araştırma, karar ağacı modelinin banka sınıflandırmasında geleneksel diskriminant ve lojistik regresyon modellerine göre üstün performans gösterdiğini ve alternatif bir sınıflandırma tekniği olarak kullanılabileceğini ortaya koymuştur.
Bakhshiyev (2009)	1997-2000 dönemi	Faktör analizi ve Diskiriminant Analizi	Model, başarısız olmadan bir yıl önce %60 oranında başarı göstermiştir. Bu durumda finansal oranlar yetersiz kalmış olabilir. Ancak, başarısızlıktan iki yıl önce model %90 oranında başarılı olmuştur.
Tatlídil	Aralık 2007 dönemi	Sıralı Lojistik	Bu çalışmada, Sıralı

(2010)		Regresyon Analizi ve Diskriminant Analizi	Lojistik Regresyon Analizi (SLR) ve Diskriminant Analizi'nin performansları karşılaştırılmıştır. Elde edilen parametre tahminleri incelendiğinde, birinci temel bileşen (TB1) değişkeninin diğer atanan değişkenlere göre daha etkili olduğu gözlemlenmiştir.
Özden (2010)	1988-1992 ve 2004	Basel I ve Basel II sermaye uzlaşısı	Bu uygulama sayesinde, bankaların sermaye yeterliliklerinde büyük artışlar yaşanmış ve bankaların sermaye yeterliliklerini yüksek tutma arzusu günümüze kadar devam etmiştir. Bankacılık sisteminin etkin bir şekilde işlemesi için denetimlerin sağlanarak, bankalar arası rekabet

			ortamının oluşturulmuş ve daha düşük maliyetle sermayeye ulaşılması için önemli bir adım atılmıştır.
Kutlu (2010)	2007-2009 dönemi	Veri zarflama modeli	Yabancı sermayeli bankaların pek etkin olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara kıyasla daha başarılı oldukları tespit edilmiştir.
Şen (2010)	2009 Yılı	Lojistik Regresyon Analizi ve Diskriminant Analizi	Değerlendirme sonunda, Yabancı Para Varlıklar/Yabancı Para Yükümlülükler oranının daha anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın 1 birim artması veya azalması, %0,49 oranında bir etki yaratacaktır. Ayrıca, bu değişkenin pozitif yönde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

4.4.2. Literatüre İlişkin Genel Değerlendirme

Yukarıda kredi riski ve türevlerine ilişkin çalışmalar, paragraflar hâlinde açıklanmış ve söz konusu çalışmalar, Tablo 5’te özet şeklinde gösterilmiştir.

Kredi riskleriyle ilgili çalışmalar dönemler açısından; 2000 dönemi (Atan, 2002); 1997-2001 dönemi (Benli, 2005), 1997-2003 (Ünsal ve Güler, 2005); 2001-2004 dönemi (Dereköy, 2006); 3 Ocak 2005 - 15 Şubat 2005 dönemi (Karabıyık ve Anbar, 2006); 15 Mart 2006-15 Mayıs 2006 dönemi (Oktay ve Temel, 2007); 200-2005 dönemi (Boyacıoğlu ve Kara, 2007); 2003-2005 dönemi (Öker 2007); 2001-2007 dönemi (Küçüküsu 2008); 2006 Aralık (Vatan 2008); 2002-2007 dönemi (Ata 2009); 2007 dönemi (Kasapoğlu 2009); Haziran 2009 dönemi (Ocakçı 2009); 2006-2008 dönemi (Eke 2009); 2002-2006 dönemi (Albayrak 2009); 1997-2000 dönemi (Bakhshiyev 2009); Aralık 2007 dönemi (Tatlıdil 2010); 1988-1992 ve 2004 (Özden 2010); 2007-2009 dönemi (Kutlu 2010); 2009 yılı (Şen 2010); olduğu tespit edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalarda yöntem olarak; Faktör analizi, diskriminant analizi ve Veri zarflama analizi (Atan, 2002; Bakhshiyev, 2009); Lojistik regresyon ve yapay sinir ağı (Benli, 2005); Diskriminant ve Lojistik regresyon analizi (Ünsal ve Güler, 2005; Albayrak 2009; Şen 2010); Çoklu regresyon analizi (Dereköy, 2006; Küçüküsu, 2008); Anket yöntemi (Karabıyık ve Anbar, 2006); Anket yöntemi, Tanımlayıcı Araştırma Modeli (Oktay ve Temel, 2007); Yapay Sinir Ağları, Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Teknikleri (Boyacıoğlu ve Kara, 2007); Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi (Öker, 2007); Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik (Vatan, 2008); Lojistik regresyon analizi (Ata, 2009); Skor kartı yöntemi ve lojistik regresyon analizi (Kasapoğlu, 2009); Faktör Analizi ve Lojistik regresyon analizi (Ocakçı, 2009); İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (Eke, 2009); Sıralı Lojistik Regresyon Analizi ve Diskriminant Analizi (Tatlıdil, 2010; Şen, 2010); Basel I ve Basel II sermaye uzlaşısı (Özden, 2010); Veri zarflama modeli (Kutlu 2010);

4.5. BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİNİN ÖNEMİNE İLİŞKİN ÖRNEK VAKALAR

1990'lı yıllarda, finansal küreselleşme ve entegrasyon sürecinin etkisiyle, özellikle risk yönetiminin önemini vurgulayan pek çok gelişme yaşanmıştır. Yaşanılan bu süreçte dersler çıkarılmalı ve risk yönetimi büyük bir titizlikle ele alınmalıdır. Ekonominin bozulmasıyla küresel ve yerel düzeyde kurumlar ve bireyler olumsuz olarak etkilenmektedirler. Bankacılık risklerinin yönetimindeki yetersizliklerinden Ortaya çıkan veya sorunları daha da derinleştiren bazı örnekler aşağıda incelenmiştir (Eminağaoğlu, 2023: 17).

I. Barings Bank: 200 yılı aşkın köklü bir geçmişe sahip olan ve müşterileri arasında kraliyet ailesinin üyelerinin de bulunduğu, Büyük Britanya'nın en eski ticari bankalarından biridir (Kubrionay, 1995: 13). Singapur bölgesinde görevli olan Nick Leeson isimli yetkilinin güvenilirliğine inanılmış ve Nick Leeson isimli yetkili Nikkei endeksinde aşırı opsiyon ve future pozisyonları alması sonucunda bankada büyük zararlar ortaya çıkmış ve maalesef banka iflasını 26 Şubat 1995 tarihinde duyurulmuştur. Nick Leeson amacı arbitraj kârı elde etmek istemiştir ancak durum bunun ötesine geçmiştir ve pozisyonlarını korumadı görülmüştür. Bu açıdan yapılan risklerin dağıtılması ve yatırımların çeşitlendirilmesi ilkelere ters düşecek şekilde, aynı yönde alınmış aşırı pozisyonların bankanın büyük oranda mali kayıp yaşamasına neden olmuştur (Ayan, 2020: 14). Nick Leeson'ın hem operasyon hem de trader olarak görev yapması, risk yönetimi ilkeleriyle de çelişmektedir (Yurtsever, 2008: 20). Nick Leeson'ın bu kadar riskli işlemlerine göz yumulmasının nedeni ise 1994 yılında sağladıkları kar olarak açıklanmaktadır. Yaşanılan tüm bu sonuçlar akabinde banka ING grubuna devredilmiştir. Yaşanılan bu skandallar sonucunda bankanın denetim ve iç kontrol mekanizmasının gelişmediği, personel deneyimsizliği, İç denetim ve risk yönetimi birimlerinin bilgi ve araç bakımından güçlendirilmesi, finansal kurumların risklere karşı daha dirençli olmasına ve potansiyel krizlerden daha az etkilenmesine yardımcı olacaktır (Babuşcu, 2005: 31-32). Türev ürünlerle ilgili Barings Bank olayı iki hususun özellikle önemini ortaya koymuştur. Öncelikle, türev araçların yalnızca hedge aracı olmadığını, aynı zamanda önemli bir risk kaynağı oluşturduğunu belirtmek gerekir; bu nedenle risk yönetiminin etkili bir şekilde uygulanması önemlidir. Diğer bir önemli konu ise finansal kuruluşlarda denetim ve gözetimin en yüksek seviyeye çıkarılması gerektiğidir.¹⁸

Operasyonel riskler açısından Barings Bank vakası, önemli bir örnektir (Ay, 2014: 21).

II. Daiwa Bank: Daiwa Bank, Japonya'nın en büyük bankalarından biri olarak biliniyor, Amerikan hazine bonolarına 11 yıl boyunca yaptığı yaklaşık **30.000 işlem**, bankanın tarihindeki önemli finansal skandallardan birini oluşturan bir olaydır. Bu durum, bankanın risk yönetimi, iç denetim ve gözetim süreçlerindeki ciddi eksiklikleri ortaya koymuştur. Bu işlemler Daiwa Bank'ın New York şubesinde gerçekleşmiştir. Artan zararlar birlikte burada bulunan banka müşterilerinin menkul kıymetlerini satarak zarar gidermeye çalışmıştır. Yalnız işlemleri gerçekleştiren borsacının tüm işlemleri banka adına yapmadığı ve kayıtlarda hata olduğu tespit edilmiştir (Babuşcu, 2005: 16). Daiwa Bank'ta Barings Bank'ta işlemlere ilişkin çarpıcı örneklerdir (Uysal, 2009: 73). Barings Bank olayı sonrası banka iflas etmiş, Daiwa Bank vakasından sonra bankanın New York şubesindeki faaliyetleri durdurulmuştur.

III. Long Term Capital Management Fund (LTCM): LTCM, hedge fon olarak 1994 yılında kurulmuş ve bünyesinde birçok uzmanı da bulundurmıştır. Fon yetkililerinin belirlediği öncelikli strateji işlemlerdeki arbitrajdan yararlanmak olmuştur. Hedge fon şirketi olarak kurulmasına rağmen bir banka gibi faaliyet göstermiştir. 1998 yılında riske maruz modeli sinyali vermeye başlamıştır. 17 Ağustos 1998 tarihindeki Rusya krizinden sonra Rusyanın borçlarını ödeyememesinden sonra 1,8 milyar dolar zarar ile LTCM'nin sermayesi 2,3 milyon dolara gerilemiştir ve bu durum şirketin %90'lık hisse değerinin kaybolmasına neden olmuştur. Yaşanılan bu olay sonucunda kredi ve piyasa risklerinin birbirleriyle sıkı etkileşim içinde olduğu, risk yönetiminin likidite sağlanamayan pozisyonları kapatması gerektiği anlaşılmıştır (Akyüz ve Karakoç, 2011: 6-7).

IV. Allied Irish Bank: 1997 yılında gerçekleşen bu olay banka personeli John Rusnak tarafından çok sayıda forward işleminin yapılması büyük kayıplara yol açmıştır. Şirketin zayıf kontrol mekanizmalarından dolayı usulsüzlükler 2002 yılına kadar saklanmıştır. Yaşanılan bu zarar bankayı iflasa sürüklememiş ama bankanın 2001 yılı kârının %60'ını kaybetmiştir. Ayrıca, bankanın hisse senetleri borsada %16 oranında değer yitirmiştir. Sonuç olarak banka itibarını kaybetmiş ve bağlı olduğu grup başka Amerikan bankasına satılmıştır (Babuşcu, 2005: 37).

V. Banco Intercontinental Bank: 2000'li yıllarda yaşanan bu olayda mevduatların usulsüz kredilere aktarıldığı, kredilere ait kayıtların bilgisayar sisteminden

silindiği, usulsüz bir şekilde hesaplardan para çekildiği ve gayri resmi olarak ikinci bir bilanço tutulduğu anlaşılmıştır. 2003 yılında bankaya ve diğer grup şirketlere el konmuştur (Babuşcu, 2010: 37).

VI. Demirbank: 7 Eylül 1953'te, 79 demir tüccarı tarafından özel sermayeli bir mevduat bankası olarak kurulan Demirbank faaliyete geçmiştir. 1980'li yıllarda büyüme trendine girince banka holding olarak yapılandırılmıştır. 1994 krizinin ardından banka, kar stratejisini değiştirerek devlet iç borçlanma senetlerinden elde edilen gelirle yönlendirmiştir. Kasım 2000 krizi öncesinde ise Demirbank, piyasada bulunan toplam Devlet iç borçlanma senetlerinin %18'ini kontrol etmektedir. 11 Temmuz 2000 tarihli Bankalar Yeminli Murakıpları mali raporuna göre, Demirbank'ın sermaye yeterlilik oranı %21,7'dir ve bu durum, bankanın özkaynak rasyolarını olumlu seviyelere çıkarmıştır. Bankanın aktif yönetiminde, kamu borçlanma senetleri ve menkul kıymetler portföyünün büyük bir önemi olmuştur. Ayrıca, bankada son üç yılda hızlı bir büyüme ve şubeleşme süreci yaşanmıştır. Piyasalarda “Kara Çarşamba” diye ifade edilen Demirbank'ın mali sektörün yaşanan krizle birlikte faiz oranlarının yükselmesi sonucunda çalışan yapısı net kâr marjıyla negatife dönmüştür. Yükselen faiz oranları ile birlikte Demirbank'ın borçlanma kapasitesi azalmış, kullandığı kağıtların stok değeri düşmüş ve bu durum bankayı önemli bir likidite sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Bankanın toplam repo maliyeti 22-24 Kasım 2000 tarihleri arasında 25 milyon TL'ye ulaşmıştır. Fona devredilmeden önce ise banka 280 milyon TL zarar etmiştir. 1 Aralık 2000 tarihli Bankalar Yeminli Murakıpları raporunda, faiz oranlarının artışıyla birlikte Demirbank'ta zorluklar yaşandığı, faize duyarlı fon açığının ortaya çıktığı ve banka likidite sorunlarının gündeme geldiği belirtilmiştir. Bankanın yaşamış olduğu bu süreçte uzun vadeli varlıklarla kısa vadeli varlıkları fonlaması ortaya çıkan faiz farkından kar elde etme stratejisi gibi nedenler bankanın mali politikasını olumsuz etkilemiştir. Demirbank'ın yarattığı fon talebi krizin etkilerinin artmasına ve faizlerin artmasına neden olmuştur. Demirbank, maruz kaldığı olaylar nedeniyle bir likidite krizi yaşamış ve değişken piyasa koşulları nedeniyle banka varlıkları, kısa vadeli yükümlülüklerini karşılayamayacak duruma gelmiştir. Bankanın Devlet iç borçlanma senetleri ağırlıklı aktif yapısı Demirbank'ı krizde faiz riskine maruz bırakmıştır. Bankanın yükümlülükleri zamanında yerine getirememesinden dolayı 6 Aralık 2000 tarihinde TMSF'ye devredilmiştir (Erdoğan, 2009: 27-39).

VII. Pamukbank: Pamukbank, pamuk üreticilerine destek sunmak amacıyla 22 Nisan 1955'te Çukurova bölgesinde özel sermayeli mevduat bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Erdoğan, 2009: 20). 1989 yılı sonrasında Grup risklerinden dolayı banka likidite büyük ölçüde artmış ve bankanın aktifleri artmış yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kalınmıştır. Grup risklerinden kaynaklı düşük aktif kalitesi sebebiyle maliyeti yüksek kaynaklarını tasfiye edememiş bu süreçte bankanın zararının daha da büyümesine yol açmıştır. Pamukbank, en büyük sorun yaşadığı Grup kredilerinin azaltmasında başarı gösterememiştir. Hazırlanan banka raporlarında sorunların değişmediği görülmüştür. Pamukbank'ın durumu 1994 kriz sonrasındaki yapılan spekülasyonlardan dolayı daha da kötüleşmiştir. 2000 yılında halka arz edilen Turkcell iletişim gelirinden 160 milyon USD'lik kısmı Grup kredilerinin kapatılması için kullanılmış ve bankanın halka arz ettiği 91 milyon YTL ise Pamukbank'ın gelir ve özkaynaklarına eklenmiştir. Yalnız Grup kredilerinin 2,5 milyar USD civarlarında olması nedeniyle konusu geçen tutarlar çok düşük kalmıştır. Grup kredilerinin teminata bağlanması için yapılar çalışmalar ve sermaye artırımı için alınan önlemler Pamukbank'ın mali gücünün iyileştirilmesinde yetersiz kalmıştır. Yapı Kredi ile bankanın birleşmesi önerilmiş yalnız bu sorunlar için bir çözüm olmayacağı anlaşılmış. 18 Haziran 2002 tarihli BDDK kararıyla, ortaklık hakları temettü dışında, yönetim ve denetimi, söz konusu kanunun 14. Maddesi'nin 3. ve 4. fıkralarına uygun olarak fona devredilmiştir. 35 Fona devredilme nedenleri arasında bankanın Çukurova Grubuna kullandığı kredilerin geri ödemesinde yaşanan sorunların giderilememesi, farklı yatırım alanlarında yapılan yatırımların giderek daha büyük risklere neden olması gibi sorunlar başlıca sorunlar arasında gösterilmiştir (Erdoğan, 2009: 27-29). Fona devredilen Pamukbank ile ilgili olarak, bankanın ortağı Çukurova Grubu dava açmış ve Danıştay, 22 Kasım 2002'de fona devir kararını durdurmuştur ve 24 Ocak 2003 tarihli BDDK kararıyla Pamukbank'ın Çukurova Grubuna iadesine karar verilmiştir. 37 17 Kasım 2004 tarihi ile Pamukbank'ın aktif ve pasifleriyle birlikte Halkbank'a devri tamamlanmıştır (Erdoğan, 2009: 20).

4.5.1. Bankacılıkta Risk Yönetim Süreçleri

Bankacılıkta risk yönetimi süreçleri, risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, bankacılıkta risk yönetim sistemini açıklayan özel bir madde bulunmaktadır. 19.10.2005 tarihli 5411 sayılı bankacılık kanunundaki 31. Maddesince “Risk yönetimi sistemi kapsamında bankalar, kurulun belirlediği esaslar

çerçevesinde risk politikalarını oluşturmak, raporlamak ve uygulamak zorundadırlar. Risk yönetim faaliyetleri, kurula bağlı olarak çalışan risk yönetimi birimi ve personelleri tarafından yürütülür.¹ Risk yönetiminde en önemli adım bankanın karşılaştığı riskleri tanımlamak ve kurum altında çalışan personelleri risk konusunda bilinçlendirmek olmalıdır (Okay, 2002: 130). Risklerin belirlenmesi sürecinde mülakatlar, anketler ve çalışma toplantıları düzenlenmektedir. 42 Bir diğer hususta bankaların risk stratejilerini anlatan ve net bir şekilde belirten risk politikaları olmalıdır. Banka personelleri bu politikalardan haberdar olmalı ve bu Belgeler, bir arada tutulmalıdır. Risklerin ölçülmesi sırasında bankanın maruz kaldığı riskler istatistiksel olarak tanımlanmaktadır. Maruz kalınan risklerin çözülmesine yönelik gösterdiği çabalar bankaların riske maruz değer kavramını meydana getirmiştir (Babuşcu, 2005: 13).

Risk yönetim sürecinin dördüncü adımı olan risk analizi, risklerin kontrol seviyesinin belirlenmesi ile birlikte, kar ve maliyet hesaplarının tespit edilmesini kapsamaktadır. Risk analizindeki en önemli husus riski azaltmak olmalıdır. Hedeflenen amaç riskin önlenmesi ve riskin ortaya çıkması durumunda ortaya çıkacak sonuçların olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla çeşitli faaliyetler gerçekleştirirler. Bu süreçten sonra banka bankaların risk yönetim grubu, günlük olarak Maruz kalınan riskleri izler ve bu konuda raporlar hazırlarlar. Bu süreç risklerin raporlanması ve izlenmesi olarak adlandırılmaktadır. Bu sürecin temel hedefi risk yönetiminin kurallara uygun çalışıp çalışmadığını incelemek, risk olasılıklarını belirlemek, yeni riskleri analiz etmek ve risk azaltma stratejileri geliştirmektir. Son aşamada riskler araştırılmakta, risk denetimi sağlanmakta ve risk olasılığı tespit edilmektedir (Babuşcu, 2005: 13-15). En önemli olan risk yönetiminin doğru adımlar doğrultusunda yönetebilmektir. Bir anlamda bankacılık riski yönetme sanatı olarak da ifade edilmektedir (Gündoğdu, 2014: 96).

4.5.2. Basel Uzlaşlarında Bankacılıkta Risk Türleri

Risk yönetim süreci içerisinde çeşitli risk türleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve araştırma konusu olan kredi riski ve ölçüm yöntemleri, ikincisi ise bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bankacılık sektöründe genel olarak riskler üç ana başlık altında incelenir. Bahsedilen unsurlar, bankacılık ve finans sektöründe karşılaşılan risk türlerini tanımlamaktadır. Bu riskler arasında kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riski yer

¹ Bankacılık Kanunu: md. 31. Kredi Riski Değerlendirme Süreçleri

almakta olup, aynı zamanda bu risklerin daha özgül türevleri de bulunmaktadır.⁴⁷

4.5.3. Faiz Oranı Riski

Faiz oranı riskinin bankacılık sektöründeki etkilerini iyi bir şekilde özetliyor. Faiz oranı riski, bankaların faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyen bir piyasa riski türüdür. Bankaların aktif ve pasif hesaplarında faiz oranlarına duyarlı olan kalemler, bankanın genel finansal yapısını etkileyebilir. Faiz oranı riski, bankalar için büyük bir öneme sahiptir çünkü bu riskin yönetimi, bankaların uzun vadeli karlılığı, sermaye yeterliliği ve finansal sağlığı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bankaların pasif hesaplarında yer alan sabit faizli fonlar ve aktif hesaplarındaki faiz getirileri, faiz oranlarındaki değişimlere karşı hassasiyet taşır. Bankalar, bu riski etkin bir şekilde yönetebilmek amacıyla farklı stratejiler ve türev ürünler kullanarak karlılıklarını ve sermayelerini korumaya çalışırlar. Ayrıca, faiz oranlarındaki dalgalanmalar, faiz dışı gelirleri de etkileyebilir. Bundan dolayı bankaların faiz riski hesaplanırken göz önündeki bulundurdıkları önemli husus faiz gelirleridir. Faiz oranlarında oluşan dalgalanmalar, nakit akımlarını, bu durum, bankaların gelirlerini ve özkaynaklarını doğrudan etkileyebilmektedir (Şakar, 2002: 256). Faiz oranı riski, dört farklı bileşenden oluşmaktadır;²

Yeniden fiyatlandırma riski; faiz oranlarındaki değişikliklerin banka gelirleri ve ekonomik değerler üzerindeki etkilerini değerlendirmek açısından önemli bir unsurdur. Bankalar, varlık ve yükümlülüklerinin faiz oranı duyarlılıklarını dikkate alarak, bu riski minimize etmeye çalışırlar. Faiz oranı swapları ve diğer türev ürünler gibi araçlar, bu tür riskleri yönetmede yardımcı olabilir. Yeniden fiyatlandırma riskinin doğru bir şekilde yönetilmesi, bankaların finansal istikrarını ve uzun vadeli karlılıklarını korumalarına yardımcı olur.

Temel risk; bir bankanın faaliyetlerinde karşılaştığı en önemli risk türlerinden biridir ve genellikle bir finansal varlık veya yükümlülüğün değerinin, piyasa koşullarındaki değişiklikler nedeniyle zarar görme ihtimalini ifade eder. Bu risk, piyasa değişimlerinin bankanın finansal performansı üzerinde ciddi etkiler yaratabilme potansiyeline sahiptir. Temel risk daha çok piyasa riski ile ilişkilidir ve bankaların, değerlendirme ve risk yönetim stratejilerinin önemli bir parçasıdır. Ancak, temel riskin etkisi sadece piyasa ile sınırlı kalmaz; operasyonel riskler, kredi riski ve diğer dışsal faktörlerle

² 31.03.2016 tarih ve 6827 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Faiz Oranı Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber”.

de bağlantılı olabilir.

Verim (Getiri) eğrisi riski; faiz oranları riskinin bir türüdür ve özellikle banka bilançolarındaki faiz duyarlı varlıklar ile yükümlülüklerin vade yapısındaki değişikliklerin ekonomik değer üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri ifade eder. Verim eğrisi, farklı vadelerdeki faiz oranlarının gösterildiği bir grafikdir. Bu eğri, faiz oranlarının kısa vadeden uzun vade kadar nasıl değiştiğini gösterir.

Opsiyonalite riski/Opsiyon Riski; bankaların finansal ürünlerinde bulunan opsiyonların, yani alım (call) ve satım (put) opsiyonlarının sebep olduğu risk türünü ifade eder. Bu risk, bankaların sahip olduğu finansal araçlardaki değişimlerden kaynaklanmaktadır. Opsiyonel özelliklerin, faiz oranlarındaki, piyasa koşullarındaki veya diğer finansal faktörlerdeki değişimlere bağlı olarak değerinde oluşabilecek belirsizlikleri ifade eder.

Opsiyonel ürünler, belirli bir tarihte veya daha önce belirlenen bir fiyattan alım ya da satım yapma hakkı sağlar. Bu tür ürünlerin kullanımını ve performansını tahmin etmek oldukça zor olabilir, çünkü piyasadaki değişimlerin etkisi, ürünün kullanım şeklini değiştirebilir.

4.5.4. Piyasa Riski

Bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine dair yönetmelik, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından düzenlenmiştir.³ Piyasa Riski, bankaların alım-satım portföylerinde bulunan finansal araçlar üzerinden maruz kaldığı riskleri ifade eder ve bu riskler, bankanın kâr ve sermayesinde kayıplara yol açabilir. Piyasa riski, genellikle hisse senedi fiyatları, faiz oranları, döviz kurları ve türev sözleşmelerdeki dalgalanmalardan kaynaklanmaktadır. Bu dalgalanmalar, bankaların bilanço içi ve dışı pozisyonlarının değerini etkileyebilir, bu da bankanın zarar etmesine yol açabilir.

4.5.5. Likidite Riski

Likidite Riski, bankaların finansal sağlığını tehdit eden önemli bir risk türüdür. Bankaların yükümlülüklerini vadesi geldiği anda yerine getirme yeteneği, genellikle

³ 23.10.2015 tarih ve 29511 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

likidite olarak tanımlanır. Yani, likidite riski, bankaların nakit ve nakit benzeri varlıklarını, vadesi gelen borçlarını ödeme noktasında yeterli bir şekilde kullanamama riskini ifade eder. Bankalar için likidite riski, yalnızca nakit bulunmaması değil, aynı zamanda nakit temin etme maliyetinin yüksek olması durumunu da kapsar. Bankaların varlıklarının kısa vadeli yükümlülüklerini karşılayabilme kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Bankalar için likidite yönetimi, sadece finansal sürdürülebilirliklerini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda piyasa güvenini de korur. BDDK'nın düzenlemeleri, bankaların likidite yeterliliğini izleyerek, banka sisteminin genel güvenliğini sağlamak adına önemli bir rol oynar.

4.5.6. Kur Riski

Döviz kurlarındaki değişim, özellikle bankaların ve işletmelerin aktif-pasif hesaplarını doğrudan etkileyebilir ve bu da finansal sonuçlar üzerinde önemli kayıplara yol açabilir. Döviz kurlarının dalgalanması, bankaların ve işletmelerin gelir ve giderlerinde olumsuz değişiklikler yaratabilir. Döviz kuru değişimleri, yerel para biriminin yabancı para birimlerine karşı değer kazanması veya kaybetmesiyle doğrudan bağlantılıdır (Kaval, 2000: 28).

Kur riski, piyasa riskinin bir alt kategorisi olarak değerlendirilmektedir ve bu nedenle sermaye yeterliliği mevzuatında özel bir yer tutar. Kur riski özellikle döviz kurlarındaki değişimlerin bankaların finansal pozisyonları üzerindeki etkisini ifade eder ve bankaların bu risklere karşı yeterli sermayeye sahip olmalarını sağlamak amacıyla ilave sermaye yükümlülüğü getirilmiştir. Kur riskinin yönetilmesi ve bu riske ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamaları, bankaların finansal sağlığını korumak ve sistemik riski azaltmak açısından büyük önem taşır. Bankalar, döviz pozisyonları ve döviz cinsinden işlemleri nedeniyle kur riskiyle karşı karşıyadırlar. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), bu riskin yönetilmesi amacıyla farklı düzenlemeler getirmiştir. Hükümlerinde amaçlanan bankaların yabancı para cinsinden yükümlülük ve varlıkları arasındaki farkı özkaynaklara oranlayarak kur riskini kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır.

4.5.7. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, finansal sektörün yanı sıra tüm sektörlerde karşılaşılan önemli bir risk türüdür. İç süreçlerin, insan hatalarının, teknolojik altyapı eksikliklerinin ve dış faktörlerin yönetilmesi, İşletmelerin sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermesi için

operasyonel risk yönetimi kritik bir öneme sahiptir. Etkin bir operasyonel risk yönetimi, sadece finansal kayıpları engellemeyi değil, aynı zamanda itibar ve yasal riskleri de azaltmayı amaçlar. Bu yüzden, bankalar ve diğer finansal kurumlar, operasyonel riskleri etkili bir şekilde yönetebilmek için sürekli olarak sistemlerini ve süreçlerini geliştirmelidir (BDDK, 2015: 3)⁴.

Operasyonel riskin sayısallaştırılması ve ölçülmesi diğer risk türlerine göre bir nebze daha zordur. Sermaye yükümlülüğünün bankalar tarafından operasyonel risk için de ayrılması gerekmektedir.

Operasyonel riskler, bankalar ve finansal kurumlar için önemli ve çok yönlü bir tehdit oluşturur. Bu riskler; personel riski, teknik riskler ve organizasyonel risk gibi alt başlıklarla daha spesifik hale gelir. Her birinin yönetilmesi için farklı stratejiler geliştirilmesi gereklidir. Bankaların operasyonel riskleri etkin bir şekilde yönetebilmesi için sağlam iç kontrol sistemleri, düzenli denetimler, teknoloji yatırımları ve net bir organizasyon yapısı oluşturulması kritik öneme sahiptir.

4.6. KREDİ RİSKİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN İLKE VE POLİTİKALAR

Kredi riski yönetimi, bankacılık sektöründe oldukça önemli bir konu olup, etkin bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Kredi riski yönetimi, özellikle bankaların kredi verme süreçlerinde karşılaşılabileceği zararları en aza indirmeyi hedefler. Bu süreç, genellikle belirli ilkeler etrafında yapılandırılır. Kredi riski yönetimi için benimsenen dört ana ilke şunlardır:

Bu ilkeler,

- Riskin kontrol edilmesi
- Ve riskin izlenmesi
- Mevcut durumda maruz kalınan riskin değerlendirilmesi,
- Değerlendirmeye konu olan riskin değerlendirilmesi, şeklinde belirtilmektedir (Coleshan, 1989: 9).

Etkin bir şekilde kredi riskinin yönetilebilmesi için bankanın faaliyetlerinin karmaşıklık düzeyi ve kredi portföyü büyüklüğü göz önünde bulundurularak kredi riskinin yönetiminden sorumlu komite veya birim oluşturulmaktadır. Bahsedilen komite veya birim, kredi riskinin yönetimiyle ilgili süreçleri ve işleyişi denetlemek için yeterli

⁴ 4 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

yetkinlikle yapılandırılmaktadır. Komitenin temel sorumlulukları ise aşağıda sıralanmıştır (Tekay, 2018, 77-78):

- Bankaların kredi riski yönetimi ve genel operasyonel faaliyetlerinde başarılı olabilmesi için, yönetim kurulunun onayladığı strateji ve politikaların etkin bir biçimde uygulanması büyük bir önem taşır. Yönetim kurulunun onayladığı stratejiler ve politikalar, bankanın tüm risk yönetim süreçlerinin temelini oluşturur ve karar alma mekanizmalarını yönlendirir. Yönetim kurulunun belirlediği kredi risk limitlerine uyum sağlanması ve bu uyumun düzenli olarak izlenmesi,
- Kredilerin tahsisine onay verilmesi, bankalar için kritik bir karar sürecidir. Bu süreç, doğru strateji ve politikaların uygulanmasını gerektirir, çünkü yanlış kredilendirme kararları ciddi finansal kayıplara ve bankanın itibarının zarar görmesine yol açabilir. Bankalar, kredilerin tahsisi sırasında dikkate alacakları stratejileri ve politikaları belirleyerek riskleri minimize etmeye çalışırlar.

Bankaların kredi risk yönetiminde, kredi tahsis yetkisi olan tüm birimlerin ve personelin belirli bir limit dahilinde hareket etmeleri büyük önem taşır. Bu limitler, bankanın genel risk profilini kontrol altında tutarak, büyük kayıpların önüne geçmek amacıyla kullanılır. Kredilerin tahsisinden sorumlu birimler, aynı zamanda portföy yönetimi, kredi teminatı, kredi izleme, kredi fiyatlama, yasal uyum ve risk konsantrasyonu gibi kritik alanlarda da sorumluluk taşırlar. Bu nedenle, her bir birimin belirli limitler dahilinde hareket etmesi gerektiği açıkça tanımlanmalıdır. Kredi risk yönetiminin etkin olabilmesi için yetki verilen personelin yetenek ve tecrübesi dikkate alınır. Buna ek olarak yetkiler tanınmadan önce mutlaka üst makam ya da farklı personeller onayından geçmeli bu sayede çift onay mekanizması benimsenmiş olur. Tahsis yetkisi olan personeller veya birimlerin denetimi yapılmalı ve mevcut şartlara göre yetkiler artırılmalı ya da azaltılmalıdır.

Kredi risk yönetimi, bankaların mali sağlığını koruyarak sürdürülebilir büyümenin sağlanmasında kritik bir öneme sahiptir. Bankalar, kredi risklerini yönetirken, risk iştahı, öz sermaye yeterliliği, personel ve birimlerin bilgi ve becerilerini göz önünde bulundurarak etkili strateji ve politikalar geliştirebilirler. Bu unsurlar, bankanın kredi verme süreçlerini optimize etmek ve olası kayıpları en aza indirmek için hayati rol oynar (TBB, 2000).

Kredi risk yönetimine ilişkin oluşturulan politikalar, bankaların finansal sağlığını korumak ve potansiyel kayıpları minimize etmek amacıyla belirli unsurları göz önünde bulundurur. Bu politikalar, banka yönetiminin doğru kararlar almasını sağlamak için rehberlik eder. İşte kredi risk yönetimine ilişkin oluşturulan politikaların dikkate alması gereken temel hususlar, (Aksel, 2001):

- Kredi portföyünün yapısı,
- Bankaların kredi portföyleri, farklı kredi türleri, müşteri profilleri ve teminat yapıları açısından önemli bir çeşitlilik arz eder. Bu çeşitlilik, kredi risklerini yönetirken bankaların karşılaştığı zorlukları artırabilir, ancak aynı zamanda doğru stratejilerle çeşitlendirilmiş portföyler, bankaların potansiyel risklerden korunmasına yardımcı olabilir. Bankalar, her kredi türü ve müşteri kategorisi için ayrı risk profilleri oluşturmalı ve teminatları etkin bir şekilde kullanarak risklerini minimize etmelidir.
- Risk kapsamında belirlenen limitler.
- Kredi riski yönetimi konusu kapsamında üst yönetime sunulacak raporlar ile bu raporlarda bulunması gereken bilgiler.

Diğer risk türlerinde olduğu gibi Basel II çerçevesinde kredi riskine yönelik bankaların yönetim kurulu tarafından açıklanmış ve onaylanmış bir stratejinin olması gerekmektedir. Bahse konu olan bu strateji genel hatları ile bankanın kabul edeceği düzeyi ve maruz kalınacak riski elde edeceği karı içermek zorundadır (Tuncer, 2006).

Kredi tahsis koşulları, bankaların risk yönetimi stratejilerinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bankaların oluşturduğu kredi risk politikaları, kredilerin verilme koşullarını, portföy yapısını ve risk alma iştahını yansıtarak, bankaların finansal sağlığını korumaya yardımcı olur. Bu politikaların oluşturulması ve uygulanması süreci hem iç yönetim hem de dışsal faktörler tarafından etkilenir. Bankaların kredi riskini yönetme amacına hizmet eden politikaların etkili bir şekilde uygulanması için, düzenli izleme, eğitim ve denetim çok önemlidir. Ayrıca, piyasadaki koşullar, makroekonomik gelişmeler ve içsel faktörler göz önünde bulundurularak belirli periyotlarda güncellenmesi gereken bu politikalar, bankanın risk iştahına uygun olarak düzenlenmeli ve gerektiğinde sapmalar tespit edilip iyileştirici tedbirler alınmalıdır. Kredi risk yönetimi,

yalnızca kredilerin verilmesiyle ilgili değil, aynı zamanda kredilerin izlenmesi ve geri ödeme süreçlerinin yönetilmesiyle de ilgilidir. Bankalar, etkili kredi risk politikaları oluşturarak, risklerini minimize edebilir ve finansal sürdürülebilirliklerini artırabilirler (Tekay, 2018: 79-80). Kredi riski politikasının oluşturulmasında, bankaların kredilendirmeyecekleri müşteri ve sektörleri belirlemeleri oldukça önemlidir. Bu, bankaların riske karşı daha temkinli bir yaklaşım benimsemelerini ve sağlam bir kredi portföyü oluşturmalarını sağlar. Aynı şekilde, kredi fiyatlamasında risk temelli bir yaklaşım benimsemek, bankaların kredi portföylerini optimize etmelerine yardımcı olur. Son olarak, bu politikaların düzenli olarak gözden geçirilmesi ve gerekirse güncellenmesi, bankaların kredi risklerini etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanır. Bankanın iştahına göre fiyatlama stratejisi de değişiklik göstermektedir. Kredilendirme konusunda iştahı düşük olan bankalar, çekingen davrandıkları müşterilerine daha yüksek fiyatlandırma yaparak kredi tahsis etmektedir. Kredi risk yönetimi, sadece riskin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve fiyatlanmasıyla değil, aynı zamanda sürekli olarak izlenmesi ve yönetilmesiyle de etkin bir şekilde gerçekleştirilebilir. Kredi riskinin izlenmesi, bankaların kredi portföylerinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve yüksek riskli kredilerin tespit edilmesi için kritik bir süreçtir. Bu bağlamda, Basel Bankacılık Komitesi'nin "Principles for the Management of Credit Risk" adlı raporunda, kredi riskinin izlenmesine yönelik önemli kurallar belirlenmiştir. Bu kurallar, bankaların kredi risklerini nasıl daha etkin bir şekilde izleyebileceğine dair yönlendirici ilkelerdir (BCBS, 2000: 13-18):

- Kredi riski yönetimi, bankalar için temel bir fonksiyon olup, bu risklerin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için sürekli izleme ve yönetim sistemlerine sahip olunması gereklidir. Bankalar, kredi portföylerinin sürekli olarak değerlendirilmesi ve yönetilmesi için sistemler oluşturmali ve bu sistemlerin işleyişini güvence altına almalıdır. Bu sistemlerin amacı, olası riskleri erken tespit etmek, kredilerin ödeme performansını izlemek ve bankanın genel kredi risk seviyesini kontrol altında tutmaktır. Bundan dolayı kredi müşterilerinin finansal tabloları ve kredi dosyasında bulunan bilgilerin sürekli güncel tutulması önemlilik arz etmektedir. Kredi dosyaları borçlunun mevcut durumu hakkında alınan kararları ve gerekli tüm bilgiler ve kredinin geçmişi hakkında bilgi edinmek için yeterli bilgiyi

içermelidir. Kredi dosyalarının oluşturulmasında ve kredi riskinin etkin yönetilmesinde önemli unsurlardan biri de kredi müşterilerinin mali tabloları ve değerlendirme belgeleridir. Kredi değerlendirme süreci, müşterilerin finansal durumunu ve ödeme kapasitesini doğru bir şekilde değerlendirebilmek için kapsamlı bir bilgi toplama süreci gereklidir. Bu belgeler, bankaların kredi verme kararlarını alırken sağlıklı bir temel oluşturmasını sağlar ve kredi riski yönetiminin etkinliğini artırır. Kredileri izleme fonksiyonu tüm kredi onaylarının ve gerekli belgelerin alındığından, kredi dosyalarının tam ve eksiksiz olduğundan emin olunmalıdır.

- Bankalar, kredilere ayrılan karşılıklar ve karşılıkların yeterli olup olmadığını belirlemek, bireysel kredilerin takibini yapabilmek için bir sisteme sahip olmalıdır. Bankalar çeşitli portföylerindeki bireysel krediler ve borçluların durumunu takip etmek için bilgi sistemlerini geliştirmesi, kapsamlı prosedürler uygulaması gerekir. Kredi izleme fonksiyonunun ideal bir formda uygulanabilmesi için, kredi borçlularının yapılan sözleşmeye uyumunun takibi, borçlunun finansal durumunun teminatlara yeterliliğinin kontrolü, ödeme durumundaki gecikmelerin tespiti sağlanarak bu kredilerin “sorunlu kredi” kategorize edilmesi gerekmektedir. Takibi yapılan bu izleme faaliyetlerinin banka için yapılan sözleşmelerde değişikliğe gidilmesine ve olası kredi kayıpları için rezerv oluşturulması, bankanın finansal sağlığını korumasına yardımcı olacaktır.

Dahili bir risk geliştirilerek bankaların kredi riskinin yönetiminde bu derecelendirme sistemi kullanılmaya teşvik edilmektedir. Derecelendirme sistemi bankaların faaliyetlerinin büyüklüğü, doğası ve karmaşıklığı, birbirleriyle tutarlı bir şekilde olmalıdır. İçsel bir risk izleme derecelendirme sistemi, kredi risklerinin yönetilmesinde bankalara büyük avantajlar sağlar. Bu sistemler, yalnızca bireysel kredilerin risklerini izlemekle kalmaz, aynı zamanda toplam kredi portföyünün genel sağlığını değerlendirmeye olanak tanır. Bu sayede bankalar, kredi risklerini daha doğru bir şekilde belirleyebilir, potansiyel tehlikeleri erken tespit edebilir ve etkin stratejiler geliştirerek finansal istikrarlarını sürdürebilirler. İyi derecelendirilmiş bir kredi risk derecelendirme sistemi, bankaların kredi portföylerini etkin bir şekilde yönetmesine yardımcı olan temel araçlardan biridir. Bu sistem, sadece bireysel kredilerin risk seviyelerini değerlendirmekle kalmaz,

aynı zamanda portföyün genel Risk yapısını anlamada da büyük bir öneme sahiptir. Kredi risk derecelendirme sistemi aşağıdaki şekilde bankaların farklı kredi ürünleri ile ilgili bankaların riskleri ayırt etmelerine ve analiz etmelerine imkân tanır. Risk profillerinde meydana gelen değişikliklerin erken tespiti için, bankaların İçsel risk derecelendirme sistemleri, kredi risklerinin fiili bozulmalarına ve potansiyel göstergelerine duyarlı olmalıdır. Bu, bankaların sadece mevcut riskleri izlemekle kalmayıp, gelecekteki olası riskleri önceden tespit etmelerine ve buna göre stratejik aksiyonlar alabilmelerine olanak tanır. Etkin bir içsel risk derecelendirme sistemi sayesinde, bankalar kredi portföylerini daha verimli yönetebilir, potansiyel zararları minimize edebilir ve finansal sürdürülebilirliklerini sağlayabilir.

- Bankaların kredi riskinin ölçülmesi ve yönetilmesi açısından gelişmiş analitik teknikler ve Bilgi sistemlerine sahip olmaları, bankalar için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Bu, sadece bankanın bilanço içindeki faaliyetlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bilanço dışı (off-balance-sheet) faaliyetlerden kaynaklanabilecek potansiyel risklerin de değerlendirilmesini gerektirir. Bankalar, yönetimlerinin tüm bilanço içi ve dışı faaliyetlerinden kaynaklanan kredi riskini ölçebilecek analitik teknikler ve bilgi sistemlerine sahip olmalıdır. Bankalar karşı taraf riskinden veya bireysel borçlulardan kaynaklanan kredi riskini sayısallaştırılmasına olanak sağlayan metotlara sahip olmalıdır. Yönetim bilgi sistemleri, kredi portföyünün yapısı, herhangi bir risk durumunun ortaya çıkması üzerine yeterli bilgi sağlanmalıdır. Ayrıca bankalar belirli yoğunlaşmaları ve hassasiyetleri belirlemek için portföy ve ürün düzeyinde kredi risk analizi yapabilmelidir. Kredi risk ölçümünde ise dikkat edilmesi hususlar şunlardır; Kredinin türü, finansal koşullar (referans faiz oranı, vade) piyasa koşullarını göz önünde bulundurma koşulu ile vade sonunda maruz kalınacak kredi riski, borçlunun temerrüt olasılığı (Probability of Default- PD) ve garantiler ile teminat yapısı, bankaların etkin bir kredi risk ölçüm süreci geliştirilmesi, büyük bir oranda yönetim bilgi sisteminin kalitesine bağlıdır. Bu sistemlerden elde edilen veriler, yönetim biriminin ve tüm yönetim seviyelerinin, bankaların bulundurma gereken yeterli sermayenin belirlenmesin olmak üzere, ilgili gözetim rollerinin de yerine getirmesini sağlar. Bundan dolayı, bilginin detayı, güncelliği ve kalitesi

kritik bir öneme sahiptir. Konsolide bazlı bankalar özellikle dahil olmak üzere, çeşitli portföylerin, kalitesi ve bileşimi hakkında bilgiler, yönetiminde, çeşitli faaliyetlerden dolayı bankaların maruz kaldığı kredi riskinin doğru ve hızlı bir şekilde değerlendirebilmesine banka performansının Kredi riskinin uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi, yalnızca kredi portföyü üzerindeki doğrudan etkiler değil, aynı zamanda yasal düzenlemelere ve bankanın iç kontrol sistemlerine uyum açısından da büyük öneme sahiptir. Bankaların, kredi riskini etkin bir şekilde yönetebilmeleri için iç politikalar, yasal düzenlemeler, teminat yapıları ve izleme süreçleri arasındaki uyumu düzenli olarak gözden geçirmeleri gerekmektedir. Bankalar, kredi portföyünün genel kalitesini ve yapısını izlemek için etkili bir izleme ve analiz sistemi kurmalıdır. Bu sistem, kredi risklerini doğru bir şekilde değerlendirmeyi ve yönetmeyi sağlayarak, potansiyel temerrüt risklerini erken aşamalarda tespit etmeye yardımcı olur. Ayrıca, portföydeki çeşitlilik ve dengesizlikleri belirlemek, bankaların riskleri minimize etmesine ve stratejik kararlar almasına olanak tanır. Kredi portföyündeki konsantrasyonunu özellikle takip etmesi önemlilik arz etmektedir. Aşağıdaki durumlarda konsantrasyon ortaya çıkmaktadır, Belli bir grup, birbirleriyle ilişkili gruplar veya belirli bir sektöre kredi verilmesi, tek bir karşı tarafa verilmesi, ekonomi anlamında birbirlerine bağımlı ülkelere, belirli bir coğrafi bölgeye veya belli bir ürün bazında kredi verilmesi, kredi risklerinin çeşitlendirilmesi ve etkin bir şekilde yönetilmesi için önemlidir.

- Bankalar, kredi portföylerini değerlendirirken mevcut durumu göz önünde bulundurmanın yanı sıra, gelecekteki olası değişiklikleri ve stresli senaryoları da hesaba katmalıdır. Geleceğe dönük risk analizleri, stres testleri ve senaryo analizleri, bankaların risklerini daha etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanır. Bu tür önlemler, sadece borçluların temerrüt olasılıklarını değil, genel olarak bankanın mali sağlığını da korur ve sürdürülebilir bir kredi risk yönetimi sağlar. Bankalar bu konuyla ilgili farklı senaryolar oluşturmalı, bu senaryoların gerçekleşmesi halinde bankasının karşılaştığı olası durumlar tespit edilmelidir. Karşılaşılabilecek olası durumlara karşı tedbirler önceden belirlenmelidir. Kullanılması önerilen bir diğer yöntem ise stres testleridir.

Stres testleri, bankaların potansiyel olumsuz ekonomik koşullar altında nasıl performans göstereceklerini değerlendiren önemli bir risk yönetimi aracıdır. Bu testler, bankaların kredi risklerini, likidite risklerini, piyasa risklerini ve diğer potansiyel tehlikeleri ne kadar etkili yönetebileceklerini anlamalarına yardımcı olur. Stres testi kapsamında bankaların analiz etmeleri gereken başlıca alanlar şunlardır:

- (i) Piyasa riski
- (ii) Ekonomik ve sektörel gerilemeler,
- (iii) Likidite koşulları
- (iv) Stres testleri, bankaların gelecekteki potansiyel kriz senaryolarına karşı hazırlıklı olmalarını sağlar. Bu testler, olası ekonomik ve sektörel gerilemelerin etkilerini tahmin etme ve önceden alınacak önlemleri belirleme konusunda bankaların stratejik bir araçtır. Ancak stres testlerinin sadece yapılması değil, periyodik olarak gözden geçirilmesi analiz edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması da büyük bir öneme sahiptir.

4.6.1. Kredi Riski Yönetimi Araçları

Bankalar tarafından kredi risk yönetiminde kullanılan çeşitli araçlar, risk bazlı fiyatlama yapılması, kredi süreçlerinin oluşturulması, kredi derecelendirme ve kredi skortlama faaliyetleri kredi limitlerinin sınırlandırılması, teminatlandırma işlemleri ve erken uyarı sistemleridir. Kısaca bu başlıklarda araçların kullanımına da değinilmiştir. Kredi süreçlerine yönelik daha önceki kısımlarda bahsedilen tedbirler bu bölümde tekrar ele alınmamıştır (Candan ve Özün, 2009: 5).

4.6.2. Risk Bazlı Fiyatlama

Farklı risk düzeyine sahip müşteriler için bankalar, her bir müşteri için uygun risk primi belirleyerek kredi fiyatlamasını buna göre yapmaktadır. Çünkü yüksek riske katlanması için fazla getiri elde etmesi gerekmektedir. Risk primi belirlenmesindeki bir diğer amaç, mevcut olan kredilerin sorunlu kredilere dönüşmesini ve takipteki sorunlu kredilerin finansal açıdan bankayı etkilemesini engellemektir.

Risk priminin belirlenmesi süreci üç aşamadan oluşmaktadır (Temel, 2006):

- Kredi riskinin sınıflandırılması, bankaların riskleri daha iyi analiz etmelerini ve yönetmelerini sağlar.

- Bankaların kredi risklerini etkin bir şekilde izleyebilmesi, yönetebilmesi ve denetleyebilmesi için risk düzeyine göre kategorize edilmiş bir raporlama düzeninin oluşturulması büyük önem taşır. Bu düzen, bankaların risklere daha hızlı ve doğru bir şekilde tepki vermelerine olanak tanır ve finansal sürdürülebilirliklerini sağlamalarına katkı sağlar.
- Kredi riskinin fiyatlandırılması, bankaların üstlendiği risk seviyesine göre farklılaşır; bu nedenle yüksek riskli krediler için daha yüksek faiz oranları belirlenmesini gerektirir. Risk durumu tespit edilen kredilerde, teminat yapısı, vade, ekonomik koşullar ve müşteri değerlendirmeleri gibi faktörlere dayalı olarak fiyatlama işlemleri yapılır. Bu strateji, bankaların riskleri etkin bir şekilde yönetmesine, sermaye yeterliliğini sağlamalarına ve sürdürülebilir karlılıklarını korumalarına yardımcı olur. Kredi borçlusunun ödeme durumunu etkileyen nedenler göz önünde bulundurularak kredi risk primi hesaplanmaktadır. Örneğin, ödeme kabiliyeti en yüksek olan müşteriler birinci kademede yer alırken, her kredi ödeme durumu göz önünde bulundurularak müşteriler farklı gruplara ayrılmaktadır. Bu kredi sınıfları, kredi izleme sürecinde düzenli olarak güncellenmeli ve kredi vadesi boyunca ödeme gücündeki olası değişiklikler dikkate alınmalıdır. Böylelikle risk primine referans faiz oranları ilave edilerek güncel veriler güncellenmektedir (Temel, 2006: 77).

4.6.3. Kredi Skorlama ve Derecelendirme

Kredi tahsisi ve izleme süreci, bankacılıkta kredi risk yönetimini açısından en önemli husus kredi skorlama ve derecelendirme faaliyetidir. Moodys'e göre, kredi derecelendirme faaliyeti sonucu, borçlunun belirlenen süre içerisinde anapara ve faiz ödemelerini zamanında yapılabilmelidir. Diğer bir derecelendirme kuruluşu olan S&P ise derecelendirmeyi, "borçlunun güvenilirliğini ve zamanında yükümlülüklerini yerine getirme yeteneğini ölçen bir gösterge" olarak tanımlamıştır. Kredi derecelendirme, kredi talebi ve tahsisine ilişkin onay veya reddedilmesinde veya onay verilen kredinin riskine karşın aksiyon alınmasında önemli rol oynamaktadır. Finansal sistemde kredi derecelendirme faaliyetinin işlevi aşağıdaki gibidir,

- Kredi derecelendirmesi, borçlunun (şirket, birey veya devlet) geçmişteki ödeme davranışlarını, mevcut finansal durumunu ve gelecekteki ödeme kapasitesini değerlendirerek, onun kredi borcunu geri ödeme yeteneğini belirler.
- Kredi derecelendirme, kredi riskinin borçludan kaynaklanıp kaynaklanmadığını tespit etmekte önemli bir referanstır.
- Kredi riskini ifade etmede bir standart sağlar ve bu standart, tüm finansal piyasalarda tutarlılığı, şeffaflığı ve güveni artırır. Kredi riskinin belirlenmesi ve ifade edilmesi konusunda bir referans noktası sunan derecelendirme sistemi, piyasa katılımcılarına doğru kararlar alabilme imkânı tanır ve finansal riskleri etkin bir şekilde yönetebilmelerine olanak sağlar.
- Kredi riskinin doğru bir şekilde belirlenmesi, fiyatlamanın sağlıklı bir şekilde yapılmasına olanak tanır.

Globalleşen finansal piyasalar, fon teminin farklı piyasalardan sağlanmasının önündeki engelleri kaldırmıştır. Uluslararası piyasalarda fon talep edebilmek, tarafların kredibilitelerinin iyi bir seviyede olmasına bağlıdır. Bu aşamada uzman ve tarafsız kuruluşlar olarak ismi geçen kredi derecelendirme kuruluşları, fon talep edenlere yatırım kararları alırken destek sağlar ve gerekli bilgileri sunar. Özellikle uluslararası finansal piyasalarda deneyimi olmayan ve bu nedenle bilgi eksikliği yaşayan işletmelerin ihtiyaçları, kredi derecelendirme faaliyetleri aracılığıyla karşılanmaktadır (Öker, 2007).

4.7. ORTAK BULGULAR VE LİTERATÜR AÇIKLARI

Kredi riski yönetimi alanında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar, belirli ortak eğilimler ve sonuçlar ortaya koymakla birlikte, henüz yeterince ele alınmamış önemli literatür boşluklarına da işaret etmektedir.

4.7.1. Ortak Bulgular

Kredi riskinin merkezi önemi: Literatürde kredi riski, bankacılık sisteminin en kritik finansal risklerinden biri olarak kabul edilmekte ve etkin yönetimi finansal istikrarın temel koşulu olarak değerlendirilmektedir (Altman, 1968; Basel Committee, 2006).

Makroekonomik değişkenlerin etkisi: Faiz oranları, döviz kurları, işsizlik oranı ve büyüme gibi makro göstergelerin, kredi riskini doğrudan etkilediği konusunda geniş bir fikir birliği mevcuttur (Nkusu, 2011; Quagliariello, 2007).

Regülasyonların belirleyici rolü: Basel II ve III gibi uluslararası regülasyonlar ile BDDK'nın yerel düzenlemeleri, bankaların risk ağırlıklı varlık hesaplamaları ve sermaye yeterlilik oranları üzerinde doğrudan etkili olmuştur.

Türev ürünlerin risk yönetimindeki yeri: CDS (Credit Default Swap) gibi türev araçların, kredi riskinin ölçülmesinde ve transfer edilmesinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir (Duffie & Singleton, 2003).

Dijitalleşmenin katkısı: Büyük veri, yapay zekâ ve makine öğrenimi gibi dijital teknolojiler, kredi riskinin erken tespitinde ve öngörülmesinde önemli katkılar sağlamaktadır (Morabito, 2016; Khandani et al., 2010).

4.7.2. Literatürdeki Açıklar

Dijitalleşme ve kredi riski ilişkisi: Türkiye özelinde dijitalleşmenin kredi riski yönetimine etkisini ampirik olarak analiz eden akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Gelişmekte olan ülke CDS verileri: CDS primlerinin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kredi riskine etkisini analiz eden çalışmalar yeterli değildir; mevcut çalışmalar genellikle gelişmiş ekonomilere odaklanmaktadır.

Yapay zekânın etik yönü: Literatürde yapay zekâ temelli kredi skortlama sistemlerinin şeffaflığı, önyargı üretme riski ve etik boyutları kapsamlı biçimde incelenmemiştir.

KOBİ'lere yönelik risk modelleri: Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) kredi riskini ölçmeye yönelik sektörel ve uygulamalı modellerin sayısı yetersizdir.

Stres testlerinin uygulanabilirliği: Mevcut makroekonomik stres testlerinin, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin yapısal dinamiklerine uyarlanmış versiyonları sınırlıdır.

Bu kapsamda, gelecekteki araştırmaların hem yeni teknolojilerin risk yönetimi üzerindeki etkisini değerlendirmesi hem de yerel piyasalara özgü veri ve yaklaşımlarla daha derinlemesine analizler sunması büyük önem taşımaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. BULGULARIN ANALİZİ

Bu çalışma kapsamında, Türkiye bankacılık sektöründe kredi riskinin yapısı, bu riskin yönetiminde kullanılan türev ürünlerin etkinliği ve dijitalleşmenin risk yönetim süreçlerine etkisi kapsamlı biçimde analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, sektörel dinamiklerle birlikte teknolojik gelişmelerin de kredi risk yönetimi üzerindeki belirleyici etkisini ortaya koymuştur.

İlk olarak, Türkiye'deki bankacılık sektörünün kredi riski açısından yüksek duyarlılık gösterdiği, özellikle ekonomik dalgalanmalar, kur oynaklıkları ve faiz oranlarındaki değişimlerin kredi geri ödeme davranışları üzerinde belirgin etkiler yarattığı görülmüştür. Bu durum, bankaların kredi tahsis süreçlerinde daha temkinli davranmalarına ve riskten korunma araçlarına yönelmelerine neden olmaktadır.

İkinci olarak, Basel düzenlemeleri ve BDDK çerçevesindeki yerel regülasyonların, bankaların sermaye yeterliliği ve risk ağırlıklı varlık yapısını doğrudan etkileyerek, risk yönetimi politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Regülasyonlara uyum, yalnızca yasal zorunlulukları karşılamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kurumsal risk kültürünün gelişimini de teşvik etmektedir.

Üçüncü olarak, kredi riskinin yönetiminde kullanılan türev ürünlerin (özellikle kredi temerrüt takası – CDS, forward ve opsiyon işlemleri gibi) sınırlı düzeyde kullanılmakta olduğu, ancak bu araçların potansiyelinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Türev ürünlerin etkin kullanımı, riski çeşitlendirme ve yönetme açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle CDS primlerindeki artışın ülke risk algısını yansıtması ve kredi daralmalarıyla eş zamanlı hareket etmesi, bu göstergenin risk tahmininde referans alınabileceğini göstermektedir.

Son olarak, dijitalleşme ile birlikte bankacılık sistemine entegre edilen ileri veri analitiği, yapay zekâ tabanlı skorlamalar ve dijital kredi tahsis sistemlerinin, risk değerlendirme süreçlerini daha etkin ve proaktif bir yapıya kavuşturduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Bu teknolojik gelişmeler, erken uyarı mekanizmalarının verimliliğini artırarak bankaların kredi portföylerini daha sağlıklı yönetmelerine olanak sağlamaktadır.

Elde edilen bulgular, kredi risk yönetiminin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bu yapının sadece geleneksel yöntemlerle değil, aynı zamanda teknolojik dönüşüm ve finansal yenilikler ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, Türkiye bankacılık sektöründe kredi riskinin etkin yönetimi, regülasyonlara uyum, türev araçların yaygınlaştırılması ve dijitalleşme süreçlerinin entegrasyonu ile mümkün olabilecektir.

5.2. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu araştırma çerçevesinde ulaşılan bulgular, Türkiye bankacılık sektöründe kredi riskinin yönetimi açısından çeşitli politika düzeylerinde iyileştirici adımların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aşağıda, sektörel uygulamalara ve düzenleyici yapıya katkı sağlayabilecek nitelikteki temel politika önerileri sıralanmıştır:

1. Türev Ürünlerin Yaygınlaştırılması ve Eğitim Programları:

Bankaların kredi riskini etkin biçimde yönetebilmeleri için türev ürün kullanımına ilişkin bilgi düzeylerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, finansal piyasalarda aktif olarak yer alan personel için uygulamalı türev ürün eğitimleri düzenlenmeli ve bu ürünlerin bilinirliği yaygınlaştırılmalıdır.

2. CDS Verilerinin Risk Erken Uyarı Mekanizmalarına Entegrasyonu:

CDS primleri, ülke risk algısının önemli bir göstergesi olarak bankacılık risk yönetim sistemlerine entegre edilmelidir. Bankalar, CDS hareketlerini düzenli olarak izleyerek kredi portföylerini makro düzeyde yeniden yapılandırmalı ve stres testi senaryolarında CDS primlerini dikkate almalıdır.

3. Dijital Risk Yönetimi Altyapısının Geliştirilmesi:

Yapay zekâ, makine öğrenmesi ve büyük veri analitiği gibi dijital teknolojiler, kredi riskinin erken tespiti ve dinamik takibi için stratejik öneme sahiptir. Bankaların bu teknolojilere yatırım yapmaları teşvik edilmeli, dijital risk yönetimi altyapıları desteklenmelidir.

4. Regülasyonların Teknolojik Gelişmelerle Uyumlu Hale Getirilmesi:

Mevcut düzenleyici çerçeve, dijitalleşen finansal ürün ve süreçleri yeterince kapsamayabilir. Bu nedenle, BDDK ve benzeri düzenleyici kurumlar tarafından, dijital kredi süreçleri, otomatik risk skortlama sistemleri ve dijital kimlik doğrulama araçları gibi konuları kapsayan güncel regülasyonlar geliştirilmelidir.

5. Kredi Politikalarının Ekonomik Göstergelerle Uyumlu Hale Getirilmesi:

Makroekonomik göstergelerdeki değişimlerin kredi riskine etkisi dikkate alınarak, bankalar esnek ve dinamik kredi politikaları geliştirmelidir. Özellikle faiz oranı, enflasyon ve döviz kuru gibi değişkenlerin kredi değerlendirme süreçlerine doğrudan entegre edilmesi önerilmektedir.

6. Kurumsal Risk Kültürünün Güçlendirilmesi:

Kredi riskinin yalnızca teknik bir alan olarak değil, tüm organizasyonu kapsayan bir risk kültürü çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda, bankalarda üst yönetimden operasyonel seviyeye kadar tüm kadrolarda risk bilinci ve sorumluluğu artırılmalıdır.

5.3. GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu tez kapsamında bankacılık sektöründe kredi riski, türev araçlar ve dijitalleşme üçgeninde kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ancak konu dinamik yapısı itibarıyla sürekli değişen ekonomik, teknolojik ve düzenleyici koşullardan etkilenmektedir. Bu nedenle ileride yapılacak akademik çalışmalar için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Farklı Ülke Uygulamalarının Karşılaştırmalı Analizi:

Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektörü ele alınmıştır. Gelecek çalışmalarda farklı ülkelerin kredi riski yönetim stratejileri ile Türkiye'nin uygulamaları karşılaştırılarak, küresel ölçekte en iyi uygulamalar ortaya konabilir.

2. Dijitalleşmenin Alt Bileşenlerinin Derinlemesine İncelenmesi:

Dijital dönüşüm geniş bir kavram olup yapay zekâ, büyük veri, blokzincir gibi farklı teknolojileri içermektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda bu bileşenlerin her biri

ayrı başlıklar altında detaylı olarak analiz edilerek, kredi riski yönetimi üzerindeki etkileri daha mikro düzeyde incelenebilir.

3. Türev Araçların Etkinliğine Yönelik Kantitatif Modeller:

Bu tezde türev ürünlerin genel işlevi ve kullanımı değerlendirilmiştir. Gelecek araştırmalarda, türev araçların risk azaltıcı etkileri ekonometrik modellerle sayısal olarak test edilebilir. Özellikle CDS primleri ile kredi temerrüt oranları arasındaki ilişki analiz edilebilir.

4. Dijital Kredi Skorlama Sistemlerinin Başarı Ölçütleri:

Dijitalleşme ile yaygınlaşan otomatik kredi değerlendirme sistemlerinin doğruluk oranları, müşteri memnuniyeti ve tahsilat performansları gibi metriklerle değerlendirilmesi, ilerideki çalışmalara önemli katkı sağlayacaktır.

5. Regülasyonların Dönüştürücü Etkileri Üzerine Nitel Araştırmalar:

Basel düzenlemeleri ve BDDK mevzuatlarının bankaların iç süreçlerine olan etkisi, derinlemesine mülakatlar ve vaka çalışmaları aracılığıyla araştırılabilir. Bu sayede regülasyonların yalnızca metin düzeyinde değil, uygulamadaki yansımaları da ortaya konabilir.

6. Pandemi ve Ekonomik Kriz Dönemlerinde Kredi Riski Davranışları:

Son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde kredi riski algısı ve yönetiminde meydana gelen değişimler, yeni çalışmalar için önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu çerçevede kriz dönemlerine özgü risk yönetim stratejileri geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, A. E. (1989). *Türkiye’de Banka İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Gelişme Eğilimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Akdoğu, S. (2012). “Türkiye’de Mali Serbestleşme Süreci ve Krizlerin Kısa Bir Özeti”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 14(2): 189-208.
- Akgüç, Ö (1987). *Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akgüç, Ö. (1991). *Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Bazı Öneriler*. İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı.
- Aksel, K. H. (2001). “Kredi Riski Yönetimi.” *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 26: 65- 86.
- Aktaş, R. (1997), *Mali Başarısızlık Tahmin Modelleri*. Ankara: Türkiye Bankası Yayınları.
- Akyüz, Y. & Karakoç, M. (2011). *Yapısı, işleyişi ve genel özellikleri ile Hedge fon gerçeği*. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 3(2): 72-93.
- Altman, E. I., & Hotchkiss, E. (1993). *Corporate financial distress and bankruptcy*. New York: John Wiley & Sons.
- Altman, E. I. (1968). Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *The Journal of Finance*, 23(4), 589–609.
- Ashby, S. (2011). “Risk Management and the Global Banking Crisis: Lessons for Insurance Solvency Regulation”, *Palgrave Macmillan Journals*, 36 (3): 330-347.
- Ay, İ. C. (2014). *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türk Finans ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Düzenlenmesi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Ayan, E. (2020). *İktisadi Buhran Yıllarında Türkiye’de Zirai Finansman*. Ankara: Nobel Yayınları,
- Akgüç, Ö. (1975). *Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Babuşcu, Ş. (2005). *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara: Akademi Consulting.
- Bakdur, A. (2003). *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*. DPT Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama

Teşkilatı, Ankara.

BCBS, (2000). *Principles for the Management of Credit Risk*. Basel, Switzerland.

BDDK, (2003), “Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu (VII)”,
http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/1525BSYY_P_Gelisme_102003.pdf (21.11.2009).

BDDK, (2009a). “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi”, Nisan,
http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/6313Krizden_Istikrara.pdf (27.12.2009)

Bekçioğlu, S. (1986). “Banka İşletmelerinde Problemleri Kredilerin Önlenmesi”. İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 12(45-46).

Bodur, G. İ. (2003). *Erken Uyarı Sinyalleri, Sorunlu Krediler ve Yeniden Yapılandırılması*, Ankara: Analiz Finans Eğitimleri ve Danışmanlık Hizmetleri Ltd.

Candan, H. & Özün, A. (2009). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Coleshan, J. (1989). *Credit Analysis: How To Measure and Manage Credit Risk*. England: Woodhead Fauiknar.

Çolak, Ö. F. (2002). *Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması, Kriz ve IMF Politikaları*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Çölaşan, E. (1989). *Banker Skandalının Perde Arkası*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Çört, K. (2019). Bankacılık Sektöründe Operasyonel Risk Kapsamında Gerekli Sermayenin Hesaplanmasına İlişkin Alternatif Yöntemler. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Ecer, H. (2018). *Türkiye’de Bankacılık-Sigortacılık*. İstanbul: Cinius Yayınları.

Eminağaoğlu, T. (2023). “Türk bankacılık sisteminde kredi riski yönetimi ve kredi riski ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye dair bir uygulama”. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Erbilgiç, F. S. & Özer, B. (1993). "The Effects of Inflation on Compositions of Revenues, Deposits and Profitability of Commercial Banks in Turkey", *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 7(1-2): 3-17.

- Ertuğrul, A. ve Zaim, O. (1996). *Türk Bankacılığında Etkinlik: Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz*. Ankara: İşletme ve Finans Yayınları.
- Gönenli, A. (1985), *İşletmelerde Finansal Yönetim*. İstanbul: İstanbul İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü 30. Yıl Yayınları.
- Ionescu, G. İ. & Cantemir, D. (2013). “Management of Financial and Banking Risk”. *Knowledge Horizons- Economics*, 5 (2): 102-106
- Günel, M. (2019). “Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Rolü ve Krizlerdeki Etkileri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 9(1): 147-155.
- Gündoğdu, A. (2014). *Türkiye’de Bankacılık Sisteminin Yasal Düzenlemeleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gündüz, H., E., (2006), *Banka ve Sigorta Muhasebesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, M. & Yeğen Kurtuluş, N. (2019). *Ticari Krediler ve Kredi Türleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Hand, D. J., & Henley, W. E. (1997). “Statistical Classification Methods in Consumer Credit Scoring: A Review”. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 160(3), 523–541.
- İyigün, T. (1996). Kredilendirme Teknikleri. TBB Eğitim ve Tanıtım Seminer Notları.
- Karacan, A. İ. (1996). Bankacılık ve Kriz. İstanbul: Finans Dünyası Yayınları.
- Karaköse, N., (2000), “Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Türkiye Uygulaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, T. Y. (2002), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000”, *BDDK MSPD Çalışma Raporları*.
- Kaval, H. (2000). *Bankalarda Risk Yönetimi*. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Keskin, E., İnan, E.A., Mumcu, M. & Erdönmez, P. (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007)*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Koç, A. (2013), *Dünyada Finansallaşma Süreci ve Türkiye Deneyimi*, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Korukçu, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*. Ankara: Bankalar Birliği Yayınları.
- Akubik, P., & Schmieder, C. (2008). Stress Testing Credit Risk: A Survey of Authorities’ Approaches. *IMF Working Papers*, 08/282.

- Kuprianov, A. (1995). Derivatives Debacles Case Studies of Large Losses in Derivatives Markets. *Fraser Discover Economic History*, 81(4): 1-93.
- Ocakçı, H. A. (2009). Bankacılıkta risk yönetimi ve kredi riskinin çok değişkenli istatistiksel yöntemlerle incelenmesi ve uygulamalar. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Okay, E. (2002). “Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(2): 123-133.
- Orhan, A. (2013). *Kara Perşembe’den Mortgage Krizine*. Umutepe Yayınları: Kocaeli.
- Öcal, T. (2022). “Bankacılıkta Kredi Riski Yönetimi, Kredi Riski Ölçüm Modelleri ve Türkiye Uygulaması”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öker, A. (2007). Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi-Bir Uygulama, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Parasız, İ. (2011). *Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Postalcı, A. (2010). “Kredi riski ve Türk bankacılık sektörünün kredi riski görünümü”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Seval, B. (1990). *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü.
- Stefanovic, D. V. (2019). “Regulation of Assessment of the Risk Management System by External Audit in the Context of Fostering More Efficient Risk Management- A Review of the Banking Sector of BIH”. *Proceedings of the Faculty of Economics in East Sarajevo*, 19: 11-26.
- Sümer, G. (2016). “Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2): 485-508.
- Şakar, B. (2006). *Banka Kredileri ve Yönetimi*. İstanbul: Yazın Matbaacılık.
- Şakar, H. (2002). *Risk Yönetimi Açısından Bankalarda Aktif/Pasif Yönetimi*. Mida Eğitim Dizisi: İstanbul.
- Takan, M. (2001). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tamimi, O. Y. (2021). “The Role of Internal Audit in Risk Management from the Perspective of Risk Managers in The Banking Sector”, *Australasian Accounting*,

Business and Finance Journal, 15 (12): 115-129.

- Tekay, S. (2018) “Kredi Riski Yönetiminin Bankacılık Kârlılığına ve Verimliliğine Etkisi: Dokuz Ticari Banka Üzerinde Bir Uygulama”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Temel, H. (2006). Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, C., & Demir, H. (2001). Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Yaşanan Gelişmeler ve Etkileri. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 1(2): 13-25
- Uysal, E. U. (2009). “Operasyonel Risk Yönetiminde Senaryo Analizi”. *Bankacılar Dergisi*, 69(1): 73-85.
- Yay, T., Gürkan, G., & Yılmaz, E. (2004), “Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye”, İstanbul Üniversitesi SBF Dergisi, 30: 101-130
- Yetiz, F. (2016). “Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2): 107-117.
- Yıldırım, O. (2020). “Bankacılık Sisteminde Gelişmeler ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi”. *International Journal of Financial Economics and Banking Practices*. 1(2): 63-77.
- Yoluak, B. (1997). *Sorunlu Krediler*. İstanbul: Demirbank T.A.Ş. Eğitim Müdürlüğü.
- Yurtsever, G. (2008). *Bankacılığımızda İç Kontrol*. İstanbul: TBB Yayınları.
- Zirekoğlu, N. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Gelişmelerin Hane Halkı Üzerinde Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, Türkiye.